

**DEBRECENI
EGYETEM**

KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓD

◆

**INTERDISZCIPLINÁRIS
(OPEN ACCESS – NYÍLT HOZZÁFÉRÉSŰ)
SZAKMAI LAP**

ISSN 2498-5368

Web:

<https://gygyk.unideb.hu/hu/kulonlegesbanasmod>

◆

V. évf., 2019/4. szám

DOI 10.18458/KB.2019.4.1

IMPRESSZUM

KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓD - INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI LAP

Alapítva: 2014-ben.

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény 46. § (4) bekezdése alapján nyilvántartásba vett sajtótermék (határozatról szóló értesítés iktatószáma: CE/32515-4/2014).

Kiadó: Debreceni Egyetem

A kiadó székhelye:

Debreceni Egyetem
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.

Kiadásért felelős személy:

Szilvassy Zoltán József, rector (Debreceni Egyetem)

Alapító főszerkesztő: Mező Ferenc

Tanácsadó testület (ABC rendben):

Balogh László (Magyar Tehetség gondozó Társaság, Magyarország)
Gerevich József (Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Magyarország)
Hatos Gyula (Magyarország)
Koncz István (Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület, Magyarország)
Mesterházy Zsuzsanna (Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Magyarország)
Nagy Dénes (Melbourne University, Ausztrália)
Varga Imre (Szegedi Tudományegyetem, Magyarország)

Szerkesztőség (ABC rendben):

Batiz Enikő (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Románia)
Fónai Mihály (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Hanák Zsuzsanna (Eszterházy Károly Egyetem, Magyarország)
Horváth László (Debreceni Egyetem, Magyarország)
H. Tóth István (Károlyi Egyetem, Csehország)
János Réka (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Románia)
Lepš, Josip (University of Novi Sad, Szerbia)
Kálca-Jánosi Kinga (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Románia)
Kelemen Lajos (Poliforma Kft., Magyarország)
Kiss Szidónia (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Románia)
Kondé Zoltánné Dr. Ináncsy-Pap Judit (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Kormos Dénes (Miskolci Egyetem, Magyarország)
Láda Tünde (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Márton Sándor (Debreceni Egyetem, Magyarország)

A szerkesztőség levelezési címe:

Debreceni Egyetem
Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar
Különleges Bánásmód folyóirat szerkesztősége
4220 Hajdúböszörmény, Dészány István u. 1-9.

Tel/fax: 06-52/229-559

E-mail: kb@ped.unideb.hu

Web: <https://gygyk.unideb.hu/hu/kulonlegesbanasmod>

Szerkesztésért felelős személy:

Mező Katalin (Debreceni Egyetem, Magyarország)

Tördelőszerkesztő: Mező Katalin

Mező Ferenc (Eszterházy Károly Egyetem, Magyarország)
Mező Katalin (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Molnár Balázs (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Nagy Lehoczy Zsuzsa (Konstantin Filozófus Egyetem Nyitra, Szlovákia)
Nemes Magdolna (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Orbán Réka (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Románia)
Roskó Tibor (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Sarka Ferenc (Miskolci Egyetem, Magyarország)
Szebeni Rita (Eszterházy Károly Egyetem, Magyarország)
Szilágyi Barnabás (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Vargáné Nagy Anikó (Debreceni Egyetem, Magyarország)
Vass Vilmos (Budapesti Metropolitan Egyetem, Magyarország)
Váradi Natália (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna)

Note: The title of the journal comes from a Hungarian Act CXC of 2011. on National Public Education in which they use the term 'Különleges Bánásmód', and this translates as Special Treatment, but this encompasses the areas of Special Educational Needs, Talented Children and Children with Behaviour and Learning Difficulties. The adoption of Special Treatment is therefore in accordance with Hungarian law, but it is recognised that the translation may not be perfect in expressing the full meaning of what is encapsulated in this term.

TARTALOM

EMPIRIKUS TANULMÁNYOK	5
<i>Almásy Zsuzsanna, Somogyi Dominika és Szatmári Ágnes</i> A segítségkérő viselkedés és a depresszió kapcsolata a fiatal felnőttek körében.....	7
<i>Bíró Melinda, Elena Bendíková, Michal Marko, Tütiinkov-Hriszto Jordan és Lenténé Puskás Andrea</i> A masszázis, mint szolgáltatási kategória megjelenése az Észak-alföldi szállodák kínálatában	21
<i>Boda Eszter Judit, Bácsné Bába Éva, Laones-Czimbalmos Nóra és Müller Anetta</i> Rekreációs fogyasztói szokások vizsgálata magyar fiatal felnőttek körében.....	33
<i>Lenténé Puskás Andrea, Hídvégi Péter, Pucsek József Márton, Dobay Beáta, Molnár Anikó és Bíró Melinda</i> A szabadidős sport keresleti és kínálati elemek vizsgálata az Észak-alföldi régió egészségturizmusában ...	45
MÓDSZERTANI TANULMÁNYOK	55
<i>Gógh Előd és Kővári Attila</i> Az élethosszig tartó tanulást befolyásoló tényezők vizsgálata az IPOO-modell aspektusából egy szakgimnáziumban.....	57
RECENZÍÓK	69
<i>Horváth Brigitta</i> Recenzió – Radványi Katalin „A legbelső kör: a család” című könyvéről.....	71
<i>Kozma Kitti</i> Reziliens életúttal az egyetemen. Recenzió – Czeglédi Tímea (2018) „Ugródeszkán” című könyvéről.....	79
MŰHELYBEMUTATÓK	81
„Hölgyek a tudományban” műhely	83
Innovációs Stúdium	85

EMPIRIKUS TANULMÁNYOK

A SEGÍTSÉ GKÉRŐ VISELKEDÉS ÉS A DEPRESSZIÓ KAPCSOLATA A FIATAL FELNŐTTEK KÖRÉBEN

Szerzők:

Almássy Zsuzsanna (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Somogyi Dominika
Nyíregyházi Egyetem (Magyarország)

Szatmári Ágnes
Nyíregyházi Egyetem (Magyarország)

Első szerző e-mail címe:
almassy.zsuzsanna@ped.unideb.hu

Lektorok:

Mohácsi Bernadett (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Merza Katalin (PhD)
Soproni Egyetem (Magyarország)

Almássy Zsuzsanna, Somogyi Dominika és Szatmári Ágnes (2019): A segítségkérő viselkedés és a depresszió kapcsolata a fiatal felnőttek körében. *Különleges Bánásmód*, 5. (4). 7-19.
DOI [10.18458/KB.2019.4.7](https://doi.org/10.18458/KB.2019.4.7)

Absztrakt

Háttér és célkitűzés: Az utóbbi évek kutatásaiban a segítségkérő viselkedés egyre nagyobb figyelmet kapott. Jelen tanulmány a segítségkérő viselkedés jellegzetességeire fókuszál, fiatal felnőttek körében. A fiatal felnőttek veszélyeztetettek a mentális betegségek kialakulását tekintve, így a segítségkérő viselkedés háttérében álló tényezők feltárása és megértése fontos. Módszerek: Összesen 228 vizsgálati személy töltötte ki a kérdőívet (átlagos életkor: 22,5 év; $SD=3,29$). A kérdőív a demográfiai adatokon túl a Beck Depresszió Kérdőív rövidített, 9 itemes változatát, a Gotland Férfi Depresszió Kérdőívet és az Általános Segítségkérő Viselkedés Kérdőívet tartalmazta (személyes és családi problémák témakörben). Eredmények: A nők közelebbi segítségnyújtó személyeket jelölnek meg, mint a férfiak, és hajlamosabbak a partnerüktől segítséget kérni, mint a férfiak. Depressziós tünetek fennállása esetében azok a vizsgálati személyek, akik csak férfi depressziós tünetet mutattak, kevésbé hajlandóak segítségért folyamodni, mint azok, akik nem mutatnak vágóérték feletti depresszió szintet, és mint akik a depresszió hagyományos tüneteit mutatják. Következtetések: Mivel a férfi depressziós tünetek gyakran a bevezető tüneteket jelentik a depresszió kialakulásában, és általában maladaptív megküzdési stratégiák alkalmazásához vezetnek, választ kell adni arra a kérdésre, hogy hogyan lehet növelni a segítségkérő viselkedés mértékét.

Kulcsszavak: fiatal felnőttkor, depresszió, férfi típusú depresszió, általános segítségkérés, segítségkérő viselkedés

Diszciplína: pszichológia

Abstract

Background: The concept 'help-seeking behaviour' has gained attention in recent years. Early adults are at risk of developing mental disorders, thus exploring and understanding the background of help seeking delay is very important. This study focuses on help seeking intentions among early adults. Methods: The sample of 228 participants (mean age: 22,5 years; $SD=3,29$) filled out the questionnaires. After answering some demographic questions, respondents filled out the shortened version of the Beck Depression Inventory, the Gotland Male Depression Scale and the General Help- Seeking Questionnaire (in connection with personal problem and family problem). Results: Women reported closer potential help providers than men. Women tend to ask for help from intimate partner more frequently than men do. Participants who reported only masculine specific symptoms - which are least likely responses to depression - showed lower rates of help-seeking intentions compared with participants with no depressive symptoms or with classic symptoms of depression. Conclusion: Due to the fact that masculine specific symptoms are usually shown in the beginning of depressive episodes, and go hand in hand with maladaptive coping strategies, professionals have to consider how help- seeking intentions could be increased.

Keywords: early adulthood, depression, male type depression, general help -seeking, help -seeking behaviour

Discipline: psychology

A tanulmány összefoglalja a fiatal felnőttek különböző természetű problémák esetén megmutató segítségkérő viselkedését mint megküzdési mechanizmust. Vizsgálja a segítségkérő hajlandóság jellegzetességeit, annak férfiak és nők között megfigyelhető különbségeit. A vizsgálat kitér a depressziós tünetek hagyományos és férfi depressziós tüneteinek mérésére, és bemutatja azok összefüggését a segítségkérő hajlandósággal.

A fiatal felnőttkor olyan időszak, amely vulnerabilitást jelent a mentális betegségek kialakulását tekintve. Az időszakot a korábbi szakirodalmi adatok alapján egységes fejlődési szakaszként jellemezhetjük, amely napjainkra megváltozott. Jelen tanulmány egy nagyobb vizsgálat egy kisebb részét hivatott bemutatni, amelyben a fiatal felnőttkort a hagyományos értelmezésnek megfelelően az elemzések során egységes időszakként kezeljük. A teljes vizsgálat kitér a kibontakozó felnőttkor (18-25) és a korai felnőttkor (26-36) összehasonlító elemzésére is. Jelen munka a terjedelmi korlátai ezt nem teszik lehetővé, így a segítségkérő viselkedés és a dep-

ressziós tünetek jellemzésekor, és az összefüggések bemutatásakor a teljes időszakot vesszük alapul. Az elméleti háttér bemutatásában a segítségkérő viselkedés alapdefinícióját, a férfiak és a nők közötti különbségeket, a formális és informális segítségnyújtó rendszerek fogalmait járjuk körbe. Az ezt követő részben a fiatal felnőttkor jellemzése a cél, amelyben kitérünk röviden arra is, hogyan gondolkodunk napjainkban erről a nem homogén időszakról; bemutatjuk a kríziseket és a veszélyeztetettséget ebben az életkorban. Ezt követően a depressziós tünetekről, a depressziós tünetképzésről és az ebben megfigyelhető esetleges nemi jellegzetességekről írunk. Az elemzés három hipotézis mentén történik. Az adatok bemutatása és megbeszélése zárja a tanulmányt.

A segítségkérő viselkedés

A segítségkérő viselkedés, olyan megküzdési mechanizmusnak is tekinthető szándékos tevékenységet jelent, amely tudatossággal, a probléma

elismerésével és annak meghatározásával kezdődik (Lynch, Long és Moorhead, 2018). Jelen tanulmányunkban nem csak a professzionális segítő felkeresését definiáljuk segítségkérő viselkedésként, hanem bármely olyan személyes törekvését is, amikor az egyén a problémáját külső személlyel osztja meg. Annak ellenére, hogy a segítségkérő viselkedést meghatározó tényezők (az ezt elősegítő, illetve gátló összetevők) iránti tudományos érdeklődés kifejezett, egységes definíciót nehezen határoz meg a szakirodalom. A mentális problémák kezelése terén az egyik legnagyobb kihívást jelenti, hogy azok az egyének, akiknek segísre lenne szükségük, hogyan kaphatnák meg ezt (Rickwood és Thomas, 2012).

A segítségkérés formális és az informális formáját különböztethetjük meg. Az első esetben olyan szakemberek bevonásával történik a probléma megoldása, akik jogosultak tanácsadás vagy terápia vezetésére, úgymint orvos, pszichológus, szociális segítő. Az utóbbi csoportba pedig a nem szakmai segítséget nyújtó személyeket sorolhatjuk. Ide tartoznak például a családtagok vagy a barátok (Rickwood és Thomas, 2012).

A segítségkérő viselkedés vizsgálatakor kérdés, hogy milyen okok állnak a segítségkérés elmaradásának hátterében, illetve milyen facilitáló tényezők azonosíthatók. Fiatal felnőttkorban különösen szükséges a segítő beavatkozása, hiszen ez az az időszak, amikor a mentális betegségek nagyobb valószínűséggel jelennek meg, más életszakaszokhoz viszonyítva. Figyelemreméltóak Lynch, Long és Moorhead (2018) kutatási eredményei, mely szerint a 15 és 24 éves kor közötti öngyilkosságok aránya igen magas. Meg kell határoznunk azokat a háttérben húzódó okokat, amelyek az esetek mögött állnak, amikor az egyén nem fordul segítségért a probléma fokozódásakor.

Az érzelmek megtagadása és az alacsony fokú pszichológiai tudatosság többnyire szerepet játszik azokban az esetekben, amikor az egyén nem szívesen kér segítséget (Lynch, Long és Moorhead,

2018). Gulliver, Griffiths és Christensen (2010) az alábbi tényezőket sorolja fel, amelyek a segítségkérés elmaradását befolyásolják:

- A szegényes mentális egészségtudat esetén az egyén nem tudja megkülönböztetni egymástól a valódi és a normál belső feszültséget és nem ismeri a rendelkezésre álló, igénybe vehető szolgáltatásokat.
- Az attitűdök és személyes viszonyulások kategória a professzionális segítséhez való negatív viszonyulást továbbá, a szakember véleményében való bizalmatlanságot jelenti. Ebben az esetben a személy úgy véli, hogy a segítő nem tud hozzájárulni a problémája megoldásához, illetve képesnek tartja magát arra, hogy egyedül is meg birkózzon a nehézségeivel.
- Megbélyegzés során az érintettek attól félnek, hogy a közösség a betegségük miatt kirekeszti őket.

A jelenséget kutató szerzők a segítségkérő viselkedést elősegítő tényezőiként tartják számon a korábbi sikeres kezeléseket, a magasabb iskolai végzettséget, a mentális betegség hosszú idejű fennállását és a partner támogatását (Gulliver, Griffiths és Christensen, 2010; Rickwood és tsai, 2005).

Depressziós tünetek és a prevalencia adatok kérdései

Az érzelemszabályozási nehézségekkel jellemezhető kórképeknél, a prevalenciában a két nem képviselői között jelentős különbségeket mutathatók ki (például: depresszió, a kényszerbetegség kivételével a szorongásos zavarok, borderline személyiségzavar) (Nolen-Hoeksema, 2012).

A férfiak és a nők depressziója közötti különbségekkel leggyakrabban az előfordulási gyakoriság elemzése során találkozhatunk. A betegség megjelenésében, lefolyásában, a terápiás hatékonyságában tapasztalható markáns különbségek vizsgálatára

kevesebb figyelem jut annak ellenére, hogy a klinikai megfigyelések és tapasztalatok mellett számos kutatási eredmény is arra hívja fel a figyelmet, hogy a férfiaknak és a nőknek nem ugyanazok a tapasztalataik a depresszió tekintetében (Rochlen, és tsai, 2010).

A depresszió diagnózis nagyarányú prevalencia eltérései a kutatók érdeklődését a lehetséges okok vizsgálata felé fordította. Egyrészt megállapíthatjuk, hogy lehetséges az, hogy a depresszió diagnózisának kritériumai főként a nők depressziós tüneteit fedik le, a férfiak kevesebbszer élik meg depressziójukat ezen tünetek mentén. A férfiak tehát nemcsak kevesebb depressziós tünetről számolnak be, hanem azt részben más tünetek mentén is élik meg (Galasinski, 2008; Kilmartin, 2005; Rutz, 2001; Oliffe és Phillips, 2008).

Férfi típusú depresszió

A lehetséges eltérő tünettán mellett érvelő kutatók hangsúlyozzák a tünetek megjelenésekor azt, hogy a férfi nemi szerep elvárások a függetlenséget, érzelmentességet, az érzelmekről való gondolkodás elkerülését, a fizikai erő kifejezését, a versengést írják elő. A férfinak erősnek kell lennie, és érzelmeit el kell rejtjenie.

A hagyományos női szerepek inkább összeegyeztethetőek a depresszív állapottal. (Cochran és Rabinowitz, 2000, 2003; Real, 1997). Elemzések bizonyítják, hogy a férfiakra jellemző depressziós tünetek a nőknél is jellemzőek lehetnek (Almássy és tsai, 2014).

A klasszikus tüneti kép vizsgálata mellett azokkal a depressziós tünetekkel is számolni kell, melyeket a férfiakra speciálisan jellemző tünetekként tartunk számon: időszakosan jelentkező dühkitörések; irritabilitás; impulzivitás; tolerancia szint csökkenés; külvilág felé irányuló agresszió; hosztilis, antiszociális megnyilvánulások; eltúlzott tevékenységek (Cochran és Rabinowitz 2000; 2003; Rihmer és Rutz, 2000).

A depressziós tünetek felismerési nehézségei egyrészt az eltérő tünettánból adódhatnak, másrészt a férfiak azon tulajdonságán alapulhatnak, hogy az erősebbik nem képviselői hajlamosabbak problémáikat, tüneteiket tagadni, és összességében kevesebb tünetről beszámolni (Addis és Mahalik, 2003).

A férfiak segítségkérő viselkedését és ezzel összefüggésben a mentális egészségi állapotát jellemző kutatások fontos információkat szolgáltathatnak a depresszió kutatás területén. A kutatások tanulsága szerint, a férfiak kevésbé hajlamosak segítséget kérni testi és lelki panaszaik enyhítése céljából, életkorra, nemzetiségre és etnikai hovatartozásra való tekintet nélkül (Addis és Mahalik, 2003; Mansfield, Addis és Mahalik, 2003). Azt is megfigyelhetjük, hogy a segítőkkel való együttműködés szintje a férfiak esetében jelentősen alacsonyabb, mint a nők esetében (Kennedy, 2001). Jelen vizsgálatban a férfiak és a nők segítségkérő hajlandósága és a férfiak és a nők depressziós tünete is elemzésre kerülnek.

Fiatal felnőttkor és készülődő felnőtté válás

A 18-35 év közötti korosztály kijelölésére azért került sor a vizsgálatban, mert a fiatal felnőttkor vulnabilitást jelent a mentális betegségek megjelenését tekintve. A korcsoport pedig az újabb irányzatok eredménye szerint nem egységes, hanem további csoportokra bontható.

Az emberi fejlődés szakaszossága, illetve folytonossága a fejlődéslélektan egyik alapvető kérdése. Azonban, ha a klasszikus elméletalkotókat tekintjük (többek között Freudot vagy Erikson) szembeűnővé válik, hogy az emberi fejlődésről alkotott szakaszokban való gondolkodás és a szakaszok közötti minőségi eltérések ismerete elengedhetetlen az eltérő korosztályok jellemzőinek bemutatásához. Különösen hangsúlyosak ezek a szakaszok a serdülőkor és a felnőttkor határán. Erikson (1991) az emberi fejlődést nyolc jól elkülöníthető egységre

osztotta, az azokban megoldandó feladatok és krízisek mentén. Míg a serdülőkor legfőbb feladata az identitáskialakítása, a fiatal felnőttkorban az intim, érett, felnőtt kapcsolatok létrehozása a lényeges. A mai, felgyorsult világunkban az eriksoni elmélet helytálló ugyan, de a gyorsan történő változások markáns hatást gyakorolnak az egyéni életutak sajátosságaira, kiváltképpen a felnőtttség elérésére.

Robbins és Wilner (2001) azonosították és honosították meg a kapunyitási krízis fogalmát az amerikai fiatalok tapasztalataira alapozva, melyet Arnett (2004) kutatási követtek. A kapunyitási krízist olyan jelenségként írták le, amelyet a 19-25 éves korúak élnek át, hasonló jellegzetességeket mutatva a kapuzárási pánikhoz. A krízisben szenvedők a kiégés tüneteit, depressziót, szorongást és az élet értelmetlenségét élhetik át. Mindezek mellett elbizonytalanodhatnak önmagukban, a pályájukban és az életcéljaikban egyaránt. Mivel a szüleik generációja hasonló nehézségekkel nem szembesült, így elhagyatottnak, mintanélkülinek és tanácstalannak érezhetik magukat annak tekintetében, hogy kihez forduljanak segítségért.

Arnett (2004) kutatásiban alátámasztotta, hogy a kapunyitási krízis létező jelenség, de közel sem olyan intenzív, ahogyan azt előtte leírták, továbbá a vizsgálatai során nyert eredmények alapján egy új fejlődéslélektani szakasz létrehozását kezdeményezte. Az *emerging adulthood* (kiszülődő felnőtttség) (Lisznyai, 2010) olyan átmeneti életszakaszt jelöl, melyben az egyén már nem gyermek és serdülő, azonban még nem érte el a felnőttiséget. Ez az időszak átmenetinek tekinthető, amely különböző nehézségek elé állítja a fiatalt. A társadalmi és gazdasági hatások következtében kitoldódik a munkakezdés időszaka, amelyet megelőz a felsőoktatásban való részvétel. Nem ritka, hogy a szakaszt intenzíven megelő fiatal halogatja, kitolja a diploma megszerzését, amelynek következtében a házasságkötést, családalapítást is későbbi életkorban valósítja meg, mindezek mellett átélve a pályakezdés nehezítetttségét is. Az életkori szakasz

kritikus jellegének alapján egy öndefiníciós nehézség is megjelenik, mely a fiatal identitásának krízisével is együtt járhat és a párkapcsolati elköteleződését is bonyolíthatja (Elekes, Mikuska, és Komlósi 2018).

Robinson (2016) némileg más aspektusból tekint a korszak kritikus jellegére. Az életkori határok tekintetében nézőpontja hasonló, de némiképpen tágitja azokat. Kutatásai alapján megkülönböztet egy korai és egy késői szakaszt. Míg a korai szakasz az arnetti kiszülődő felnőttkorral (18-25 év) analóg, és a felnőttkori identitás kialakítását tartja fontos feladatának, addig a korai felnőttkorban (25-35 év) a függetlenség vagy elköteleződés a kritikus kérdéskör.

Arnett (2007) kutatásai arra mutatnak rá, hogy míg a kiszülődő felnőtttség szakaszának átmenetisége nehezítheti a felnőttkori identitás kialakítást, a pár- és a hivatásválasztást, amely megterhelő lehet a fiatal számára, azonban ez az időszak rengeteg pozitívumot és fejlődési lehetőséget is tartogat az egyén számára.

MÓDSZER

Jelen vizsgálat célja a segítségkérés iránti hajlandóságot és jellegzetességeket feltárni. A vizsgálat célkitűzései között szerepel azon személyek azonosítása, akikhez a fiatal felnőttek fordulnak abban az esetben, ha érzelmi és családi problémákkal néznek szembe. A kutatás további célja a depressziós tünetek feltérképezése a 18-35 éves korosztályban, és a tünetképzés jellegzetességeinek és a segítségkérő viselkedés jellemzőinek az összevetése.

A vizsgálat hipotézisei:

Hipotézis 1.: A nők és a férfiak különböző személyekhez fordulnak segítségért érzelmi és családi problémáik miatt. A nők inkább használják a közelebbi kapcsolataikat (pl. család, partner) mint a férfiak, és a nők nagyobb valószínűséggel fordulnak professzionális segítőtárhoz.

Hipotézis 2.: A férfiak segítségkérési hajlandósága elmarad a nők segítségkérési hajlandóságától mind az érzelmi, mind a családi problémák esetén.

Hipotézis 3.: A depressziós tünetek befolyásolják a segítségkérő viselkedést. A férfi depressziós tünetek megléte csökkent segítségkérési hajlandósággal társul.

Minta

A kérdőívkitöltők száma $n=234$ fő volt. A vizsgálatba való bekerülés feltétele a 18 és 35 év közötti életkor. Ennek megfelelően egy 18 év alatti és öt 35 év feletti kérdőív kitöltő került kizárára. A végleges elemszám $n=228$ fő. A vizsgálati személyek életkorának átlaga 22,5 év, $SD=3,29$.

A vizsgálati minta nem szerinti megoszlása a következőképpen alakult: 37,3% ($n=85$) férfi kitöltő és 62,7% ($n=143$) nő töltötte ki a kérdőívet, és felelt meg a vizsgálati feltételnek.

A nemi megoszlás tekintetében vizsgálati csoport a következőképpen alakult: 36,8 % ($n=46$ férfi) és 63,2% ($n=79$) nő vett részt a vizsgálatban.

A vizsgálati személyek többsége várost jelölt meg lakhelyéül 71,5%-ban, kisebb része a mintának faluban él 28,5%-uk. A vizsgálati személyek 37,3%-a középfokú végzettséggel rendelkezik, 48,7%-a jelenleg felsőfokú tanulmányokat végez, 11,4%-a befejezte a felsőfokú tanulmányait, 2,6%-a szakmával rendelkezik.

Eljárás

Az adatgyűjtéshez összeállított kérdőívcsomag online módon és papír-ceruza alapú kérdőív formájában volt elérhető a vizsgálatban részt vevők számára. A kérdőívek kitöltése önkéntes alapon, anonim módon történt.

A papír-ceruza alapú tesztek kitöltése felsőoktatásban részt vevő hallgatók körében történt.

Az adatelemzés során az SPSS 19.0 (Statistical Package for the Social Sciences) statisztikai programcsomag állt rendelkezésünkre.

Vizsgálati eszközök

A vizsgálat során használt kérdőívcsomag kitöltése 20-25 percet vett igénybe. A vizsgálati személyek az általános és demográfiai adatokat lekérdező kérdések után standard kérdőíveket és -a vizsgálati kérdésnek megfelelően- a külföldi szakirodalomban fellelhető eszközök magyarrá fordított, nem adaptált verzióját töltötték ki. A vizsgálati eszközöknek a vizsgálati kérdés szempontjából releváns kérdései kerültek fordításra. A magyarrá nem adaptált kérdőívek reliabilitás vizsgálata megtörtént, amely alapján a kérdőívek felhasználhatósága biztosított. Jelen tanulmány a teljes vizsgálati anyag egy részét mutatja be.

A segítségkérő hajlandóság mérése

A kérdőívben használt kérdőív alapja az Általános Segítségkérő Viselkedés Kérdőív (General Help-Seeking Questionnaire) (Tulio és Valesquez, 2014). Az eredeti kérdőív által felkínált segítségnyújtók listája a kérdőív szerzőinek megjegyzését alapul véve került kiegészítésre, hogy a potenciális segítségnyújtók listáját a vizsgált populációhoz igazítsuk. Az eredeti kérdőív személyes/érzelmi problémák és öngyilkossági gondolatok esetében méri a segítségkérő szándékot.

Jelen vizsgálatban érzelmi és családi problémakört vizsgáltunk, amelyben a segítségkérés megtörténhet. Azért jelöltük ki ezt a két helyzetet, mert a fiatal felnőttkor normatív kríziseihez kívántuk azokat illeszteni.

A kérdőív kitöltői hétfokú Likert-skálán jelölik válaszaikat, amelyek arra vonatkoznak, hogy a listában szereplő személyektől, a felmerülő problémájuk során mennyire jellemző, hogy segítséget kérnek.

A kiegészített lista tartalmazza a partneren, a szűk családon, a távoli rokonokon, barátokon túl a szociális segítőt, orvost, pszichológust, vallási, politikai vezetőket és a telefonos segítségnyújtás lehetőségét.

A depresszió mérésére hagyományosan alkalmazott eljárás: Beck Depresszió Kérdőív (BDI)

Vizsgálatunkban a 9 tételt tartalmazó rövidített Beck Depresszió Kérdőívet használtuk. A Beck Depresszió Kérdőív (Kopp és Kovács, 2006) az egyik legelterjedtebb módja a depresszió tüneteinek feltárására. A válaszadónak négy fokú skálán kell megítélnie, mennyire tartja az adott ítemet önmagára igaznak. A kérdőív itemei a depresszió diagnosztikus kritériumrendszerek által megjelölt tünetekre: alvászavarra, fáradtságra, döntésképtelenségre, munkaképtelenségre, önvádásra, közönységre vonatkoznak. A kérdőív alapján diagnózis nem állítható fel, azonban a vizsgáló eljárás a depresszió súlyosságának megállapítására alkalmas (Kopp és Kovács, 2006).

Férfi depressziós tünetek mérése: Gotland Férfi Depresszió Kérdőív (Gotland Male Depression Scale-GMDS)

A férfi depressziós tünetek mérésére a Gotland Férfi Depresszió Skálát használtuk (Innamorati és tsai, 2011). A skála 13 ítemet tartalmaz. A „hagyományos” depressziós tünetek mellett (reménytelenség érzés, kiégettség, üresség érzése, alvászavarok) a férfi típusú depressziós tüneteket is felméri (alacsonyabb tűréshatár, agresszívebb megnyilvánulások, túlzott aktivitás, fokozott munkavégzés). A kérdőívet azért fejlesztették ki, hogy megnövelje a major depresszió felismerésének valószínűségét azáltal, hogy a jellegzetesen férfiakra jellemző (gyakran a depressziós tünetképzés korai tüneteiként megmutatkozó) tünetekre kérdez rá.

A kérdőív állításait a kitöltők négy fokozatú Likert-típusú skálán értékelik. A férfiakra jellemző tüneti kép mérése a női mintán is lehetséges (Almássy és tsai, 2014). A skála klinikai diagnózis felállítására

nem alkalmas, a depresszió súlyosságának megállapítása használatával lehetséges.

EREDMÉNYEK

A segítségkérés és a potenciális segítségnyújtók

Első célkitűzésünkben arra kerestük a választ, hogy az érzelmi és a családdal kapcsolatos problémák esetén kitől kérnek jellemzően segítséget a vizsgálati személyek. A segítségkérő szituációt érzelmi problémára és családi problémára vonatkoztattuk.

Elemeztük, hogy ki az első öt legvalószínűbb személy (a tizenkét felkínált lehetőség közül), akihez segítségért fordul az egyén a problémája esetén (1. táblázat). A leíró eredményekből látszik, hogy mind a két problémakör esetén a bizalmas társ, a szülők, a barátok, és a távolabbi családtagok, ismerősök kapják a legnagyobb szerepet.

Elmondhatjuk, hogy a segítségnyújtóként használt legvalószínűbb szereplők között nem találunk az orvossal, a pszichológussal, a szociális területen dolgozó segítőtvel, a politikai/vallási vezetővel. Nem jellemző tehát a mintánkra, hogy professzionális segítőt jelölnének meg olyan személyként, aki segíthet megoldani a problémájukat. Az 1. táblázatban bemutatott sorrendiség a férfiak és a nők esetében megegyezik, ezért erre vonatkozó adatokat külön nem közlünk.

Nemi különbségek a segítségkérő hajlandóságban

Az elemzésnek ezen a pontján a két nem közötti különbségeket vizsgáltuk, és a kérdésünk az volt, hogy mutatkozik-e nemi különbség a két felkínált problémakör esetében a férfiak és nők között abban, hogy milyen mértékben fordulnak segítségért egy-egy személyhez (2. táblázat).

Mivel adataink nem mutatnak normál eloszlást a segítségkérő viselkedés mutatói tekintetében, nem paraméteres statisztikai eljárásokat használtunk az

elemzések során. A csoportok összehasonlítására Mann-Whitney próbát alkalmaztunk.

1. táblázat: A segítségkérés legjellemzőbb személyei (forrás: a Szerzők)

<i>Érzelmi probléma</i>	A segítség igénybevételének átlag értéke (<i>M</i>)	<i>SD</i>
1. Bizalmas társ (pl. barát, férj stb.)	5,02	2,06
2. Szülők	4,94	1,83
3. Barát (nem párkapcsolat)	4,87	1,78
4. Nagyszülők	2,97	2,07
5. Távolabbi családtag/Ismerős	2,90	1,87
<i>Családi probléma</i>	A segítség igénybevételének átlag értéke (<i>M</i>)	<i>SD</i>
1. Bizalmas társ (pl. barát, férj stb.)	5,05	2,12
2. Szülők	4,45	2,02
3. Barát (nem párkapcsolat)	4,73	2,06
4. Nagyszülők	3,22	2,12
5. Távolabbi családtag/Ismerős	2,48	1,80

2. táblázat: A potenciális segítségnyújtók igénybevételére vonatkozó nemi különbségek (forrás: a Szerzők)

<i>Érzelmi probléma</i>	Szignifikancia szint (<i>p</i>)	Mann-Whitney <i>U</i>	Milyen mértékben veszi igénybe a segítséget (<i>rangsorszám átlag</i>)	
			férfi	nő
Bizalmas társ	0,003	4701,0	98,31	124,13
Szociális segítő	0,053	5480,0	121,53	110,32
Orvos	0,007	5019,5	126,95	107,1
Oktató	0,009	4920,5	128,11	106,41
Politikai/Vallási vezető	0,012	5402,0	122,45	109,78
Telefonos segélyvonal	0,014	5481,0	121,52	110,33
<i>Családi probléma</i>	Szignifikancia szint (<i>p</i>)	Mann-Whitney <i>U</i>	Milyen mértékben veszi igénybe a segítséget (<i>rangsorszám átlag</i>)	
Telefonos segélyvonal	<i>p</i> =0,012	<i>U</i> =5448,5	férfi	nő
			121,9	110,1

Eredményeink szerint a nők szignifikánsan magasabb pontszámot jelöltek meg abban a tekintetben, hogy milyen mértékben jellemző, hogy a bizalmas társ felé fordulnának segítségért. A férfiak és a nők összehasonlításakor láthatjuk, hogy a férfiak magasabb pontszámot adnak a professzionális segítőkhez fordulás esetének (valószínűbbnek ítélik annak lehetőségét, hogy használnák probléma esetén), mint a nők. A bizalmas társhoz, és a közvetlen családtagokhoz hasonlítva, a professzionális segítők távolabbi segítségnyújtóként definiálhatók. Szembetűnő adat, hogy a férfiak szignifikánsan nagyobb mértékben mutatnak hajlandóságot a professzionális segítőkhez való fordulás tekintetében, mint a nők. Első hipotézisünket ezek alapján részben tekint-hetjük igazoltnak: a nők és a férfiak segítségnyújtóként legnagyobb mértékben megjelölt személyei nem különböznek sem az érzelmi, sem a családi problémák esetében.

A hipotézis második fele, mi-szerint a nők nagyobb mértékben használják a közelebbi kapcsolataikat, igazolódott.

A segítségkérő viselkedés elutasítása

Vizgáltuk, hogy az egyén mennyire képviseli azt az attitűdöt, hogy nem szeret segítségért fordulni senkihez a problémájával. Továbbá azt vizgáltuk meg, hogy a depressziós tünetek fennállása esetében kihez fordul segítségért az egyén.

A segítség-kérő hajlandóságot ismét érzelmi és családi problémák esetén vizgáltuk. A segítségkérő viselkedés elutasítása az érzelmi problémák esetében (Mann-Whitney próba alapján) szignifikáns eltérést mutat a két nem képviselői között ($U=5048,500$ $p=0,027$).

Érzelmi problémák esetén a férfiak szignifikánsan nagyobb mértékben jelentik ki azt, hogy nem szeretnek segítséget kérni senkitől.

A második hipotézisünket részben tekinthetjük igazoltnak, mivel a családi probléma esetén nem igazolódott a feltevésünk.

A depressziós tünetek és a segítségkérő hajlandóság

A vizsgálati személyek depressziós tüneteit vizsgálva az alábbi eredményeket kaptuk.

A BDI alapján a minta 82,5 %-a nem mutat depressziós tüneteket, 17,5 %-a pedig jelentős mértékű depressziós tüneteket mutat. A vágóérték feletti depressziós tüneteket mutató 17,5%-ból a minta 16,2%-ánál enyhe, 1,3%-ánál közepes súlyos depressziót találtunk.

A GMDS skála alapján férfi depressziós tüneteket mutat a vizsgálati személyek 38,6%-a. A GMDS alapján a súlyosságot tekintve elmondhatjuk, hogy a vizsgálati személyek 61,4%-a nem mutat depressziós tünetet, 33,8%-a enyhe depressziós tünetekről, 4,8%-a pedig közepes súlyos depressziós tünetekről számol be.

- Depressziós tünetek nem detektálhatók (GMDS és BDI-n is tünetmentes): $n=136$ fő (1. csoport)
- Csak hagyományos depressziós tünettől jellemezhető (GMDS skála nem jelez, BDI skála jelez depressziót): $n=4$ fő (2. csoport)
- Csak férfi depressziós tünetekkel jellemezhető (GMDS jelez, BDI nem jelez jelentős mértékű depressziót): $n=52$ fő (3. csoport)
- Mind hagyományos, mind férfi depressziós tünetek jelen vannak (GMDS skála és BDI skála is jelez): $n=36$ fő (4. csoport)

Vizsgálati kérdésként merült fel, hogy a különböző depressziós tüneteknek a fennállása és a segítségkérési hajlandóság milyen összefüggéseket mutat. A kialakított 4 vizsgálati csoporthoz tartozó, segítségkérési hajlandóságot vizsgáló adatokat Kruskal-Wallis próbának vetettük alá mind az érzelmi, mind a családi problémák esetén. Érzelmi problémák tekintetében a négy csoport segítségkérési hajlandóságában a következő potenciális segítségnyújtók kapcsán kaptunk szignifikáns különbségeket: pszichológushoz $[\chi^2(3) = 22,051, p < 0,000]$, szociális segítőkhez $[\chi^2(3) = 25,572,$

$p < 0,000$] politikai/vallási vezetőhöz [$\chi^2(3) = 17,931$, $p < 0,000$], telefonos segélyvonalhoz [$\chi^2(3) = 20,977$, $p < 0,000$] való fordulás esetén. A depressziót mutató csoportok között a legkisebb hajlandóságot a 3. csoport mutatja. Vagyis elmondhatjuk, hogy a kizárólagosan férfi depressziós tüneteket mutató egyének szignifikánsan kisebb mértékben mutatnak

segítségkérési hajlandóságot. A vizsgálati csoportok rangszám átlagait a 3. táblázat mutatja be

Az eredmények alapján elmondhatjuk, hogy a harmadik hipotézisünk teljesült: a férfi depressziós tünetek megtapasztalása kisebb mértékű segítségkérő viselkedéssel társul.

3. táblázat: a segítségkérő viselkedés és a depressziós tünetek vizsgálatakor kapott rangátlagok az érzelmi problémák esetében (forrás: a Szülők)

	Potenciális segítségnyújtók			
	Pszichológus	Szociális segítő	Politikai/vallási vezető	Telefonos segélyvonal
	<i>rangszám átlagok</i>			
1. csoport	108,75	107,54	111,61	108,93
2. csoport	111,63	128,13	131,88	134,75
3. csoport	103,62	109,42	105,31	112,50
4. csoport	152,26	146,60	136,75	136,17

Családi probléma esetében a négy csoport segítségkérési hajlandóságában a következő szignifikáns különbségeket figyelhetjük meg a potenciális segítségnyújtók vonatkozásában:

szülők [$\chi^2(3) = 7,641$, $p = 0,054$], nagyszülők [$\chi^2(3) = 8,982$, $p = 0,030$], pszichológus [$\chi^2(3) = 21,258$, $p < 0,000$], szociális segítő [$\chi^2(3) = 28,924$, $p < 0,000$], orvos [$\chi^2(3) = 23,389$, $p < 0,000$], politikai/vallási vezető [$\chi^2(3) = 32,748$, $p < 0,000$], telefonos segélyvonal [$\chi^2(3) = 22,119$, $p < 0,000$]. A vizsgálati csoportok rangszám átlagait a 4. táblázat mutatja be.

A tendencia hasonló mint az érzelmi problémák esetében. A szülők és a pszichológus esetében taláink kis mértékben eltérő mintázatot.

Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a szülők kivételével (itt a legkisebb mértékben a 4. csoport valószínűsítette a segítségkérést) a férfi depressziós tüneteket mutatóknak a legalacsonyabb a hajlandósága a segítségkérésre vonatkozóan.

A harmadik hipotézisünket a fentiek alapján igazoltnak tekinthetjük.

4. táblázat: A segítségkérő viselkedés és a depressziós tünetek vizsgálatakor kapott rangátlagok a családi problémák esetében (forrás: a Szülők)

	Potenciális segítségnyújtók						
	Szülők	Nagyszülők	Pszichológus	Szociális segítő	Orvos	Politikai/vallási vezető	Telefonos segélyvonal
	<i>rangszám átlagok</i>						
1. csoport	121,50	113,93	110,36	109,13	108,82	108,26	110,43
2. csoport	160,00	197,25	82,50	129,88	125,75	159,13	130,00
3. csoport	106,02	103,28	103,32	105,31	107,40	108,95	107,45
4. csoport	95,25	123,68	149,86	146,38	144,97	141,14	138,35

MEGBESZÉLÉS

A vizsgálat során feltártuk a segítségkérő hajlandóság jellemzőit fiatal felnőttek körében. Érzelmi, személyes probléma és családi probléma esetében is elmondhatjuk, hogy a professzionális segítőhöz fordulás nem szerepel a leggyakrabban segítő személyként használható személyek között. Ez a jellegzetesség a férfiakra és a nőkre egyaránt igaznak mondható. Ennek okai között a szakirodalmi áttekintésben ismertetett adatok alapján elmondhatjuk, hogy gyakran a szegényes pszichológiai tudatosság, a megbélyegzéstől való félelem is állhat. Az egyén továbbá érezheti azt, hogy képes egyedül megoldani a problémáját, illetve képes azonosítani a környezetében azokat a személyeket, akik megoldást tudnak adni a problémáikra. Ugyanakkor a szakirodalom tájékoztat arról is, hogy ez veszélyes lehet, mert ebben az életkorban a legsérülékenyebbek az egyének a mentális problémák kialakulásával szemben és a maladaptív megküzdési módok rögzülése is ebben az életkorban a legvalószínűbb. Ezek alapján a megfelelő szakember, professzionális segítő elérése, megkeresése sokszor elengedhetetlen lenne a súlyosabb problémák elkerülése céljából. Bár (a szakirodalmi áttekintésben ismertetett) kutatás igazolta, hogy a mentális problémákkal küzdő férfiak vonakodnak professzionális szakembertől segítséget kérni. Vizsgálatunkban a hajlandóság tekintetében ennek az eredménynek részben ellentmondó eredményeket kaptunk. Nem szerepelt a leggyakoribb személyek között egy hivatásos segítő sem, viszont amikor a nőket és a férfiakat hasonlítottuk össze, különbségek igazolódtak. A nők és a férfiak között szignifikáns különbség mutatkozott, amelyből azt látjuk, hogy a nők kevésbé hajlandóak professzionális segítséget kérni, mint a férfiak. További kérdésként merülhet fel, hogy a segítségkérő hajlandóság jelölése, kifejezése után milyen arányban történnek meg a segítségkérések. Valóban megjelennek-e a férfiak a segítőknél. Jelen vizsgálatban a mentális problémákat a depressziós tünetképzés képviselte,

viszont nem tet-tünk különbséget a nők és a férfiak között (a terjedelmi keretek betartása miatt) amely eredmény tovább árnyalná az eredményeket ebben a tekintetben. A férfi típusú depresszió gyakran rejtett marad. Nem diagnosztizálják az egyént, mivel ezek a tünetek elfedik a valódi depressziós tüneteket. A szakirodalom alapján elmondható, hogy a segítség (kérés vagy elfogadás) elmaradása hosszú távon súlyos következményekkel járhat. Az úgynevezett férfi depressziós tünetek megjelenését azzal magyarázzák, hogy olyan tüneteket él meg az egyén, amely nem azonosítható a gyengeséggel, elsettséggel, inaktivitással. Figyelmet kell fektetni az externalizáló tünetek megjelenésére is.

A férfi depressziós tünetek gyakran a depresszió bevezető fázisában figyelhetők meg (amely mindkét nem esetében hasonlóan történhet). Az externalizáló tünetek mint az irritabilitás, düh, impulzivitás megjelenése tovább mélyülve, és maladaptív megküzdési módokkal társulva vezethet a súlyosbodáshoz.

Eredményeinkből kitűnik, hogy a segítségkérő viselkedés abban a csoportban a legalacsonyabb, amelybe a kizárólag férfi depressziós tüneteket mutató egyének tartoznak. Ennek oka az lehet, hogy az externalizáló tünetek megjelenése társadalmilag elfogadottabb (főleg a férfiak körében) így bár a probléma fenn áll, kisebb valószínűséggel keres az egyén megoldást azokra. Amennyiben az általunk mért mindkét depresszió skálán vágópont feletti értéket ért el az egyén, nagyobb valószínűséggel mutat hajlandóságot a segítségkérésre, mint a többi csoport képviselői. A hagyományos és a férfi tünetek megléte feltételezheti a nagyobb fokú szenvedésnyomás meglétét és esetlegesen a könnyebb felismerhetőséget is.

A további elemzéseinkben a depressziós tünetek megjelenése, tünettana, háttértényezői és a segítségkérő hajlandóságban megmutatkozó jellegzetességek részletesebb elemzésére törekszünk a fiatal felnőttkor korcsoport bontásával (készlődő felnőttkor és a korai felnőttkor).

IRODALOM

- Addis, M. E., & Mahalik J. R. (2003). Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist*, 58(1), 5–14.
- Almássy Zs., Baksa N., Papp G., & Szemán-Nagy A. (2014): Nemi különbségek vizsgálata a depressziós tünetegyüttesben az alexitímia mentén, különös tekintettel a férfi depresszióra. *Magyar Pszichológiai Szemle* 69(2), 319 – 336.
- Arnett, J.J. (2004). *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, J.J. (2007): Emerging Adulthood: What Is It, and What Is Good for? *Child Development Perspectives*, 1(2), 68–73.
- Cochran, S. W., & Rabinowitz, F. E. (2000). *Men and depression: clinical and empirical perspectives*. San Diego: Academic Press.
- Cochran, S. W., & Rabinowitz, F. E. (2003). Gender-sensitive recommendations for assessment and treatment of depression in men. *Professional Psychology: Research and Practice*, 34(2), 132–140.
- Elekes Sz., Mikuska P., & Komlósi P. (2018): A pályaidentitás, párkapcsolati elköteleződés és családi háttértényezők összefüggései a készülődő felnőtté válás idején. *Alkalmazott Pszichológia*, 18(3), 29–50.
- Erikson E.H. (1991). *A fiatal Luther és más írások*. Budapest: Gondolat Könyvkiadó.
- Galasinski, D. (2008). *Men's discourses of depression*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gulliver, A., Griffiths, K. M., & Christensen H. (2010). Barriers and facilities to mental health help-seeking for young elite athletes: a qualitative study. *BMC Psychiatry*, 12, 157 – 170.
- Innamorati, M., Pompili, M., Gonda, X., Amore, M., Serafini, G., Niolu, C., Lester, D., Rutz, W., Rihmer, Z., & Girardi, P. (2011). Psychometric properties of the Gotland Scale for Depression in Italian psychiatric inpatients and its utility in the prediction of suicide risk. *Journal of Affective Disorders*, 132 (1/2), 99–103.
- Kennedy, H. (2001). Do men need special services? *Advances in Psychiatric Treatment*, 7, 93–99.
- Kilmartin, C. (2005). Depression in Men: Communication, diagnosis and therapy. *Journal of Men's Health & Gender*, 2(1), 95–99.
- Kopp, M., & Kovács, M. E. (2006). Melléklet: a Hungarostudy 2002 felmérésben használt kérdőívek. In Kopp M., & Kovács, M. E. (Ed.), *A magyar népesség életminősége az ezredfordulón* (539–550). Budapest: Semmelweis Kiadó.
- Lisznyai S. (2010): Készülődő felnőtté válás. Kutatás a fiatalok mentálhigiénés állapota témakörében. In Puskás-Vajda Zs., Lisznyai, S. (Ed.), *Életrajzaszövegek határán. Közösségi és egyéni tanulási feladatok*. (9–25). Budapest: FETA Könyvek 5.
- Lynch, L., Long, M. & Moorhead A. (2018): Young Men, Help-Seeking, and Mental Health Services: Exploring Barriers and Solutions. *American Journal of Men's Health*, 12(1), 138 – 149.
- Mansfield, A. K., Addis, M. E., & Mahalik, J. R. (2003). 'Why don't he go to the doctor?': The psychology of men's health seeking. *International Journal of Men's Health*, 2(2), 93–109.
- Nolen-Hoeksema, S. (2012): Emotion Regulation and Psychopathology: The Role of Gender. *Annual Review of Clinical Psychology*, 8, 161–187.
- Oliffe, J. L., & Phillips, M. J. (2008). Men, depression and masculinities: A review and recommendations. *Journal of Men's Health*, 5(3), 194–202.
- Real, T. (1997). *I don't want to talk about it: Overcoming the secret legacy of male depression*. New York: Fireside.
- Rickwood, D., Deane, F. P., Wilson, C. J. & Ciarrochi, J. V. (2005): Young people's help-seeking for mental health problems. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 4(3). 1 – 34.
- Rickwood, D. & Thomas, K. (2012): Conceptual measurement framework for helpseeking for

- mental health problems, *Psychology Research and Behavior Management*, 5. 173–183.
- Rihmer Z., & Rutz, W. (2000). *Depresszió és Öngyilkosság férfiaknál*. Budapest: Springer Orvosi Kiadó.
- Robbins A., & Wilner A. (2001). *Quarterlife Crisis – The Unique Challenges of Life in Your Twenties*. New York: Penguin Putnam Inc.
- Robinson, O. (2016): Emerging adulthood, early adulthood and quarter-life crisis: Updating Erikson for the twenty-first century. In Zukauskienė, R.(Ed.), *Emerging adulthood in a European context*. (17–30) London and New York: Routledge.
- Rochlen, A. B., Paterniti, D. A., Epstein, R. M., Duberstein, P., Willeford, L., & Kravitz, R. L. (2010). Barriers in diagnosing and treating men with depression: A focus group report. *American Journal of Men's Health*, 4(2), 167–175.
- Rutz, W. (2001). Preventing suicide and premature death by education and treatment. *Journal of Affective Disorders*, 62(1/2), 123–129.
- Tulio, A. P., & Velaquez, P. A. (2014). Revisiting the General Help Seeking Questionnaire: Adaptation, Exploratory Factor Analysis, and Further Validation in a Filipino College Student Sample. *Philippine Journal of Psychology*, 47(1). 1–17.

**A MASSZÁZS, MINT SZOLGÁLTATÁSI KATEGÓRIA MEGJELENÉSE
AZ ÉSZAK-ALFÖLDI SZÁLLODÁK KÍNÁLATÁBAN**

Szerzők:

Biró Melinda (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Elena Bendíková (PhD, Prof.)
Matej Bel University (Slovakia)

Michal Marko (Mgr.)
Matej Bel University (Slovakia)

Tütümkov-Hrisztov Jordan
Budapest Metropolitan Egyetem (Magyarország)

Lenténé Puskás Andrea (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Első szerző e-mail címe:
biro.melinda@sport.unideb.hu

Lektorok:

Müller Anetta (PhD, habil)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Fenyves Veronka (PhD, habil)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Biró Melinda, Elena Bendíková, Michal Marko, Tütümkov-Hrisztov Jordan és Lenténé Puskás Andrea (2019): A masszázis, mint szolgáltatási kategória megjelenése az Észak-alföldi szállodák kínálatában. *Különleges Bánásmód*, 5. (4). 21–32. DOI [10.18458/KB.2019.4.21](https://doi.org/10.18458/KB.2019.4.21)

Absztrakt

Háttér: A masszázis wellness-turizmus fő (és az egyik legkedveltebb) szolgáltatási kategóriái közé tartozik, így nem véletlen, hogy a szállodák kínálatában megjelenik. Egyre több kutatás bizonyítja a masszázis hatékonyságát és használatának előnyeit a különféle sérülések, betegségek kezelésében, a fájdalomérzet, izomfeszültség és a szorongás csökkenésében és annak mérséklésében. Nemcsak hogy az egyézségre pozitívan hat, de fontos szerepe van a kikapcsolódásban, így nem véletlen, hogy a legkedveltebb wellness szolgáltatások egyike. E szolgáltatást a vendégek a fontos tényezők közé sorolják a desztináció választásban (Müller és Könyves 2006). Célkitűzés: Mivel az Észak-Alföldön az idegenforgalom szerepe fontos tényező, így a kutatásunkban a régió 3-5 csillagos szállodáiban néztük meg, hogy a kínálati elemek között milyen szerepet kap a masszázsszolgáltatás. 50 szállodát (18 három csillagos, 31 négy csillagos, 1 öt csillagos) vizsgáltunk meg kérdőív segítségével, valamint weblapjuk elemzésével a szolgáltatásaik és a kínálati elemek tekintetében. Eredmények: a vizsgált szállodák többségében a masszázsszolgáltatás, különböző mértékbe ugyan, de megtalálható. A leggyakrabban előforduló masszázstípusok a frissítő, vita-lizáló masszázis, a talpmasszázis, a svédmasszázis, az aromaterápiás masszázis és a relaxáló, stresszoldó masszázis, de emellett sokféle különleges masszázstípust kínálnak a szállodák a vendégeknek. Következtetések: nem csak az emberek üdülőhely megválasztását befolyásoló tényezőinél, de a szállodák kínálati elemeiben is megjelenik az élmény, a kényeztetés, az egészségtudatosság.

Kulcsszavak: masszázsszolgáltatás, kínálati elem, turizmus, egészség

Diszciplína: turizmus, gazdaságtudomány, egészségtudomány

Abstract

Background: Massage is one of the main categories of wellness tourism and is one of the most popular, so it is no accident that it is included in the hotel offerings. Research proves the effectiveness of massage and its benefits in the treatment of various injuries, diseases, reduction of pain, muscle tension and anxiety. Not only does it have a positive effect on health, but it plays an important role in relaxation, so it is no coincidence that it is one of the most popular wellness services. Hotel guests include massage as an important factor in choosing a destination. Aims: Because of the importance of tourism in the Northern Great Plain, our research looked at the role that massage services play in the supply of elements in the region's 3-5 star hotels. We surveyed 50 hotels (18 three-star, 31 four-star, 1 five-star) through a questionnaire and website analysis for their services and offerings. Results: Our results showed that the majority of the examined hotels have massage services, although to varying degrees. The most common types of massage are refreshing, vitalizing massage, foot massage, Swedish massage, aromatherapy massage and relaxing, stress relieving massage, but there are also many special types of massage. Conclusion: The conclusion of our research is that experience, pampering, and health consciousness appear not only in the factors influencing people's choice of resort, but also in the offerings of hotels.

Keywords: massage service, supply element, tourism, health

Disciplines: tourism, economy science, health sciences

A belföldi, turisztikai célú többnapos utazások adata a 2008-2017-közi időszakot tekintve az utazás célja szerinti választás azt mutatják, hogy leginkább a szórakozás, pihenés (61%) a fő utazási motívum (Bíró és tsai, 2019; Fenyves és tsai, 2019). Az emberek a pihenés alatt szeretnék kikapcsolódni, ellazulni, feltöltődni, ezért a szolgáltatásokban is ezt keresik. Az Észak-Alföldön, az elmúlt években (2014 és 2017 között) a vendégellátásban nőtt a férőhelyek száma, emellett az előrejelzési trend is azt mutatja, hogy ez továbbra is növekedni fog (Bíró és tsai, 2019). Ez számos tényezőtől függ, de ez egyik legjelentősebb motívum, hogy mennyire népszerű a régió a turisták körében. Emellett ugyancsak lényeges, hogy a kínált szolgáltatások vonzóak legyenek az utazók számára (Hidvégi és tsai, 2015; Bíró és Müller, 2017; Lenténé és tsai, 2018).

A szállodák ma már nem csupán az évi rendszeres főnyaralás helyszínei, hanem az általános jó közérzet, a test és a szellem egészsége megőrzésének helyszínévé is vált. Ennek következtében szükség-

szerűvé vált a kereskedelmi szálláshelyek mennyiségi és minőségi kínálatának javítása (Fenyves és tsai, 2014; Fenyves és tsai 2016; Lenténé és tsai, 2019; Hidvégi és tsai, 2019).

Az egészséges életmódhoz tartozón szolgáltatások - mint amilyen a masszázs -, hozzájárulnak a vendégek teljes körű kikapcsolódásához (Müller és Bácsné, 2018).

A masszázs mellett számos stresszoldó módszer és technika (pl. a mindfulness) megjelenik a turisztikai motivációban és ezzel együtt a kínálatban is (Lengyel 2015, 2019; Lengyel és tsai 2018; Lengyel és Kalmárné 2018). Mivel az egészségre való törekvés az üdülések során egyre inkább megfigyelhető, ezek hatása a turisztikai desztinációk megválasztásakor is érvényesül, sőt a szolgáltatások preferencia rendszerében is megjelenik (Szira és Lajos, 2005). A szállodák szolgáltatásainál tehát fontos, hogy mit kínálnak a vendégeik számára (Müller és tsai, 2016), hiszen számukra jó esélyt jelenthet a desztinációk versenyében.

Korábbi kutatásaink eredményei (Müller és tsai, 2016) is ezt bizonyították, hogy a termékfejlesztés fontossága elengedhetetlen a turisztikai szektor gyors növekedésének következtében pedig rendkívül fontos a további folyamatos fejlesztés (humán erőforrás, információs, honlap, kínálati elem) ahhoz, hogy megbirkózhassanak a turizmus növekvő követelményeivel.

Ma Magyarországon a szállodáknak a szabadidős szolgáltatásokkal kapcsolatosan a szállodák a minősítő rendszerben kötelező előírások nem szerepelnek, csak választási alternatívák a pontgyűjtésre. Jelenleg a szállodákat egy kategóriánként egységes európai minősítő követelményrendszer alapján sorolják be egytől öt csillagig.

A 239/2009. (X. 20.) Kormányrendelet szabályozza a kereskedelmi szálláshelyek üzemeltetési feltételeit és ez rendelkezik a szállodák kötelező minősítéséről. Minél több csillaggal rendelkezik egy szálloda, annál jobb szolgáltatásokat kínál a vendégek számára.

Egy korábbi (45/1998. (VI. 24.) IKIM) rendelet értelmében a wellness szállodáknál találkoztunk olyan követelményekkel, mely előírta, hogy a szálloda számára milyen különféle szolgáltatásokat kellett nyújtani (például: 4 féle szépségápolási szolgáltatást, vagy legalább 6 féle masszázs, relaxációs és egyéb közérzetjavító – vizes és száraz – szolgáltatást kell kínálnia). Ez a korábbi rendelet, mint látható kitért a masszázsszolgáltatásra is.

A jelenlegi kormányrendelet érvénybe lépésével módosult a szabályzat: egységes európai követelménynek megfelelően pontszámokkal jelölik az egyes feltételeket, és szolgáltatásokat aminek meg kell felelni, csillagszámtól függően. A szabadidős tevékenységek meghatározásánál a szállodáknak a minősítő rendszerben kötelező előírások nem szerepelnek, csak választási alternatívák a pontgyűjtésre. Itt kapnak helyet a korábbi wellness szállodák kívánalmai is, mint a masszázs. Így a masszázsszolgáltatással kapcsolatosan jelenleg nincs konkrét kitétel, úgy mint korábban, csak annyi, hogy ha ilyen szolgáltatást kínálnak a vendégek számára, akkor a helység méretének minimum 10 négyzetméteresnek kell lennie. A masszázsszolgáltatásért a szálloda két pontot kaphat, de maximum csak hatot gyűjthet a kabinok számának megfelelően. Mint látható nem a

masszázstípusok számától függ a pontszám, hanem a helységek számától.

A masszázs, mint szolgáltatási kategória

Az egészség, mint érték egyre fontosabb szerepet kap az ember életében (Horkay és tsai, 2018), mely nem csak a rendszeres testmozgás igényében jelentkezik (Juhász és tsai, 2015; Kopkáné és tsai, 2015), hanem a szabadidő eltöltésében is (Szira és Lajos 2005; Müller és Kerényi 2009; Boda és tsai, 2015; Bodolai és tsai, 2016; Bíró és Müller 2017; Mező és Mező 2017; Müller és tsai 2019; Laoues és tsai. 2019 a,b,c; Fehér és tsai. 2019). A masszázs nem csak a szabadidő hasznos eltöltéséhez, de az egészséges életmódhoz is hozzátartozik - így nem meglepő, hogy egyre inkább megjelenik a wellness trendek között is és a szállodák, fürdők kínálatában is egyre növekvő szerepet kap.

A masszázs egyre egzotikusabb és különlegesebb változataival várják a vendégeket a látogatókat. A kínálati trendekben megjelenő élménynyújtás, az egyediség, az individuális szerepe, a helyi specialitásokhoz való igazodás, a keleti és a nyugati irányzatok ötvöződése, a komplexitás (Fónagy, 2009) a masszázstípusok megjelenésében is megfigyelhető.

Mivel a masszázs a wellness-turizmus fő szolgáltatási kategóriái közé tartozik, így nem véletlen, hogy a masszázs-szolgáltatást a szállodák kínálatában a vendégek a fontos tényezők közé sorolták (Árpási, 2014) azon tényezőkkel együtt, hogy a hotelben legyen medence, lehessen szaunázni és legyen biztosítva az orvosi felügyelet.

Ennek ellenére egy másik hazai kutatás (Fodor és Szilágyi 2014), mely az egészségmegőrzés és a wellness fogyasztói megítélését vizsgálta azt mutatta ki, hogy a rendszeres masszázs sajnos a legkevésbé jelenik meg az egészségmegőrzésben és az egészségmegőrző tevékenységekre fordított kiadások közt is elenyésző a szerepe. Ennek oka talán az lehet, hogy az üdülőhely megválasztását befolyásoló tényezőknél nem az egészség kategóriába illesztik a masszázst, hanem az élmény, kényeztetés közé (Árpási, 2014).

Árpási (2014) felmérése szerint a legkedveltebb wellness szolgáltatások a termál-, élményfürdő, szauna és a masszázs. A wellness-kínálat szolgáltatáselemeinél a fogyasztói megítélésében a víz és a

szauna szolgáltatás után a masszázs következett. A vendégek a wellness-kínálat szolgáltatáselemeinél a masszást fontosnak tartják (Árpási, 2014).

A masszázs hatékonysága

Egyre több kutatás bizonyítja a masszázs hatékonyságát és használatának előnyeit a különféle sérülések, betegségek kezelésében, a fájdalomérzet, izomfeszültség és a szorongás csökkenésében és annak mérséklésében. Hatékonysága bizonyított a térd degeneratív ízületi gyulladása esetén, annak kezelésében és rehabilitációjában (Perlman és tsai, 2006; Atkins és Eichler, 2013). A vizsgálatok jelentős javulást mutatnak a fájdalom mértékének csökkenésében, az ízületi mozgáskiterjedésben és a mozgástartomány fokban, valamint számos további fizikai funkcióban is (Crane és tsai, 2012, Csörgő és tsai, 2013).

További kutatás igazolta, hogy tradicionális thai masszázs hatására pozitív változás következett be: a pulzusszám, a fájdalom intenzitása, az izomfeszültség és a szorongás csökkenésében, valamint a hajlékonyságban. Ezzel együtt a szubjektív fájdalomérzet szignifikáns csökkenést mutatott a szorongással és az izomfeszüléssel együtt, miközben a kontrollcsoport eredményei nem mutattak szignifikáns változást (Buttagat és tsai 2011).

Kombinált, több masszázstípusból álló, masszázsterápia hatására javulás következett be az ízületi mozgásterjedelmet, a szubjektív fájdalomérzetet, a fizikai- és mentális egészségi állapotában 60 év feletti nők körében már öt alkalmat követően is (Csörgő és tsai, 2013)

A masszázsterápiák szerepe a kiegészítő és alternatív gyógyászatban is egyre inkább megfigyelhető (Hymel és Rich, 2013). Gyógyír a mozgásszervi problémákra, a krónikus gyulladós betegségekben, például ízületi gyulladás vagy izomsorvadás esetén is. Alkalmazzák fájdalomcsillapításra, váz- és izomrendszeri megbetegedések kezelésére, sport-sérülések rehabilitációjára, sőt egyre fontosabb szerepet kap a pszichológia területen (Hymel és Rich, 2013). Bizonyítottan csökkenti a stresszt, a szorongást és a depressziót, sőt segít a relaxációban és támogatja a jó közérzet elérését (Tidus, 2000; Robertson és tsai, 2002; Moyer és tsai, 2004; Field

és tsai, 2004; Field és tsai, 2007; Krohn és tsai, 2010).

MÓDSZER

Kutatásunk során a masszázs szolgáltatásokra koncentráltunk. Célunk megvizsgálni, a masszázstípusok megjelenését az Észak-alföldi régió 3-5 csillagos szállodáinak szolgáltatásaiban, kínálati elemeiben. A kínálat elemzése volt a célunk.

Minta

A kutatásban 50 szállodat (18 három csillagos, 31 négy csillagos, 1 öt csillagos) vizsgáltunk meg kérdőív segítségével, valamint weblapjuk elemzésével a szolgáltatásaik és a kínálati elemek tekintetében. Az Észak-alföldi régióra tekintve a minta reprezentatív, hiszen minden 3 csillagos és a fölötti szálloda bekerült a vizsgálatba.

Eszközök

A kvantitatív eljárás során előtesztelt kérdőívet alkalmaztunk, melyben számos szolgáltatás felmérése szerepelt így a masszázstípusok felmérése csak egy kis részét képezték a komplex vizsgálatnak. Az alábbi témakörök kaptak helyt a kérdőívben: az egészségmegőrzés lehetőségei, wellness szolgáltatások, sport és szabadidős valamint gyógyászati szolgáltatások megjelenése a szállodák kínálatában.

Jelen tanulmányunkban kizárólag a masszázstípusok kínálati elemeit mutatjuk be.

Eljárás

Azokban az esetekben, ahol a szállodák nem töltötték ki az adott kérdést, vagy a megadott masszázstípus száma nem egyezett a részletes felsorolással, ott még az honlapon elemzést alkalmaztunk. A wellness szolgáltatások árlistáit elemezve jutottunk további adatokhoz. Az adatfelvételre 2018-ban került sor.

Eredmények

A vizsgált szállodák 84 %-ban van masszázsszolgáltatás. Átlagosan 6,14 masszázstípus fordul elő

(szórás 5,2), míg a szállodák 16%-ában nincs ilyen jellegű kínálat. Az ötven szállodában összesen 48 féle masszázstípust kínálnak a vendégek számára. Egy öt csillagos szálloda van a régióban, ahol 9 féle masszázsszolgáltatást kínálnak a vendégeknek. A négy csillagos szállodákban átlag 7,35, míg a három csillagosban átlag 4,16 masszázstípust ajánlanak a vendégeknek. A legtöbb masszázskínálat 22 féle masszázstípus volt az egyik szállodában, de 12 szállodánál is 10 fölötti volt a kínálat típusa (1. táblázatot).

A leggyakrabban előforduló masszázstípusok a frissítő, vitalizáló masszázs (62%), a talpmasszázs (58%), a svédmasszázs (56%), az aromaterápiás masszázs (50%), a gyógymasszázs (50%) és a relaxáló, stresszoldó masszázs (50%).

A masszázsfajták vizsgálatakor érdemes megemlíteni, hogy az elnevezés alatt gyakran hasonló tartalom jelenik meg, hiszen a svéd masszázs, mely az alap masszázsfajták egyike ugyancsak a tipikus, lazító, frissítő masszázsfajtához tartozik.

Az egyes masszázsok hatásai közül leginkább, a frissítés, vitalizálás, relaxáció, a stressz elűzése a legfontosabb a fizikai hatásokon felül (mint amilyen az izmok ellazítása, a vérkeringés fokozása, valamint a méregtelenítés). Ebből a szempontból nehéz megvizsgálni a kínálatot, hiszen egy masszázs során a hatás összetetten jelentkezik, valamint számos masszázstípusnál kombinálják kiegészítő eszközökkel, olajokkal, herbáriával így hatása nem különíthető el. A talpmasszázsnál például a kínálatban megjelent többféle formában ez a masszázstípus frissítő talpmasszázs-ként, kényeztető talpmasszázs-ként és relaxáló talpmasszázs-ként.

Ennek ellenére, ha mégis megpróbálunk különbséget tenni a masszázstípusok hatásai között, akkor kiemelnénk a gyógymasszázszt. A gyógymasszázszt nem orvos végzi, hanem erre szako-

sodott gyógymasszőr vagy gyógytornász, gyógyító, rehabilitációs céllal. Mivel az Észak-alföldi régió egészségpotenciálja kiemelkedő, így nem meglepő, hogy a szállodák felének (50%) kínálatában is megjelenik ez a típus.

Itt érdemes megemlíteni az orvosi masszázst, ami a szállodák további 8%-ánál volt megtalálható. Ez mindössze annyiban különbözik a gyógymasszázs-tól, hogy a rövidebb idejű masszázskézelést egyéb gyógykezeléssel együtt írja fel az orvos, így ezekben a szállodákban további kezelésekre is lehetőség van.

Az üdülésre, pihenésre vágyó vendégek körében a relaxáció, a felüdülés kiemelt célként szerepel, így nem véletlen, hogy ez a régió szállodáinak kínálatában is megjelenik. A szállodák 50%-ában megtalálható és a következő kulcsszavakkal hirdetik a masszázst: „relaxáló masszázs, hangulatjavító masszázs, stresszoldó masszázs”.

A vizsgált szállodák kínálatban 20%-ban volt cellulit masszázs, melynek hatásai ugyancsak összetettek. Egyfelől szépségápolási célzatú - hisz a narancsbőr megszüntetésére irányul, másfelől pedig egészség célzatú. Mivel a cellulit hátterében számos egyéb ok mellett (táplálkozási problémák, mozgáshiány) leggyakrabban a nyirokrendszer elégtelen működése áll, így a masszázs során olyan erőteljes mozdulatokkal dolgoznak, mely célja a zsírsejtek összetörése, a kapillárisok aktiválása, értágító hatás kiváltása, a vérkeringés javítása, hogy ezáltal felgyorsítsák a sejtek anyagcseréjét. A cellulit masszázst hatása fokozható fahéj hatóanyagú masszázs olajjal, valamint a köpölyözéssel. A gumiköpöly alkalmazása a vákuumhatás kedvező élettani hatásait használja ki.

A szállodák közül egyben hirdettek külön köpölyös masszázst, míg ugyancsak egyben hirdettek külön narancs-fahéj masszázst is.

1. táblázat A masszázs szolgáltatások megoszlása a 3-5 csillagos szállodák kínálatában (forrás: a Szerzők)

szálloda		3 csillagos	4 csillagos	5 csillagos
		18	31	1
masszázsszolgáltatás	db	75	228	-
	átlag	4,16	7,35	9
	szórás	4,17	5,63	-

A szállodák kínálatában a cellulit masszázst 20%-ban volt jelen, cellulit, alakformáló, vagy karcsúsító masszázst néven. További 14 %-ban nyirok masszázst, méregtelenítő nyirok masszázst, 2%-ban méregtelenítő masszázst, és további 2%-ban pedig kötőszöveti masszázst elnevezéssel találkoztunk (1. ábra).

Egy szállodában kínáltak ayurvedikus masszázst, mely egy olyan személyre szabott kezelés, amit a holisztikus gyógyászatban sorolnak. Az anti-aging masszázst is egy újfajta kínálati elemként jelent meg, melynek célja a bőrfiatalítás, a ráncok kialakulásának megelőzése (1. ábra).

A reflexmasszázs hatását tekintve ugyancsak összetett masszázstípus, hiszen a reflexpontok masszírozásával, nyomásával befolyásolni lehet a hozzájuk tartozó szervek működését, energiaellátását. A reflexmasszázs előnyeként említik továbbá, hogy beindítja a szervezet öngyógyító folyamatait, serkenti a vér- és a nyirokkeringést, a tápanyagellátást és a méregtelenítést, harmonizálja a működést, stresszoldó hatású (1. ábra).

A masszázskínálatban az egész test kezelésén túl egyes testrészek masszírozásai is megjelennek. Ezek

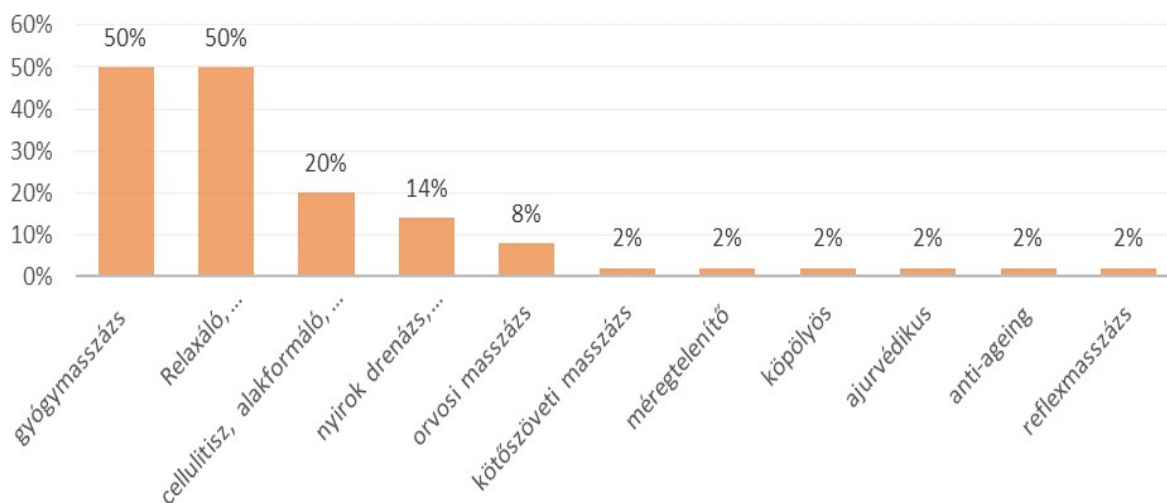
közül leginkább a talpmasszázs, ami a szállodák 58%-ában szerepelt a kínálatban, míg a hátmasszázs a legkevésbé 6%-ban.

A fej, arc, és nyak 26%, míg kizárólag az arc masszírozása 12%-ban szerepelt a kínálati elemek között (2. ábra).

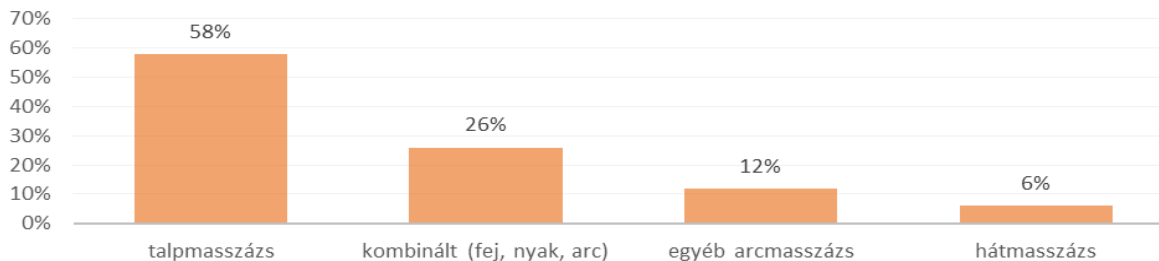
A svédmasszázs az a lazító, frissítő fajta alapmasszázs melyet a legtöbb szállodában (56%) megtalálunk a kínálatban. Emellett viszont megjelennek a Távol-keleti, ősi, tradicionális masszázsfajták, mint amilyen az Indiai testmasszázs (4%), a Shi-Tao (4%) és a Tibeti hangmasszázs (4%).

Az egyik legősibb, és legnépszerűbb keleti masszázst, mely hazánkban is régóta jelen van a Thai masszázst, így nem meglepő, hogy a szállodák kínálatában is előkelő helyen szerepel (14%). A többi masszázstól eltérően ennél a típusnál nem használnak olajat, vagy krémet. A technikájában pedig ugyancsak eltérő, hiszen ennél a típusnál az akupunktúrás pontokat ingerlik, pontnyomással, sőt nyújtó gyakorlatokat is tartalmaz a mozgásanyaga. További különlegessége, hogy a masszázst nemcsak tenyérrel, de ujjheggyel, térdel, talppal és könyökkel is masszírozzák.

1. ábra: a masszázskézelések hatás szerinti százalékos értékei az Észak-alföldi (3-5 csillagos) szállodák kínálatában (Forrás: a Szerzők)

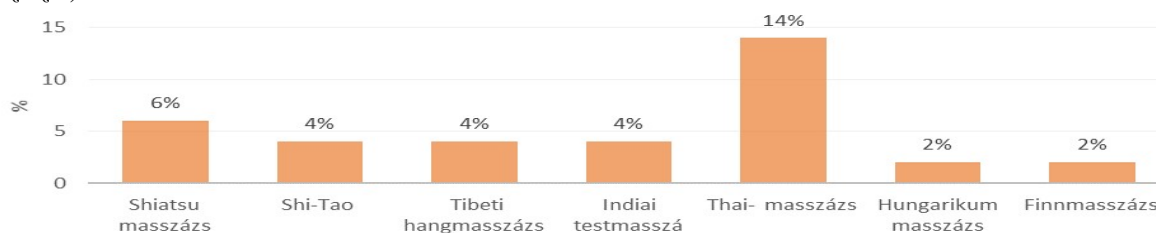
2. ábra: a masszázskézelések testrészek szerinti csoportosítása az Észak-alföldi (3-5 csillagos) szállodák kínálatában (Forrás: a Szerzők)

A Shiatsu masszázis a masszázis trendek között egyre inkább előtérbe kerül, de ennek ellenére a vizsgált szállodákban még kis mértékben találjuk meg (6%), mindössze három szállodánál. A Shiatsu masszázis egy akupresszúrára épülő olyan keleti masszázsfajta, ami abban különbözik az ed-

digiektől, hogy az ujjakat használják a masszírozás során a tenyér helyett, így stimulálva a meridián pontokat. Egy szállodánál találtunk Finn, és egynél Hungarikum masszázst a kínálati elemek között (3. ábra).

3. ábra: a különleges masszázskézelések előfordulása az Észak-alföldi (3-5 csillagos) szállodák kínálatában (Forrás: a Szerzők)

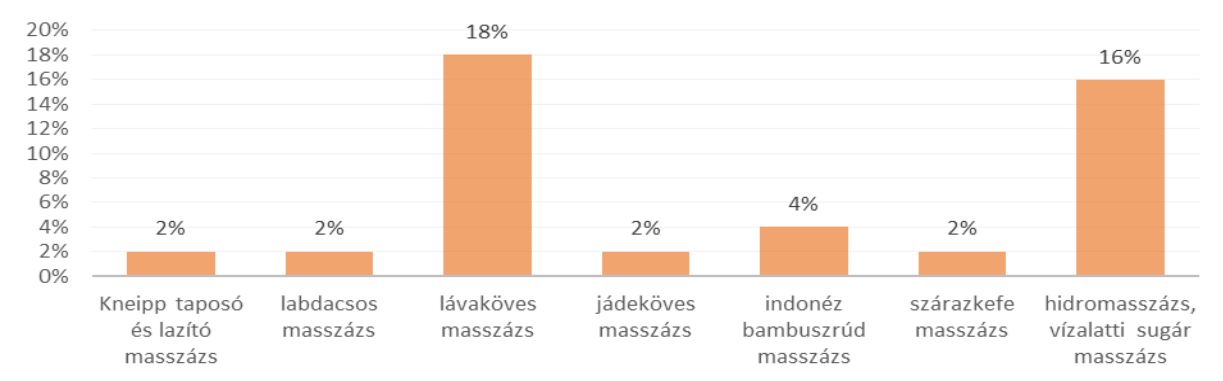

A masszázskínálatban olyan masszázstípusok is megjelentek, melyekhez különleges eszközöket alkalmaznak mely segíti, kiegészíti a kezelést. Egyik ilyen volt a lávaköves masszázis, melyben felmelegített, valamint váltakozó hőmérsékletű (hideg-meleg) a testre helyezett köveket alkalmaznak. 18%-ban jelent meg a kínálatban a lávaköves, és 2%-ban a jádeköves masszázis.

A hidromasszázs a szállodák 16%-ában volt jelen a kínálatban. Ez a fajta masszírozási technika nem más, mint a víz és a levegő megfelelő összhangjával elért, vérkeringést fokozó masszázis. A masszírozást a meleg víz és a levegő keverékéből álló erőteljes vízsugár végzi. Egyéb eszközös típusok is megjelentek a kínálatban, mint például a bambuszrud masszázis (4%), mely során különböző hosszúságú

olajozott bambusz rudak segítségével nyújtanak felüdülést a vendég számára. A labdacos masszásnál (2%), speciális gyógynövényekkel és fűszerekkel töltött kis labdacokat (zsákokat) alkalmaznak, melyből forró gőz hatására kioldódó illóolajok hatékonyságát társítják a kezeléshez. A szárazkefe masszázsnál (2%), pedig egy durva kefével dörzsölik végig az egész testet, mely eltávolítja az elhalt hámsejteket a bőr felszínéről, majd további szépségápolási vagy masszázstechnikával kombinálják a kezelést. A Kneipp féle taposó masszázis (2%) különlegessége pedig, hogy a vendégek egy taposóban sétálnak, ahova lekerekített köveket helyeznek. A kövek masszírozása mellett a hideg és meleg hatás változtatásával további előnyös hatást lehet elérni (lásd: 4. ábra).

4. ábra az eszközös masszázskézelések előfordulása az Észak-alföldi (3-5 csillagos) szállodák kínálatában (Forrás: a Szerző)

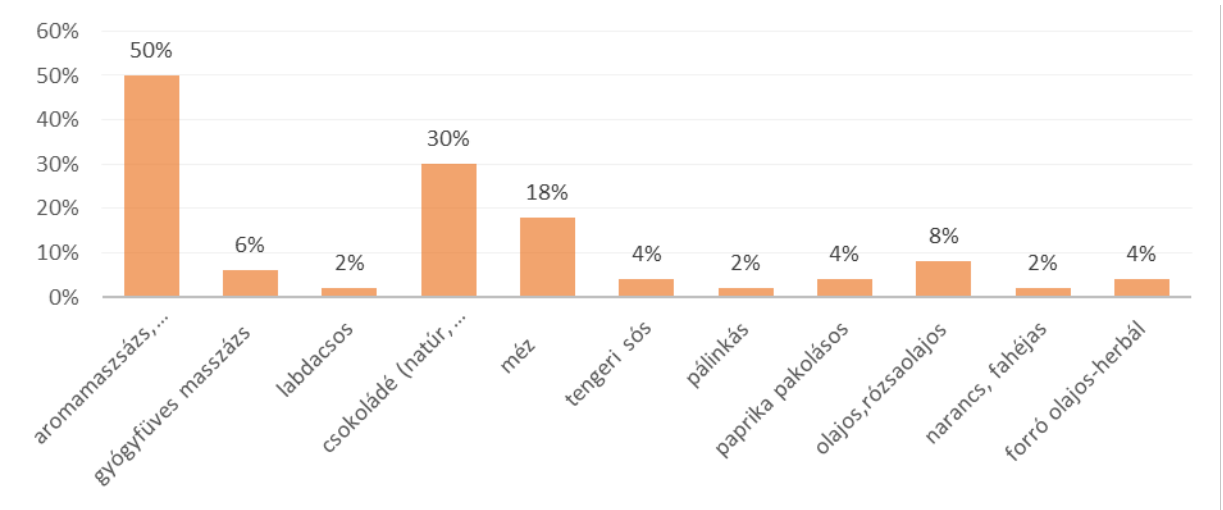

A masszáz által kifejtett hatások növelése érdekében különféle illóolajok, herbáriák, alkalmazása is gyakori. Míg egyes hatóanyagok a cellulit masszáz kiegészítő kellékei, pl a fahéj, vagy a pirospaprika pakolás, addig némelyik a stresszoldást, míg más a bőr fiatalítását segíti elő. A vizsgált szállodákban sokféle kínálattal találkoztunk. Az aromaterápiás kezelések voltak többségben melyet aromamasszáz, aromaolajos masszáz (50%) néven is hirdettek. Találkoztunk forró olajos herbál masszázsal (4%), és ezen felül külön gyógyfüves masszáz (6%) is szerepelt a kínálatban, mely nem

azonos az előzőekkel. A labdacsos masszázst már korábban említettük, de itt is szükségesnek tartjuk, hiszen itt is gyógyfüveket alkalmaznak a masszírozás során, csak annak felhasználási módja különböző.

Ha mindezeket összesítjük, akkor az aromás, herbáriás masszázstípusok a szállodák több mint felénél (72%) megtalálhatók. A csokoládé (28%) és a méz (18%) masszáz ugyancsak több szálloda kínálatában megjelent, hasonlóan a rózsaoilajos (8%), és a tengeri sós (4%) masszázshoz (5. ábra).

5. ábra: az illóolajos, herbáriás masszázskézelések előfordulása az Észak-alföldi (3-5 csillagos) szállodák kínálatában (Forrás: a Szerzők)

Megvitatás

Eredményeink azt mutatták, hogy a szállodák a kínálatbővítésében a masszázis is helyet kapott. Ez nem véletlen, hiszen egyfelől a kínált szolgáltatások teszik vonzóvá a szállodát az oda érkezők számára (Hidvégi és tsai, 2015; Biró és Müller 2017; Lenténé és tsai, 2018). Mivel mára a szállodák szerepe is változott és már nem csupán az évi rendes főnyaralás helyszínei, hanem az általános jó közérzet, a test és a szellem egészsége megőrzésének helyszínévé is vált, így ennek következtében szükségszerűvé vált a kereskedelmi szálláshelyek mennyiségi és minőségi kínálatának javítása (Lenténé és tsai, 2019; Hidvégi és tsai, 2019). A masszáziskínálatban azt mondhatjuk, hogy a szállodák többségében van ilyen típusú szolgáltatás és a leggyakrabban előforduló masszázstípusok a frissítő, vitalizáló masszázis, a talpmasszázs, a svédmasszázs, az aromaterápiás masszázis, gyógymasszázs és a relaxáló, stresszoldó masszázis, de emellett sokféle különleges masszázstípust kínálnak a szállodák a vendégeknek. A masszázis által kifejlett hatások növelése érdekében az illóolajok, a herbáriák, alkalmazása is gyakori, melyek közül a különféle aromaterápiás kezelések fordulnak elő leginkább a szállodák kínálatában, de a csokoládé-, és a mézmasszázs ugyancsak több szálloda kínálatában megjelent.

Konklúziók

Kutatásunk során a masszázis szolgáltatások vizsgálatára vállalkoztunk. Célunk a masszázstípusok megjelenésének vizsgálata volt az Észak-alföldi régió 3-5 csillagos szállodáinak szolgáltatásaiban, kínálati elemeiben. Felmerült bennünk a kérdés, hogy a szállodák milyen mértékben kínálnak bizonyos szolgáltatásokat, mint például a masszázis a vendégek számára és hogy azoknak milyen típusai figyelhetők meg a kínálati elemként.

Összegzésként azt mondhatjuk, hogy az egészséges életmódhoz tartozón szolgáltatások, mint amilyen a masszázis, hozzájárulnak a vendégek teljes körű kikapcsolódásához, a pihenéshez, és felüdülésükhöz. Mivel ez a turisztikai desztinációk megválasztásakor is érvényesül (Szira és Lajos, 2005), ezért a szállodák szolgáltatásainál fontos, hogy mit kínálnak a vendégek számára (Müller és

tsai, 2016). A kínálati trendekben megjelenő élménynyújtás, az egyediség, az individuum szerepe, a helyi specialitásokhoz való igazodás, a keleti és a nyugati irányzatok ötvöződése, a komplexitás (Fónagy, 2009) a masszázstípusok megjelenésében is megfigyelhető, melyet az eredményeink is alátámasztanak. Ezeket a kínálati elemeket amennyiben a turisztikai szolgáltató megjeleníti az általa kínált csomagokban vagy rendezvényekben (Mező, 2012), segíti a vendéglégedettség növelését (Kerényi, 2009, Müller és tsai, 2009, 2016).

A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.2.-16-2017-00003 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

IRODALOM

- Árpási, Z. (2014). *Wellness turisztikai szolgáltatások fejlesztésének lehetőségei a dél-alföldi régióban*. Doktori értekezés.
- Atkins, D.V. & Eichler, D. A. (2013). The effects of self-massage on osteoarthritis of the knee: a randomized, controlled trial. *International Journal Of Therapeutic Massage & Bodywork*, 6 (1), 4.
- Atkins, D. & Eichler, D. (2013). The Effects of Self-Massage on Osteoarthritis of the Knee: a Randomized, Controlled Trial. *International Journal of Therapeutic Massage Bodywork*. 6(1). 4–14.
- Bijur, P.E., Silver, W. & Gallaghe, E.J. (2008). Reliability of the Visual Analog Scale for Measurement of Acute Pain. *Academic Emergency Medicine*. DOI: 10.1111/j.1553-2712.2001.tb01132.x
- Biró, M. & Müller, A. (2017). Aktív pihenés, rekreáció = Active relaxation, recreation. In Dobos, Anna, Mika, János (szerk.). *Természeti és kultúrtörténeti értékek Eger térségében = Natural and cultural heritage in the Eger Region*. Eger, Líceum Kiadó.
- Biró, M., Tatár, A., Pucsok, J.M., Lenténé, P.A., Mikhárdi, S., Hidvégi, P. & Molnár, A. (2019). Az Észak-alföldi régió szállodáinak egészségturisztikai trendjei. In Balogh, László (szerk.) *Sokol-*

- dalú sporttudomány*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 9-20.
- Boda, E., Honfi, L., Bíró, M., Révész, L., & Müller, A. (2015). A szabadidő eltöltésének és a rekreációs tevékenységek vizsgálata egri lakosok körében. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport.* 49-62..
- Bodolai, M., Lívják, E., Boda, E. & Bíró, M. (2016). A jóga hatása a szervezetre, szerepe a stresszkezelésben. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport.* 51-67..
- Buttagat, V., Eungpinichpong, W., Chatchawan, U. & Kharmwan, S. (2011). Therapeutic effects of traditional Thai massage on pain, muscle tension and anxiety in patients with scapuloacostal syndrome: a randomized single-blinded pilot study. *Journal of Bodywork & Movement Therapies*, 15. 15-23.
- Clarkson, H.M. (2012). *Musculoskeletal Assessment: Joint Motion and Muscle Testing*. Williams & Wilkins, Baltimore. 17-532.
- Crane, J.D., Ogborn, D.I, Cupido, C., Melov, S., Hubbard, A., Bourgeois, J.M. & Tarnopolsky, M.A. (2012). Massage Therapy Attenuates Inflammatory Signaling After Exercise-Induced.
- Csörgő, T., Bíró, M., Kopkáné, P.J. & Müller, A. (2013). Masszázsterápia hatásának vizsgálata hatvan év feletti nők körében. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport.* 5-16.
- Fenyves, V., Orbán, I., Könyves, E., Nagy, A. & Sándor, F (2014). Economical aspects of thermal and medical tourism. *Abstract - applied studies in Agribusiness and Commerce* 8.(4). 77-84.
- Fenyves, V., Szabados, Gy. & Bács, Z. (2019). The Study of motivational factors among participants in a particular sports festival. *Sea: Practical Application of Science* 7.(1.). 17-22.
- Fenyves, V., Dajnoki, K., Máté, D. & Baji-Gál, K. (2016). Examination Of The Solvency Of Enterprises Dealing With Accommodation Service Providing In The Northern Great Plain Region *Sea: Practical Application of Science* 4. (2),197-203
- Fehér, A., Bácsné, B. É., Müller, A. & Szakály, Z. (2019). MPAM-R modellel kapcsolatos kutatások rendszerezése – Szakirodalmi áttekintés. In Fehér András; Szakály, Zoltán (szerk.): *Egészségpiaci kutatások*. Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Debrecen. 173-183.
- Field, T., Diego, M. & Cullen, C. (2004). Carpal tunnel syndrome symptoms are lessened following massage therapy. *J Bodyw Mov Ther.* 819–14.10.1016/S1360-8592(03)00064-0
- Field, T., Diego, M. & Hernandez-Reif, M. (2007). Hand arthritis pain is reduced by massage therapy. *J Bodyw Mov Ther.* 11121–24.10.1016/j.jbmt.2006.09.002
- Fodor, M. & Szilágyi, Tibor, P. (2014). A wellness, mint egészségmegőrző projekt lehetőségei a régiók fejlesztésében fogyasztói primer adatok tükrében. *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században*, Budapest. 281-290.
- Gaál, Sz., Szigeti, P., Dimitra, P., Matthew, G. & Ewout, van G. (2011). Major challenges ahead for Hungarian healthcare. *British Medical Journal*, 343.
- Hidvégi, P., Bíró, M., Lenténé, P.A., Pucsok, J.M., Tatár, A. & Bárdos, K. (2019). Wellness szolgáltatást igénybevevők felmérése az Észak-alföldi régióban In Balogh, László (szerk.) *Sokoldalú sporttudomány*. Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen.1-8.,
- Hidvégi, P., Bíró, M. & Müller, A. (2015). *A rekreáció elmélete és módszertana 2.: Egészségfejlesztés*. Eger, Magyarország: Líceum Kiadó, 25.
- Horkay, B., Lenténém P.A. & Bíró, M. (2018). The supply elements and the recreational possibilities in the city and in the countryside In Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) *Sport science in motion: proceedings from the scientific conference. Mozgásban a sporttudomány: válogatott tanulmányok a konferenciáról*, Komárno, Szlovákia : Univerzita J. Selyeho, 330-339. ,
- Hymel, G.M. & Rich G.J. (2013). Health psychology as a context for massage therapy: A conceptual model with CAM as mediator. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*.

- <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1360859213001216>
- Juhász, I., Kopkáné, P.J., Kiszela, K., Bíró, M., Müller, A. & Révész, L. (2015). Időskorúak rekreációs fizikai aktivitásának hatása a kardiorespiratorikus rendszerre *Magyar Sporttudományi Szemle*, 16. 4-8.,
- Kerényi, E., Müller, A., Szabó, R. & Mosonyi, A. (2009). Analysis of Agárd, Komárom and Papa's Thermal and Experiences bath according the guest's satisfaction. In Kerényi, Erika (szerk.) *Egészségügyi marketing és telekommunikáció*. Mátraháza.56-67.
- Krohn, M., Listing, M., Tjahjono, G., Reissauer, A., Peters, E., Klapp, B.E. & Rauchfuss M. (2010). Depression, mood, stress, and Th1/Th2 immune balance in primary breast cancer patients undergoing classical massage therapy. *Support Care Cancer*. Sep;19(9).1303-11.
- Lengyel, A. (2019). A mindfulness és liminalitás felértékelődése: spirituális elvonulási központok, a fenntartható jövő desztinációi? *Turizmus Bulletin* 19. 14-24.
- Lengyel, A. (2015): *Extending tourism's role in the tourism - meditation - creativity - innovation - sustainability trajectory*. In Dunay, Anna (szerk.) Proceedings of the 5th International Conference on Management 2015: Management, Leadership and Strategy for SMEs' Competitiveness. Gödöllő, Szent István Egyetemi Kiadó. 543-548.
- Lengyel, A., Kalmárné, R. Cs. & Szabó, A. P. (2018). *Mindfulness-based tourism products: market potential and sustainability implications*. In Dinya, László; Baranyi, Aranka (szerk.) XVI. Nemzetközi Tudományos Napok: „Fenntarthatósági kihívások és válaszok” - A Tudományos Napok Publikációi. Gyöngyös, Magyarország: EKE Líceum Kiadó, 1153-1162.
- Lengyel, A. & Kalmárné, R. Cs. (2018). Towards health and wholeness: physical and psychological effects of mindfulness. In Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) *Sport science in motion: proceedings from the scientific conference*. Mozsásban a sporttudomány: válogatott tanulmányok a konferenciáról. Komárom, Szlovákia : Univerzita J. Selyeho-286-298.
- Lenténé, P.A., Bíró, M., Hidvégi P., Molnár A., Lente L. & Pucsok J.M. (2019). Analysis of the North Great Plain Region's Accommodation Supply with Special Focus on Sport and Wellness Element *Geosport For Society*, 10. 15-24.
- Lenténé, P.A., Bíró, M., Dobay, B. & Pucsok, J.M. (2018). A szabadidő sportolás kínálati elemeinek, és szolgáltatásainak vizsgálata Magyarország észak-alföldi régiójának szállodáiban. *Selye e-studies* 9: 1.13-21.
- Laoues, C. N., Müller, A. & Bácsné, B. É. (2019 a). Fogyatékosággal élőgyerekek sport-fogyasztási szokásainak vizsgálata az akadálymentesített kínálati elemek tükrében. *Economica* (Szolnok) 10: 1. 21-29.
- Laoues, C. N., Müller, A. & Bácsné, B. É. (2019 b). Comparative analysis of active and passive recreational consumption habits of disabled children living in the Northern Great Plain region. *Különleges Bánásmód* 5: 131-39. DOI 10.18458/KB.2019.1.31
- Laoues, C.N., Dobay, B. & Müller, A. (2019c). Examination of the leisure time-related consumption habits of young people with disabilities with special emphasis on sports. *Selye e-studies* 10: 2. 34-45.
- Mező, K. (2012). Rendezvényszervezési alapismeretek. In Mező, Ferenc (szerk.) *Tebetségkoordinátorok kézikönyve*. Debrecen, K+F Stúdió Kft., 131-140.
- Mező, F. & Mező, K. (2017). A szülők nevelési stílusa és hatásuk a gyermekek magatartására: a családból való kimenekülés pedagógiai okai. In Vargáné, Nagy Anikó (szerk.). *Családi nevelés* 2. Debrecen, Didakt Kft., 50-66.
- Moyer, C., Rounds, M. & Hannum J.W. (2004). A meta-analysis of massage therapy research. *Psychol Bull.* 13013–18.10.1037/0033-2909.130.1.3.

- Müller, A., Boda, E., Ráthonyi, G., Ráthonyi-Odor, K., Barcsák, B., Könyves, E., Biró, M., Dobay, B. & Bendíkova E. (2016). Analysis of the Cavebath of Miskolctapolca's brand elements and guests satisfaction. *Applied Studies In Agribusiness And Commerce* (Apstract), 10:(4-5), 157-162.
- Müller A., Ráthonyi, G., Biró, M., Ráthonyi-Ódor, K., Bács, Z., Ács, P., Hegyi, G. & Bácsné Bába É. (2018). The effect of complex climate therapy on rehabilitation results of elderly asthmatic and chronic obstructive airways disease (COPD) patients *European Journal Of Integrative Medicine*, 106-114.
- Müller, A. & Bácsné, B.É.(2018). Az egészséges életmód és a sport kapcsolata. Létavértes, Magyarország: Létavértes SC '97 Egyesület, 96.
- Müller, A., Szabó, R., Kerényi, E. & Mosonyi, A. (2009). Fürdő kutatás a Közép-dunántúli régióban. *Acta academiae paedagogicae agriensis nova series: sectio sport* 36. 77-87..
- Müller, A., Bácsné, B. É., Pfau, C., Molnár, A. & Laoues, C.N. (2019): Extrém sportfogyasztás vizsgálata egy kutatás tükrében. *International Journal of Engineering and Management Sciences / Műszaki és Menedzsment Tudományi Közlemények* 3: 4. 135-142.
- Müller, A., Barcsák B. & Boda E.J. (2016). Health tourism the cavebath of Miskolctapolca. In: György, Juhász; Enikő, Korcsmáros; Erika, Huszárík (szerk.). *Korszerű szemlélet a tudományban és az oktatásban. Gazdaságtudományi szekció*. Komárno, Szlovákia : Selye János Egyetem. 233-245.
- Müller, A. & Kerényi, E. (2009). Trendek és fogyasztói magatartás az egészségügyben. In Kerényi, Erika (szerk.) *Egészségügyi marketing és telekommunikáció*. Mátraháza.11-19.
- Müller, A. & Könyves, E. (2006). Az egészségturizmus lehetőségei az Észak-alföldi régióban. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 33. 132-143.
- Perlman, A., Sabina, A., Williams, A.L., Njike, V.Y. & Katz, D.L. (2006). Massage therapy for osteoarthritis of the knee: a randomized controlled trial. *PubMed*. 166(22):2533-8.
- Robertson, A., Watt, J.M. & Galloway, S.D. (2002): Effects of leg massage on recovery from high intensity cycling exercise. *Br J Sports Med*. 2004. 382173–176.10.1136/bjism.2002.003186
- Szira, Z. & Lajos A. (2005). Health Consciousness in the Life Style and Scale of Values of the Hungarian Young People. In *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists*. Vol. VII. No. 6. Warsaw-Poznan 2-16
- Tidus, P. (2000). A review of human massage therapy: assessing effectiveness primarily from empirical data in the human species AAEP Proceedings. *AAEP*, 2000. 46302–305.

**REKREÁCIÓS FOGYASZTÓI SZOKÁSOK VIZSGÁLATA
MAGYAR FIATAL FELNŐTTEK KÖRÉBEN**

Szerzők:

Boda Eszter Judit
Eszterházy Károly Egyetemen (Magyarország)

Bácsné Bába Éva (PhD, Prof.)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Laoues-Czimbalmos Nóra
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Müller Anetta (PhD, habil.)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Első szerző e-mail címe:
boda.eszter@uni-eszterhazy.hu

Lektorok:

Borbély Attila (PhD, Prof.)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Bocsi Veronika (PhD, habil.)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Boda Eszter Judit, Bácsné Bába Éva, Laoues-Czimbalmos Nóra és Müller Anetta (2019): Rekreációs fogyasztói szokások vizsgálata magyar fiatal felnőttek körében. *Különleges Bánásmód*, 5. (4). 33–44.
DOI [10.18458/KB.2019.4.33](https://doi.org/10.18458/KB.2019.4.33)

Absztrakt

Háttér: Modern világunkban egyre nagyobb jelentősége van annak, hogy mi módon töltjük szabadidőnket. Különösen fontos ez a fiatalok tekintetében, mivel az Y és a Z generáció már a mobil és elektronika uralta világba született, ahol bármit el lehet érni és intézni interneten. Ennek a kényelemnek köszönhetően a szabadidő is passzívabb, a fizikai aktivitás nem olyan jelentőséggel van jelen a mindennapokban, mint korábban. **Módszer:** Vizsgálatunk kérdőívvel vizsgálta a 30 év alatti fiatal felnőttek és fiatalok szabadidő eltöltési szokásait. A kapott eredményeket SPSS 21.0 programmal elemeztük, alapstatisztikát néztünk és keresztábra elemzés során Chi²-tesztet végeztünk a gamma együttható vizsgálata mellett. A fókusz a lakóhely és az 1 főre jutó nettó havi jövedelemből adódó esetleges különbségek felfedésére helyeztük. **Eredmények:** a fővárosi válaszadókra jellemzőbb a napi szintű sportolás, míg a falvakban és községekben élők gyakrabban töltik a szabadban kötelezettségektől mentes idejüket fizikai aktivitással. **Következtetések:** nem igazolható nagy különbség az egyes szabadidő eltöltési szokások és a jövedelem között. A szabadban töltött tevékenyegek azoknál a válaszadónál alacsonyabb értékelést kapott, akiknek az 1 főre jutó nettó havi jövedelme 100 000 Ft alatt volt.

Kulcsszavak: szabadidős fogyasztói szokások, rekreáció, fiatal felnőttek

Diszciplina: gazdaságtudomány, szociológia

Abstract

Background: In our modern world the importance of how are we able to spend our leisure time is getting more and more significant. This approach is particularly important regarding to youngsters. The generations of Y and Z are mainly mobile and they all were born in the world determined by electronics, where everything can be accessed and managed online via internet. Because of this comfort, the leisure time has been more passive, and unfortunately the physical activity has not have recently as important significance as it was before. Results: Our paper conducted a survey about leisure time habits of young adults and youngsters under 30 years old age. The results were analyzed with SPSS 21.0 software, we looked at baseline statistics and performed a Chi2 test with a gamma coefficient in a cross-table analysis. The focus has been placed on revealing potential differences in residence and net monthly income per capita. The results confirmed that respondents in the capital are more likely to engage in daily sports activities, while those who are living in villages are more likely spend their free time with physical activity. Conclusion: We found that there is no justification for the big difference between one's leisure time spending and income. Outdoor activities received lower ratings from respondents with a net monthly income of less than 100,000 Ft per person.

Keywords: leisure consumer habits, recreation, young adults

Disciplines: economics, sociology

Napjainkban a szabadidő értéként jelenik meg, melyet az emberek aktív és passzív különböző rekreációs tevékenységekkel töltenek el, melynek a célja a pihenés, kikapcsolódás, az egészség és munkaképesség biztosítása (Borbély és Müller, 2008; Bíró és Müller, 2017).

A szabadidő eltöltésével kapcsolatos kutatások igen sokszínűek. Vannak szakirodalmak, melyek a különböző generációk tipikus és jellemző szabadidős tevékenységeit vizsgálják (Bocsi és Kovács 2018, Kovács et. al., 2017, Laoues-Czibalmos, Müller és Bácsné, 2019a.), míg mások a kínálati elemek felől kutatják a témát (Pucsok et al, 2018; Lenténé et al, 2019 a, b, c; Bíró et al, 2019b), megint más szakirodalmak a fejlesztő szerepét hangsúlyozzák a szabadidős tevékenységeknek, játékoknak (Mező 2015, Mező 2017, Mező, Mező és Mező, 2018). Sok kutatás a rekreációs és sport tevékenységek fejlesztő szerepét hangsúlyozza és a prevencióban és egészségmegőrzésben (Bendíková és Dobay, 2017, Łubkowska, Tarnowski és Ter-

czyński, 2018, Váradi, Demeter-Karaszi és Kovács 2019, Bendíková et. al., 2018) betöltött domináns szerepéről szól.

A szabadidő eltöltési szokásokat vizsgáló kutatások felhívják a figyelmet azokra a trendekre, melyek a szabadidős fogyasztást befolyásolják (Gödény et. al., 2018). A rekreációban még mindig erősen dominálnak a passzív (olvasás, tv-nézés, zenehallgatás) tevékenységek (Murányi, 2010). A hazai kutatások között nagyon sok olyan vizsgálat tapasztalható, melyek a különböző nemű, életkorú és egészségi állapotú vizsgált személyek szabadidős és sportolási szokásait vizsgálja különböző aspektusból (Boda et. al., 2015, Balatoni, Kith és Csernoch, 2016, Kovács, 2011, Kovács, 2017, Herpainé et. al., 2017, Laoues-Czibalmos, Dobay és Müller, 2019c, Szépné és Balatoni 2018, Kovács, 2019).

Az egészségtudatos életmód terjedésével egyre fokozódó igény fogalmazódik meg a szabadidő-sport iránt, mely a mozgásszegény és ülő életmód

kompenzálására jött létre. Az aktív szabadidő eltöltésében ilyen trend, hogy az élmény-keresés, extrém sportok iránti kereslet fokozódik (Müller et al., 2019a, Müller et al., 2018). Az élményorientáció, mint elvárás nem csak az aktív (Laoues et al., 2019 b) de a passzív sportfogyasztásban (szurkolás) is erőteljesen dominál (Szerényi et al., 2019, Balogh et al., 2019). Népszerűek a természeti sportok, a természetben megvalósuló tevékenységek is, melyek a városi létformából, a mindennapok monotóniájából való menekülés eredményeként egyre inkább erősödnek (Boda et al. 2018a, 2018b). Azok az új típusú edzés módszerek és fitness mozgásformák is népszerűek, melyek a fitességi szint javításában, az alakformálásban és prevencióban egyaránt fontos szerepet töltenek be (Bíró et al, 2015; Müller et al. 2019b Gödény et al., 2018). Más kutatások arra hívják fel a figyelmet, hogy a rekreációs szolgáltatásokat a turisták is igénylik az üdülésük alatt, mely befolyásolja a vendégelégedettséget és versenyképességet egyaránt (Kerényi et al., 2009). Az emberek a szabadidejükben szeretnék pihenni, kikapcsolódni, ellazulni, feltöltődni, így a szolgáltatásokban is ezt keresik (Hidvégi et al, 2019a, b; Bíró et al, 2019a), így a szabadidő eltöltésében kiemelt szerepet kapnak a kikapcsolódást és rekreálódást biztosító létesítmények, szállodák, fitness termek, fürdőlétesítmények (Müller et al, 2016; Lenténé et al, 2019 a, b, c). A hazai vendégéjszakák száma ezt megerősíti, hiszen azt mutatja, hogy az emberek a pihenésre leginkább a fürdőszolgáltatásokat (Bíró et al, 2018a, b), és a hozzájuk kapcsolódó egyéb relaxációs és közérzetjavító szolgáltatásokat keresik (Bíró et al. 2019c).

ANYAG ÉS MÓDSZER

Tanulmányunk egy nagyobb kutatás részeként jött létre. A nagyobb volumenű felmérés arra vonatkozott, hogy a kérdőívet csak azon alanyok tölthették ki, akik jártak már legalább egyszer Magyarországon kalandparkban. A teljes minta több

mint 1200 fős volt, azonban jelen vizsgálatunk során 828 fiatal (30 vagy annál fiatalabb) online és papír alapú kérdőív formájában beérkezett eredményeit mutatja be a szabadidő eltöltési szokásaikról.

Az alanyokat két csoportra osztottuk, akik 21 év alattiak, és akik 21 és 30 év közöttiek. Ennek alapján 519 fő (62,7%) került az „idősebb” korcsoportba és 309 fő (37,3%) a fiatalabbba. A nemek tekintetében 417 (50,4%) férfi és 411 (49,6%) nő töltötte ki kérdőívünket. A legmagasabb iskolai végzettség átlagban az érettségi volt, 480 fő (58%)

Lakóhely szerint 349 fő (42,1%) városban él, 245 fő (29,6%) megyeszékhelyen, 140 fő (16,9%) faluban vagy községben és 94 fő (11,4%) a fővárosban.

Az egy háztartásban élők száma alapján elmondható, hogy a legjellemzőbb a 4 fő/háztartás volt, 286 fő (34,5%) és ez túlnyomó többségben szülőkkel történik, 577 fő (69,7%). Az egy főre jutó nettó havi jövedelem kapcsán a leggyakoribb válasz a 100 001 és 150 000 Ft közötti összeg volt, 195 fő (23,6%), de nem sokkal maradt el az 50 001 és 100 000 Ft közötti kategória sem, 167 fő (20,2%).

Mivel a szabadidő-eltöltés áll tanulmányunk központjában, így érdekesnek találtuk megkérdezni, hogy mennyit költenek a válaszadók évente az aktív szabadidőhöz elengedhetetlen sportfelszerelésekre. A minta nagyobb része 50 000 vagy annál kevesebb összeget szán erre, amikor is a klasszikus prémium márkák (nike, adidas, stb.) termékeit preferálják.

Eszközök

Vizsgálatunk kérdőívvel vizsgálta a 30 év alatti fiatal felnőttek és fiatalok szabadidő eltöltési szokásait. A kérdőívek kitöltése név nélkül történt, az adatgyűjtésben való részvétel önkéntes volt. A kapott eredményeket SPSS 21.0 programmal elemeztük, alapstatisztikát néztünk és kereszttábla elemzés során Chi2-tesztet végeztünk, a gamma együttható vizsgálata mellett.

Eredmények

A szabadidőre vonatkozó kérdéseink szerint a mintában szereplő alanyok hétköznaponként átlagosan 2-3 óra szabadidővel rendelkeznek (249 fő, 30,1%), hétvégén, a szabadon felhasználható idő mennyisége átlagosan 4-5 óra vagy ennél is több a válaszok szerint (498 fő, 60,1%). Arra a kérdésre, hogy saját bevallásuk szerint hogyan töltik a megkérdezettek a szabadidejüket az alábbi eredményeket kaptuk:

Inkább aktív tevékenységek végzése, melyek pl. sportolás, kirándulás, kertészkedés, stb. 1-5-ös skálán (ahol az 1: egyáltalán nem jellemző, míg az 5: teljes mértékben jellemző az egyénre) a leggyakoribb válasz az 5-ös volt (282 fő, 34,1%), de legalább 3-ast válaszolók 84,4%-a.

Az inkább passzív tevékenységek preferálása, ami pl. TV nézés, olvasás, zenehallgatás, stb., leggyakrabban 3-as minősítést kapott (346 fő, 41,8%), de ha összesítjük a legalább 3-ast adók számát nem sokkal marad el az aktív tevékenységeknél tapasztaltakétól (82,5%).

A kulturális jellegű tevékenységek végzése, mint pl. a színházlátogatás, mozi, kiállítás megtekintés, stb. nem igazán volt jellemző a mintánkra. A válaszolók 82,9%-a maximum 3-ast adott rá.

A turizmushoz köthető tevékenységek kategóriája volt az utolsó, ami pl. a wellness hétvégéket, több napos városlátogatásokat, turisztikai célú utazásokat, stb. tömörítette, ez szintén nem volt annyira jellemző a mintában szereplő egyénekre, 76,5%-uk maximum 3-ast adott erre a kérdésre, bár más hazai kutatások azt igazolták, hogy az ifjúsági turizmus erősödik, hiszen a fiatalok is igénylik a turisztikai célú utazásokat (Müller et. al. 2011, Mosonyi et. al. 2013). Ennél a kérdésnél megvizsgáltuk, hogy van-e összefüggés a lakóhellyel kapcsolatban.

Előzetes feltételezésünk az, hogy a falukban és községekben élők kevésbé fogják szabadidejüket aktív, kulturális vagy turizmushoz köthető tevékenységek végzésével jellemezni, míg ez a megyeszékhelyen vagy a fővárosban élők körében

jellemzőbb lesz (magasabb értéket fog kapni, mondván több lehetőség van ilyen jellegű tevékenységek végzésére). Az elvégzett Chi2-teszt az aktív tevékenységekkel tölti a szabadidejét válasz lehetőség kivételével mutatott kapcsolatot. A kapott eredményeket az 1. táblázat összegzi.

A módusz oszlopot vizsgálva látható, hogy az egyes lakóhelyek között nincs eltérés, a leggyakoribb elem egy kivételével minden esetben megegyezik az egyes szabadidő eltöltési típusokban (1. táblázat). Ennek megfelelően a korábbi feltételezésünk nem igazolódott, hiszen nincsen különbség a lakóhelyek között.

A Chi2-próba viszont mutatott kapcsolatot az egyes szabadidő eltöltési típusokon belül, a Gamma-együttható értéke közel van a nullához, és a kulturális és turizmushoz köthető tevékenységek kapcsán negatív előjelet vett fel, vagyis minél inkább jellemző a kitöltőre ez a típus, annál kisebb településen lakik.

Arra kértük a kitöltésben résztvevőket, hogy értékeljék 1-5-ös skálán mennyire érzik a szabadidő eltöltésükre jellemzőnek az alábbi tulajdonság csoportokat:

- Fiatalos, modern, aktív, újító, változatos, sportos
- Konzolidált, klasszikus, intellektuális, kulturális
- Otthoni tevékenységek, passzív pihenés

Ezek meghatározásánál segítségül hívtuk Hunyadi (2005) szabadidő-eltöltési típusait, melyeket specializáltunk a kérdőívünk fókuszában álló témához.

A beérkezett válaszok alapján elmondható és alátámasztható az előzőekben bemutatott leginkább aktív és passzív szabadidő eltöltési preferencia, ugyanis ebben az esetben is a „fiatalos, modern, aktív, újító, változatos, sportos” illetve az „otthoni tevékenységek, passzív pihenés” tulajdonságokat érezték magukra inkább jellemzőnek a megkérdezettek (mind a kettőt a mintában szereplők több mint 70%-a legalább 3-as értékkel választotta).

1. táblázat. Keresztábra és Chi2-teszt eredményei a „Milyen tevékenységekkel tölti leginkább szabadidejét és a lakóhely” kérdésekre adott válaszokból (Forrás: a Szerzők)

Tevékenységek	Lakóhely	Módusz	Chi ²	p	Gamma-együttható
Inkább passzív tevékenységek	Főváros	3	34,490	,001	,008
	Megyeszékhely	3			
	Város	3			
	Község, falu	3			
Inkább kulturális tevékenységek	Főváros	2	26,087	,010	-,052
	Megyeszékhely	2			
	Város	2			
	Község, falu	2			
Inkább turizmushoz köthető tevékenységek	Főváros	3	28,595	,005	-,068
	Megyeszékhely	2			
	Város	2			
	Község, falu	2			

A tulajdonság jellemzőket keresztábra elemzésnek vetettük alá, ahol az egy főre jutó havi nettó jövedelemmel vizsgáltuk kapcsolatát (2. táblázat). Előzetesen feltételeztük, hogy minél magasabb a havi egy főre jutó jövedelem annál inkább lesz jellemző az aktív és a kulturálódó tulajdonság, míg az alacsonyabb jövedelműek a passzívabb tulajdonságot fogják gyakrabban jelölni.

A 2. táblázatot elemezve megállapítható, hogy az előzetesen feltételezett állításunk ismét nem helytálló, eredményünk szerint a jövedelem kevésbé van hatással arra, miként igyekeznek eltölteni szabadidejüket a kitöltők. A fiatalos, modern, aktív, újtó, sportos, változatos tulajdonság jelölése mind a négy jövedelem kategóriánál a legmagasabb értéket kapta. A vizsgálatban szereplő alanyok fiatalok és fiatal felnőttek voltak, ennek megfelelően a fiatalos tulajdonság jellemezte őket leginkább a saját elmondásuk szerint. A másik két kategória átlagos értékelést ért el a válaszadók között, közepesen érzik magukra jellemzőnek jövedelemtől függetlenül. Arra kértük a kitöltőket, hogy értékeljenek bizonyos állításokat, melyek szintén a szabadidő-eltöltésükre vonatkoznak, 1-6-os skálán, ahol az 1:

egyáltalán nem, míg az 6: teljes mértékben jellemzőt jelentett.

Az alábbi állítások jelentek meg a kérdésben, dőlt betűvel jelöltük azokat, amelyek legalább 5-ös vagy magasabb értéket kaptak a minta legalább 40%-ától:

- Ha választhatok, inkább aktívan töltöm el a szabadidőmet (52,5%)
- Passzív pihenést kedvelek (pl. olvasás, TV nézés, stb.) (21,1%)
- Ösztönöz az extrém, a saját határait feszegető tevékenységek kipróbálása (35,3%)
- Szeretek új tevékenységeket kipróbálni (53,3%)
- Társas tevékenységek végzése nálam prioritást élvez (44,2%)
- Magányosan űzhető tevékenységeket szeretem végezni szabadidőmben (12,2%)
- Amikor csak tehetem, szabadidőmet barátaimmal a természetben töltöm (26,3%)
- Amikor csak tehetem, napi szinten sportolok (41,2%)
- Hétfvégén gyakran részt veszek

- futóversenyeken, teljesítmény túrákon, egyéb túrákon (7,2%)
- Szívesen töltöm szabadidőmet a természetben (40,9%)
- Előnyben részesítem a természeti sportokat (32,3%)
- Szeretem azokat a sportokat, melyek kihívást jelentenek (sziklamászás, bújárkodás, stb.) (28,7%)
- Szeretem a kulturális tevékenységeket (pl. városlátogatás, múzeumlátogatás, fesztivál részvétel, stb.) (27,2%)

2. táblázat. Keresztábra a szabadidőre jellemző tulajdonságok és az egy főre jutó havi jövedelem eredményeiről (Forrás: a Szerzők)

Tulajdonságok	Egy főre jutó nettó havi jövedelem	Módusz	Chi ²	p	Gamma-együttható
Fiatalos, modern, aktív, újíto, változatos, sportos	50 000 Ft alatti	5	59,110	,000	-,062
	50 001-100 000 Ft	5			
	100 001-150 000 Ft	5			
	150 001 Ft fölötti	5			
Konszolidált, klasszikus, intellektuális, kulturális	50 000 Ft alatti	3	49,128	,000	-,018
	50 001-100 000 Ft	3			
	100 001-150 000 Ft	3			
	150 001 Ft fölötti	3			
Otthoni tevékenységek, passzív pihenés	50 000 Ft alatti	3	57,574	,000	,013
	50 001-100 000 Ft	4			
	100 001-150 000 Ft	3			
	150 001 Ft fölötti	3			

A továbbiakban a 40%-ot meghaladó állításokat vizsgáltuk tovább a lakóhellyel és a havi nettó jövedelemmel összekapcsolva.

A lakóhely kapcsán felfedezhető némi különbség a mintában szereplő alanyok között (3. táblázat). A lehetőség szerinti aktív szabadidő eltöltés és a sportolás leginkább a fővárosban élő kitöltőkre jellemző, a legmagasabb, 6-os érték fordult elő a leggyakrabban közöttük. Ugyanezeket az állítások például a községben vagy faluban élő kitöltőknél javarészt 4-es és 5-ös értéket kaptak. Ez a különbség adódhat a két lakóhely rekreációs és szabadidős lehetőségeinek eltéréseiből, például a fővárosban több lehetőség nyílik az ott élőknek,

mint egy kisebb faluban, melyet a falvak és városok adta rekreációs lehetőségeket vizsgálva más szerzők is megerősítenek (Horkay et. al. 2018a, b). A természetben töltött szabadidő viszont a kisebb településen élők körében jellemzőbb, mint a fővárosiak körében. A megyeszékhelyi és a városi alanyok 4-e és 5-ös értékeket adtak főként az egyes állításokra.

Összességében tehát elmondható, hogy a fiatal életkornak köszönhetően saját értékelésük alapján szerencsére az aktív és hasznos szabadidő eltöltés a jellemző a mintánkra, ami biztató eredmény az elektronikai eszközök uralta mai modern világunkban.

3. táblázat. Keresztábra elemzés eredménye a szabadidő eltöltésre vonatkozó állítások és a lakóhely összefüggéseiről (Forrás: a Szerzők)

Lakóhely szerint	Lakóhely	Módusz	Chi ²	p	Gamma együttható
Ha választhatok, inkább aktívan töltöm el a szabadidőmet	Főváros	6	63,102	,000	-,018
	Megyeszékhely	5			
	Város	5			
	Község, falu	4			
Szeretek új tevékenységeket kipróbálni	Főváros	6	90,337	,000	-,063
	Megyeszékhely	5			
	Város	5			
	Község, falu	5			
Társas tevékenységek végzése nálam prioritást élvez	Főváros	4	34,520	,003	,030
	Megyeszékhely	5			
	Város	4			
	Község, falu	4			
Amikor csak tehetem, napi szinten sportolok	Főváros	6	51,799	,000	-,047
	Megyeszékhely	5			
	Város	4			
	Község, falu	5			
Szívesen töltöm szabadidőmet a természetben	Főváros	4	82,912	,000	-,053
	Megyeszékhely	5			
	Város	4			
	Község, falu	5			

Ezt követően keresztábra elemzést végeztünk a szabadidő eltöltésre vonatkozó állítások és az 1 főre jutó nettó havi jövedelem összefüggéseiről (4. táblázat).

Elemezve a 4. táblázatban szereplő adatokat elmondható, hogy nem tűnik ki nagy különbség az egyes szabadidő eltöltési normák és az anyagi helyzet között. A minta nagy része 5-ös értékekkel jelölte az állításokat, talán egy érdekesebb eredményre hívnánk fel a figyelmet. A szabadban töltött szabadidő azoknál az egyéneknél alac-

sonyabb értékelést kapott, akiknek az 1 főre jutó nettó havi jövedelme 100 000 Ft alatt van. Ez azért meglepő, mert ezen tevékenységek jó része ingyenesen, anyagi vonzat nélkül végezhető, gondoljunk csak például egy kiadós sétára, vagy túrázásra. Még egy eredményre szeretnénk kitérni. A napi szintű sportolás esetén a gamma együttható a többi állításnál tapasztaléhoz képest magasabb értéket eredményezett. A pozitív előjel miatt minél inkább jellemző ez az állítás a kitöltőre annál több az 1 főre jutó nettó havi jövedelme.

4. táblázat. Keresztábra elemzés eredménye a szabadidő eltöltésre vonatkozó állítások és az 1 főre jutó nettó havi jövedelem összefüggéseiről (Forrás: a Szerzők).

Szabadidő eltöltés	1 főre jutó havi jövedelem alapján:	Módusz	Chi ²	p	Gamma együttható
Ha választhatok, inkább aktívan töltöm el a szabadidőmet	50 000 Ft alatti	5	82,948	,000	-,066
	50 001-100 000 Ft	5			
	100 001-150 000 Ft	5			
	150 001 Ft fölötti	5			
Szeretek új tevékenységeket kipróbálni	50 000 Ft alatti	5	67,509	,000	-,077
	50 001-100 000 Ft	5			
	100 001-150 000 Ft	5			
	150 001 Ft fölötti	5			
Társas tevékenységek végzése nálam prioritást élvez	50 000 Ft alatti	5	46,724	,005	-,025
	50 001-100 000 Ft	5			
	100 001-150 000 Ft	5			
	150 001 Ft fölötti	5			
Amikor csak tehetem, napi szinten sportolok	50 000 Ft alatti	5	86,576	,000	,108
	50 001-100 000 Ft	4			
	100 001-150 000 Ft	4			
	150 001 Ft fölötti	5			
Szívesen töltöm szabadidőmet a természetben	50 000 Ft alatti	4	80,970	,000	-,001
	50 001-100 000 Ft	4			
	100 001-150 000 Ft	5			
	150 001 Ft fölötti	5			

Konklúziók

Publikációnk a fiatalok és fiatal felnőttek szabadidős szokásait vizsgálta, melynél a lakóhellyel, és az 1 főre jutó nettó havi jövedelemmel mutatott kapcsolatot vizsgáltuk. Az eredmények alapján elmondható, hogy a mintában szereplők lakóhelye csupán minimálisan van hatással arra miként is töltik szabadidejüket. A fővárosi válaszadókra jellemzőbb a napi szintű sportolás, míg a falvakban és községekben élők gyakrabban töltik a szabadban kötelezettségektől mentes idejüket.

Vizsgálatunkban megdőlt az a sztereotípiá, hogy a városokban a többféle lehetőség színesebb szabadidő eltöltést fog eredményezni. Az 1 főre jutó nettó havi jövedelem esetén sem találtunk nagy különbségeket, a fiatalok alanyok igyekeznek ak-

tívan tölteni szabadidejüket anyagi helyzetüktől függetlenül, mely mindenképpen biztató eredmény a „homo sitting” és a „homo mobilus” korában. Bár több kutatás arra hívja fel a figyelmet, hogy a kedvező szocioökonómiai státusz és a sportolási gyakoriság összefügg (Müller et. al. 2019c).

A tanulmány az „EFOP-3.6.1-16-2016-00001 Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” pályázat keretén belül valósult meg.

IRODALOM

Balaton I., Kith N., & Csernoch L. (2016): Időskori sportolási szokások vizsgálata Észak-

- kelet Magyarországon. *Magyar Sporttudományi Szemle* 17. 68. 4-8.
- Balogh R., Molnár A., Müller A., Szabados Gy., N., & Bácsné B. É. (2019): A passzív sportfogyasztás vizsgálatának tapasztalataiból. *Acta Carolus Robertus* 9:1. 35-48.
- Bendíková E. & Dobay B. (2017): Physical and sport education as a tool for development of a positive attitude toward health and physical activity in adulthood. *Eur J Contemp Educ* 2017; 6 (1): 14–21, doi: 10.13187/ejced.2017.1.144.
- Bendíková, E, Marko, M; Müller A. & Bácsné B. É. (2018): Effect of Applied Health-Oriented Exercises in Physical and Sport Education on Musculoskeletal System of Female Students. *Acta Facultatis Educationis Physicae Universitatis Comenianae* 58: 2. 84-96.
- Bíró M., Hidvégi P., Kopkáné P.J., Széles-Kovács Gy. & Vácz P. (2015): *Szabadidősportok*. ISBN 978-615-5297-34-2. In https://uni-eszterhazy.hu/public/uploads/szabadidosportok_5551e3b1472b4.pdf.
- Bíró M., Hidvégi P., Tatár A., Pucsok J.M.& Lenténé P.A. (2018b): Possibilities for improving the quality of life in Hungary in the northern great plain region. In Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) Sport science in motion: proceedings from the scientific conference. *Mozgásban a sporttudomány: válogatott tanulmányok a konferenciáról* Komárno, Szlovákia: *Univerzita J. Selyeho*, 227-235.
- Bíró M., Lenténé P.A., Dobay B.& Müller A. (2018a) Az Észak-alföldi fürdők szerepe a wellness turizmusban. In Balogh, László (szerk.) *Fókuszban az egészség*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 38-49.
- Bíró M., Molnár A., Hidvégi P., Mikhárdi S., Pucsok J.M. & Lenténé P. A. (2019c): The role of massage in tourism, and the hotels offerings in Hungary. In Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) *Sport science in motion: Proceedings from the scientific conference*. Komárno, Szlovákia, Komárno, Szlovákia. 27-36.
- Bíró M., Tatár A., Pucsok J. M., Lenténé Puskás A., Mikhárdi S., Hidvégi P. & Molnár A. (2019a): Az Észak-alföldi régió szállodáinak egészség-turisztikai trendjei. In Balogh, László (szerk.) *Sokoldalú sporttudomány*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 9-20.
- Bíró, M., & Müller, A. (2017): Aktív pihenés, rekreáció = Active relaxation, recreation. In Dobos, Anna; Mika, János (szerk.). *Természeti és kultúrtörténeti értékek Eger térségében = Natural and cultural heritage in the Eger Region*. Eger, Líceum Kiadó, 128-130.
- Bocsi V. & Kovács K. (2018): A szabadidő mintázatai a középiskolákban. *Metszetek - Társadalomtudományi Folyóirat* 7: 3. 64-78.
- Boda E., Honfi L., Bíró M., Révész L. & Müller A. (2015): A szabadidő eltöltésének és a rekreációs tevékenységek vizsgálata egri lakosok körében. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 42. 49-62.
- Boda E., Bácsné B., É. & Müller A. (2018b). Motiváció vizsgálata a kalandpark-látogatók körében. *International Journal of Engineering And Management Sciences / Műszaki És Menedzsment Tudományi Közlemények* 3: 3.
- Boda E., Bácsné B., É., Szabados Gy. & Müller A. (2018a): A hazai kalandparkok helye a sportszolgáltatások piacán, egyetemi hallgatók körében végzett kutatás tükrében. *Studia Mundi - Economica* 5: 3. 34-45.
- Borbély A. & Müller A. (2008): A testi-lelki harmónia összefüggései és módszertana. Valóság-Térkép-6. PEM tanulmányok. A Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület, Bp. 211.
- Gódey N., Bíró M., Lenténé P. A., Lente L. & Müller A. (2018): A fogyasztói szokások és trendek változásának vizsgálata a fitnessz területén. In Balogh, László (szerk.) *Fókuszban az*

- egészség. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 9-18.
- Herpainé L. J., Simon I., Á., Nábrádi Zs. & Müller A. (2017): Családok sportolási szokásainak szocioökonómiai hátterére. *Képzés És Gyakorlat: Training And Practice* 15: 4. 37-52.
- Hidvégi P., Bíró M., Lenténé P. A., Pucsok J. M. & Tatár A. (2019b): Az Észak-Alföld, mint turisztikai régió gyógy- és wellness turizmus, örökség-turizmus. In Balogh, László (szerk.) *Sokoldali sporttudomány*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 21-28.
- Hidvégi P., Bíró M., Lenténé P. A., Pucsok J. M., Tatár A. & Bárdos K. (2019a): Wellness szolgáltatást igénybevevők felmérése az Észak-alföldi régióban. In Balogh, László (szerk.) *Sokoldali sporttudomány*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 1-8.
- Horkay B., Lenténé P. A. & Bíró M. (2018b): The supply elements and the recreational possibilities in the city and in the countryside In Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) Sport science in motion: proceedings from the scientific conference. Komárno, Szlovákia: Univerzita J. Selyeho. 330-339.
- Horkay B., Lenténé P.A. & Bíró M. (2018a): A város és vidék kínálati elemeinek és szabadidős lehetőségeinek összehasonlítása egy vizsgálat tükrében. In Balogh, László (szerk.) *Fókuszban az egészség*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 94-105.
- Hunyadi Zs. (2005): Kulturálódási és szabadidő eltöltési szokások, életmód csoportok. M. Művel. Int., Budapest. 2005. URL: <http://mek.oszk.hu/15900/15918>. letöltés: (2019.11.02).
- Kerényi, E., Müller, A., Szabó, R. & Mosonyi, A. (2009): Analysis of Agárd, Komárom and Papa's Thermal and Experiences bath according the guest's satisfaction (2009). In Kerényi, Erika (szerk.) *Egészségügyi marketing és telekommunikáció*. Mátraháza. 56-67.
- Kovács K., Lenténé, Puskás A., Moravec M., Rábai D. & Bácsné Bába É. (2017): A sportolás intézményi különbségei hazai és határon túli kisebbségi magyar felsőoktatási intézményekben. *Pedacta* 7:2. 19-34.
- Kovács K., (2019): Socio-cultural characteristics of sport activity among students in Central and Eastern Europe: Comparative empirical analysis. *Journal of Physical Education And Sport* 19: 1. 669-676.
- Kovács Klára (2011): Szabadidő és Sport a Debreceni Egyetemen. *Iskolakultúra* 10-11. 147-162.
- Kovács, Klára (2017): 50 felettek fizikai aktivitásának mintázatát befolyásoló szociokulturális és demográfiai tényezők. *Magyar Sporttudományi Szemle* 18: 72. 32-39.
- Laoues-Czibalmos N., Dobay B. & Müller A., (2019c): Examination of the leisure time-related consumption habits of young people with disabilities with special emphasis on sports. *Selye E-Studies* 10: 2. 34-45.
- Laoues-Czibalmos N., Bácsné B., É., Szerdahelyi Z. & Müller A. (2019b): Sportmotivációs tényezők vizsgálata a 8-18 éves fogyatékossgal élő korosztály körében. *Acta Carolus Robertus* 9: 1 121-132.
- Laoues-Czibalmos, N., Müller A. & Bácsné B. É. (2019 a): Comparative analysis of active and passive recreational consumption habits of disabled children living in the Northern Great Plain region. *Különleges Bánásmód* 5: 1. 31-39. Paper: DOI 10.18458/KB.2019.1.31.
- Lenténé, P. A., Tatár A., Lente L., Pucsok J., Bíró M., & Hidvégi P. (2019 a): A sport és wellness elemek megjelenése az Észak-alföldi régió három-, négy- és ötcsillagos szállodáinak kínálatában. In Bácsné, B. É. Müller, A. (szerk.) „Mozgással az egészségért” A fizikai aktivitás jelentősége a jövő munkavállalóinak egészségmegőrzésében: Nemzetközi Konferencia és Workshop: Válogatott

- tanulmánykötet. Debrecen, Debreceni Egyetem, 204-215.
- Lenténé P. A., Hidvégi P., Tatár A., Bíró M. & Pucsok J. M. (2019b): A fürdős és medencés szolgáltatások megjelenése az Észak-alföldi régió szállodáiban. In Balogh, L.(szerk.): *Sokoldalú sporttudomány*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 54-62.
- Lenténé P.A, Bíró M., Hidvégi P., Molnár A., Lente L. & Pucsok J. M. (2019c): Analysis of the North Great Plain Region's Accommodation Supply with Special Focus on Sport and Wellness Elements. *Geosport for Society* 10: 1. 15-24. DOI 10.30892/gss.1002-046.
- Łubkowska W, Tarnowski M. & Terczyński R.(2018): Time measurement of a 30-meter run, using the cinematographic method and photogrammetry as an example of applying modern technology in promoting physical activity. *AIP Conference Proceedings* 2018; 2040: 070008-1–070008-4, doi.org/10.1063/1.5079129.
- Mező F. (2017): *Fejlesztő pedagógia - elmélet és gyakorlati példatár a képességfejlesztés köréből*. Debrecen, Magyarország: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület.
- Mező F., Mező K. & Mező L. D. (2018): Képességfejlesztő játékok az IPOO-modell aspektusából: a fejlesztésbe integrált diagnosztika lehetősége. *Különleges Bánásmód* 4.: 2 pp. 55-66.
- Mező K. (szerk.) (2015): *Játékkal a különleges bánásmódot igénylő gyermekekért*. Miskolc, Magyarország: Bíbor Kiadó.
- Mosonyi A., Könyves E., Fodor I & Müller A (2013): Leisure activities and travel habits of College students in the light of a survey. *Abstract - Applied Studies in Agribusiness and Commerce* 7:1 57-61.
- Murányi I. (2010): Egyetemisták szabadidős tevékenysége és mentális státusa. *Educatio* 2010/2 203–213.
- Müller A., Boda E. J., Ráthonyi, G., Ráthonyi-O. K., Barcsák, B., Könyves E., Bíró M., Dobay B., & Bendíkova E., (2016): Analysis of the cavebath of Miskolctapolca's brand elements and guests satisfaction. *Abstract - Applied Studies in Agribusiness and Commerce* 10: 4-5. 155-160., DOI: 10.19041/Abstract/2016/4-5/2.
- Müller A., Bácsné B. É., Pfau C., Molnár A. & Laoues-Czimbalmos, N. (2019a): Extrém sportfogyasztás vizsgálata egy kutatás tükrében. *International Journal of Engineering and Management Sciences / Műszaki és Menedzsment Tudományi Közlemények* 3: 4. 135-142.
- Müller A., Könyves E., Kristonné B. M., Széles-Kovács Gy., Seres J., (2011): Főiskolai hallgatók rekreációs tevékenységei és utazási szokásai. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 38.15-24.
- Müller A., Lengyel A., Koroknay Zs., Molnár A. (2019b): Népszerű fitness mozgásformák. In Bácsné B. É., Müller A. (szerk.) "Mozgással az egészségért" A fizikai aktivitás jelentősége a jövő munkavállalóinak egészségmegőrzésében. Válogatott tanulmánykötet. Debrecen, *Debreceni Egyetem*, 106-112.
- Müller A; Bendíková E; Herpainé Lakó J; Bácsné Bába É; Łubkowska W; Mroczek B: (2019c): Survey of regular physical activity and socioeconomic status in Hungarian preschool children. *Family medicine and primary care review* 21:3. 237-242.
- Müller, A, Bolega, S., Gabnai Z., Bácsné B. É & Pfau, C. (2018): A BMX, és egyéb extrém sportok választásának motivációs tényezői. *International Journal Of Engineering And Management Sciences/ Műszaki És Menedzsment Tudományi Közlemények* 3 : 4.426-441.
- Pucsok M. J., Lenténé p. A., Bíró M., Hidvégi P., & Tatár A. (2018): The effect of packages on wellness tourism in Eastern Hungary, North Great Plain Region and Romania's Bihor Region. *Geosport for Society* 8: 1. 16-21. Paper: 18.08.02.034.
- Szenyéri V., Michalkó G. & Fotiadis A. (2019): A FINA (2017) világbajnokság önkénteseinek

- szerepe Budapest sportturizmusában. *Földrajzi Közlemények* 143: 1.12-23.
- Szépné V., H., Balatoni I. (2018). Exploring the background conditions for playing sports of pre-school children. *Tér-Gazdaság-Émber* 6: 4. 119-135.
- Váradi J., Demeter-Karaszi, Zs. & Kovács K. (2019): The connection between extracurricular, leisure time activities, religiosity and the reasons for drop-out. *Central European Journal of Educational Research*, 1(1). 55-67.

**A SZABADIDŐS SPORT KERESLETI ÉS KÍNÁLATI ELEMEK VIZSGÁLATA
AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ EGÉSZSÉGTURIZMUSÁBAN**

Szerzők:

Lenténé Puskás Andrea (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Hídvégi Péter (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Pucsok József Márton (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Dobay Beáta (PhD, PaedDr.)
Selye János Egyetem (Szlovákia)

Molnár Anikó
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Bíró Melinda (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Első szerző e-mail címe:
lpandrea@sport.unideb.hu

Lektorok:

Müller Anetta (PhD, habil.)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Bácsné Bába Éva (PhD, Prof.)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Lenténé Puskás Andrea, Hídvégi Péter, Pucsok József Márton, Dobay Beáta, Molnár Anikó és Bíró Melinda (2019): A szabadidős sport keresleti és kínálati elemek vizsgálata az Észak-alföldi régió egészségturizmusában. *Különleges Bánásmód*, 5. (4). 45–54. DOI [10.18458/KB.2019.4.45](https://doi.org/10.18458/KB.2019.4.45)

Absztrakt

Napjainkban a szabadidős és rekreációs trendek ez egészségtudatos fogyasztók markáns megjelenését igazolják, akik körében a különböző szabadidős sport, fitness szolgáltatások iránti igény az üdülésük alatt is megfogalmazódik, melyhez a szállodák kínálata is alkalmazkodik. Kutatásunk az Észak-alföldi régió szállodáinak ($n=39$) szabadidős sportkínálatának vizsgálatára és a szállodába érkező vendégek ($n=141$) szabadidős sport és fitness kínálat iránti keresletének alakulására irányult. Kutatásunk eredménye azt igazolta, hogy a szálláshely választásban a vendégek 23,4%-át befolyásolja a szálloda kínálatában megjelenő rekreációs lehetőségek és 19,1%-át pedig a sportolási lehetőségek megléte. A megkérdezettek 62,4%-nak fontos, hogy az üdülés ideje alatt is legyen lehetőségük szabadidős tevékenységre, és ezt 70,2%-uk igénybe is veszi az üdülés alatt. Népszerűnek bizonyultak a zenés-táncos mozgásformák, természetben űzhető

sportok (kerékpár, túra) és a fitnessztermi kínálati elemek. A nők és férfiak preferenciarendszere eltért, szignifikáns eltérést tudunk kimutatni: amíg a nők inkább a jógát, a kondicionáló termi futópádot, addig a férfiak a szabadsúlyok használatát részesítették inkább előnyben.

Kulcsszavak: szabadidős sport, fitnessz, turizmus

Diszciplína: turizmus, egészségtudomány,

Abstract

Nowadays, leisure and recreational trends justify the significant appearance of health-conscious consumers, among whom the need for various recreational sports and fitness services is formulated during their holiday, to which the hotels offerings are adapted. The aim of our research was to analyse leisure sports offerings of hotels in the Northern Great Plain region ($n = 39$) and the development of hotel guests ($n = 141$) demand for leisure sports and fitness services. The results of our research confirmed, that 23.4% of the guests are influenced by the recreational- and 19.1% by the sports elements of the hotels offerings. 62.4% of those surveyed find it important to have the possibility for leisure activities during their stay, and 70.2% of them use these services during their stay. Music and dance forms of exercise, outdoor sports (cycling, hiking), and fitness room services have proven to be the most popular. The preference system of males and females differed, in which we could identify a significant difference: while females preferred yoga and the conditioning treadmill, males preferred the use of free weights.

Keywords: leisure sports, fitness, tourism

Disciplines: tourism, health sciences

A szabadidős és turisztikai trendekben az élménykeresés, a növekvő egészségtudatosság, a preventív szemlélet és az aktív tevékenységek szerepe növekszik, mely több hazai és nemzetközi kutatásban is megjelenik (Dávid 2002; Michalkó 2003; Gibson 2003; Bánhidi-Leber 2007).

Igaz, hogy a szabadidős tevékenységek között a hazai lakosság különböző célcsoportjában végzett szabadidős kutatások tanúságai szerint, még mindig a passzív tevékenységek (tv nézés, zenehallgatás, olvasás stb.) dominálnak, azonban ezek mellett egyre inkább megjelenik a szabadidősport is (Hunyadi 2005; Murányi 2010; Kovács 2011; Müller és társai, 2011; Major 2014; Boda és társai, 2015; Kovács 2015; Laoues és társai, 2019a; Mező és társai, 2019). A passzív szabadidős tevékenységek mellett

az egészségtudatos magatartás terjedésével lassan növekszik a szabadidős sportot űzők száma is Magyarországon.

A szabadidősport területét a sport és fitnessz trendjei erőteljesen meghatározzák (Gödény és társai, 2018; Müller és társai, 2017). Több kutatás igazolja, hogy nem csak a szabadidőben, de az üdülés alatt is egyre fontosabb a turistáknak, hogy szabadidejüket az egészségmegőrzéssel kapcsolatos wellness, gyógy és szabadidős sport szolgáltatásokkal töltsék (Müller-Szabó 2009; Mosonyi és társai, 2013; Csirmaz-Pető 2015; Smith és Puczko 2010; Michalkó és társai, 2011; Kerényi és társai, 2009; Sörös és társai, 2012; Müller és társai, 2016; Lövei-Kalmár 2017; Darabos-Nagy 2018; Müller és társai, 2009, Fenyves és társai, 2019).

Az Észak-alföldi régió egyik legversenyképesebb turisztikai terméke az egészségturizmus (Müller-Könyves, 2006), mely a régió igen sok településén jelen van, ezért kutatásunk fókuszába ezt a régiót helyeztük. Korábbi kutatásaink igazolták, hogy a régió turisztikai kínálatában a wellness, sportkínálat megjelenik, hiszen a turisták igénylik az üdülésük alatt a szabadidő aktív és hasznos eltöltésének lehetőségét, így ez a szolgáltatóknak a versenyképességük egyik meghatározó eleme (Lenténé és társai, 2018; Hidvégi és társai, 2019; Lenténé és társai, 2019a;b;c; Fenyves és társai, 2014).

MÓDSZER

Vizsgálatunk során az Észak-alföldi régió szállodáinak szabadidős sportkínálatának vizsgálatára és a szállodába érkező vendégek szabadidős sport és fitness kínálat iránti keresletének alakulására fókuszáltunk. Célunk volt ezen kínálati elemek megjelenését összevetni a keresleti oldalról megjelenő igényekkel.

Minta

A kutatás során 39 szállodában vizsgáltuk a szabadidősport kínálati elemek megjelenését kérdőív segítségével. A keresleti oldal véleményének feltárása érdekében 141 olyan vendéget kérdeztünk meg, akik a vizsgált szállodákba érkeztek. Az Észak-alföldi régió szállodáiban végeztünk kérdőíves felmérést a sport és rekreációs szolgáltatásokkal kapcsolatos igényeikre, véleményekre fókuszálva, majd ezeket összevetettük a régió szállodáinak kínálatában szolgáltatásokkal. A keresleti oldalról a mintában 141 fő kerül lekérdezésre. A válaszadók 45,4%-a férfi, míg 54,6%-a nő volt. A vendégek életkori megoszlása azt mutatta, hogy a férfiak között a 18-35 év közötti korosztály képviseltette magát magasabb arányban (53,7%),

míg a nőknél a válaszadók több, mint fele (61,8%) a 35 év fölötti korosztályhoz tartozott.

Eszközök

Korábbi kutatásunk során kérdőíves vizsgálatot végeztünk az Észak-alföldi régióban megtalálható szállodák körében, amelynek során arra kerestük a választ, hogy milyen egészségmegőrzést szolgáló rekreációs és sportszolgáltatásokat nyújtanak a vendégek számára. A kérdőívek 45 szállodába kerültek kiküldésre, amelyek közül 39 volt, aki válaszolt a kérdésekre. A kérdőívben több kérdéscsoportban kérdeztünk rá a szállodák kínálatában megjelenő szolgáltatásokra, azonban jelen tanulmányban csak a szabadidős sportolási lehetőségek, keleti vagy aerobik jellegű mozgásprogramok és egyéb sportszolgáltatások azok a területek, amelyeket elemzésre kerültek.

A keresleti oldalnak a szállodák sport és rekreációs szolgáltatásaival, kínálati elemeivel kapcsolatos véleményét szintén egy általunk összeállított kérdőív segítségével kívántuk feltérképezni.

Eljárás

Először a szállodák szolgáltatási elemeinek feltárására állítottuk össze a kérdőívet. A lekérdezést, adatfeldolgozást és elemzést követően a keresleti oldal véleményének feltárásához állítottuk össze hasonló kérdéscsoportokat tartalmazó mérő eszközt. A keresleti oldal elemzése ezt követően kezdődött el. Az eredmények ismeretében összehasonlítottuk a vendégek által megfogalmazott, és a kínálati oldalon megjelenő szolgáltatásokat.

Mindkét kérdőív adatainak feldolgozása SPSS statisztikai program segítségével történt, számítottunk átlagot, szórást, az összefüggések vizsgálatára pedig chi² próbát alkalmaztunk.

EREDMÉNYEK

Keresleti oldal vizsgálata

A megkérdezettek 41,8%-a évente egy alkalommal, 51,8%-a pedig évente 2-5 alkalommal megy szállodába üdülni. Minimális (5%) volt azoknak az aránya, akik akár 6-nál több alkalommal üdülni céllal ellátogatnak egy szállodába. Ezekből a válaszból jól körvonalazódik az a fajta utazási trend, miszerint a többször utazunk rövidebb időre, azaz a hosszú hétvéges utazások kereslete nő. A válaszadók többsége (39,7%) a négy csillagos, 17%-a a legmagasabb besorolású, öt csillagos szállodát választják kikapcsolódásuk helyszínéül, míg 13,5% a három csillagos szállodákat részesítik előnyben. A megkérdezettek közel harmada (29,8%) válaszolta azt, hogy nekik mindegy, hogy milyen besorolású szállodában tölti el a pihenésre, kikapcsolódásra szánt időt. A szállodai pihenés az eredmények alapján úgy tűnik, hogy jellemzően a nyári időszakra (64,5%) és ezen belül is inkább a hétvégékre koncentrálódik (43,3%), a többség ilyenkor üdül. Az üdülni fordított napok számát vizsgálva azt találtuk, hogy a 3 napos (36,2%), 5 napos (20,5%) és 7 napos (11,3%) üdülni fordulatok elő magasabb arányban.

A rekreációs trendek azt mutatják, hogy napjaink egészségtudatos fogyasztóinak fontos a rendszeres testmozgás, melyet üdülniük alatt is szeretnének végezni (Müller-Bácsné, 2018). Az egészségtudatos magatartás nem csak a rekreációban (Juhász és társai, 2015) de a turizmusban is egyre erősödik (Lengyel 2015; 2016). Azok az emberek, akik számára az egészség fontos értéknek jelenik meg, azok az üdülniük alatt is igénylik és igénybe is veszik a különböző egészségmegőrző (sport, wellness, fitness, stb.) szolgáltatásokat (Lenténé és társai, 2019). Ezért kíváncsiak voltunk arra, hogy az általunk vizsgált régióba ellátogató vendégeket a szálloda választásánál mennyiben befolyásolják a rekreációs és sportolási lehetőségek. Azt találtuk, hogy a válaszadók 23,4%-nak szálloda választását

befolyásolják a szálloda kínálatában megjelenő rekreációs lehetőségek, 19,1%-nál pedig a sportolási lehetőségek. A megkérdezettek 62,4%-nak fontos, hogy az üdülni ideje alatt legyen lehetőségük valamilyen rekreációs tevékenységre, és ezt 70,2% igénybe is veszi. Emiatt magas volt azoknak az aránya, akik igénylik és fontosnak tartják azt, hogy az általuk választott szállodában legyenek igénybe vehető sporteszközök és ezeket igénybe is veszik (68,8%).

Úgy tűnik, hogy közel azonos arányban vannak azok, akik számára fontos, illetve nem fontos, hogy rendelkezzen a szálloda fitneszteremmel. A szállodai fitnesztermet a vendégek 51,8%-a veszi igénybe az üdülni idő alatt törekedve a szabadidő aktív eltöltésére és az egészség megőrzésére, melyet több kutatás is megerősít (Müller-Szabó 2009; Lenténé és társai, 2018). Érdekes eredmény, hogy a fitnesztermet leginkább a női vendégek igénylik és veszik igénybe (55,8%). A vendégek több, mint fele számára az is fontos, hogy milyen felszereltséggel rendelkezik a szálloda fitneszterme (58,2%), közülük is inkább női számára (59,7%), kevesebben voltak azok, akik úgy nyilatkoztak, hogy ez számukra nem fontos tényező (41,8%).

A szállodákban található fitnesztermek mérete is nagymértékben befolyásolhatja a benne található gépek számát és fajtáját. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a vendégek egyaránt igénylik a kardio gépeket - elsősorban a futópadot - és az izotóniás erősítő gépeket is (1. táblázat). A kérdőívet kitöltők jelentős többsége (71,6%) nem igényli azt, hogy a szálloda fitnesz termében szakképzett edző segítse a munkáját, mindösszesen a megkérdezettek 28,4%-a válaszolta azt, hogy igényelné egy szakember jelenlétét. Mint tudjuk, nem mindenki a fitneszteremben az egyénileg végezhető sportolási formákat részesíti előnyben, sokkal inkább preferálja azokat a mozgásformákat, amelyeket csoportosan lehet végezni. Éppen ezért arra is kíváncsiak voltunk, hogy a csoportos zenés

órákra, keleti vagy aerobic jellegű mozgásprogramokra, valamint egyéb szabadidő sportokra mekkora igény van egy üdülési időszak alatt. A vendégek 48,9%-a számára fontos, hogy legyen ilyen típusú mozgásokra lehetőség, ugyanakkor 51,1% számára ez nem fontos tényező. Azon vendégek, akik szeretik az ilyen típusú mozgásformákat az alábbi táblázatban feltüntetett mozgásformákat részesítik előnyben (2. táblázat).

Ezen mozgásformák közül csak a jóga esetében tudunk szignifikáns különbséget kimutatni a nemek között vélhetően annak köszönhetően, hogy a jóga szervezetre és egészségre gyakorolt hatását kutatók is igazolták (Bodolai és társai, 2016). A jógázni vágyók között jelentősen magasabb arányban voltak a nők (33,8%), mint a férfiak (9,4%).

1. táblázat: *Fitnessztermek felszereltségére vonatkozó igények. (Forrás: Saját vizsgálatok, 2019)*

Fitnessz eszközök	Létszám (%)	Férfiak (%)	Nők (%)	Szig.
Ellipszis tréner	15,6	12,5	18,2	,245
Futópad	46,8	31,3	59,7	,001
Taposógép	14,9	9,4	19,5	,073
Spinning kerékpár	11,3	18,8	5,2	,012
Izotóniás erősítő gép	23,4	28,1	19,5	,157
Szabadsúlyok	23,4	37,5	11,7	,000
Egyéb	16,3	28,1	6,5	,001

2. táblázat: *Csoportos zenés mozgásformákra vonatkozó igények – nemek. (Forrás: Saját vizsgálatok, 2019)*

Csoportos zenés mozgásformák	Létszám (%)	Férfiak (%)	Nők (%)	Szig.
Fit-ball	12,8	15,6	10,4	,250
Pilates	12,8	15,6	10,4	,250
Kardio tréning	11,3	12,5	10,4	,447
Jóga	22,7	9,4	33,8	,000
Aerobic	10,6	9,4	11,7	,436
Fitnessz/alakformáló edzés	15,6	9,4	20,8	,050
Thai Chi	9,9	12,5	7,8	,258
Zumba	13,5	6,3	19,5	,018
Vízi aerobic	11,3	6,3	15,6	,068
Egyéb vízi tréning	9,2	9,4	9,1	,589

A következő táblázatban feltüntetett eredmények azt tükrözik, hogy a rekreációs tevékenységek közül elsősorban a gyalogtúra és a kerékpár túra vonzó a vendégek számára, szívesen végeznek olyan tevékenységet, amely alatt hosszabb időt tölthetnek a szabadlevegőn, mely hozzájárul az egészségük

megőrzéséhez. Ezek a természetben űzhető sportok a testnevelésben (Herpainé és társai, 2018), rekreációban (Bíró-Müller 2017; Laoues és társai, 2019a, b; Boda és társai, 2018) és a turizmusban (Borbély-Müller 2015) is egyre markánsabban megjelennek (3. táblázat).

3. táblázat: Szabadidő sportolási lehetőségekre vonatkozó igények – nemek. (Forrás: Saját vizsgálatok, 2019)

Szabadidő sportolási lehetőség	Létszám (%)	Férfiak (%)	Nők (%)	Szig.
Gyalogtúra	20,6	18,8	22,1	,392
Kerékpár túra	19,9	21,9	18,2	,368
Golf/mini golf	10,6	15,6	6,5	,070
Tenisz	17,0	21,9	13,0	,121

Kínálati oldal vizsgálata

A korábban érvényben lévő wellness szállodai rendelet kötelezően előírta a kondicionáló termék, valamint legalább 4 féle mozgásprogram biztosítását a vendégek számára. Ennek jelentősége abban mutatkozott meg, hogy a testi egészség fejlesztéséhez kapcsolódóan nem szezonális jelleggel, hanem egész évben biztosított kínálati elemként jelent meg a szolgáltatási palettán. Az előírásoknak megfelelően a korábbi jogszabály szerint wellness besorolással rendelkező szállodák versenyképességük megőrzése érdekében fitness-termet alakítottak ki és olyan sportprogramokat kínáltak, melyek a mai napig a kínálatuk része.

Korábbi vizsgálatunk során feltérképeztük a régióban található szállodákban (N=39), hogy milyen rekreációs és sportolási lehetőséget kínálnak az aktív kikapcsolódásra vágyó vendégek számára. Az eredmények arra világítottak rá, hogy a szállodák 65%-a nem rendelkezik saját fitness-teremmel, mindössze 35%-nál biztosított a vendégek számára ingyenesen igénybe vehető szállodán belüli test-edzés. Ezek a kínálati elemek a korábbi wellness besorolású szállodákban találhatóak meg leginkább. Ez valószínűsíthetően a korábbi rendelet megszűnésével van összefüggésben.

Vizsgáltuk továbbá a szállodákban található fitness-termek felszereltségét is. Az eredmények azt mutatták, hogy a szállodák 32,5%-ban elsősorban kardio gépek vannak, a leggyakrabban előforduló futópad mellett az ellipszis tréner, taposógép, spinning kerékpár és a szobakerékpár azok az eszközök, amelyek megtalálhatóak még. Több szálloda

fitness-teremben van erőfejlesztő gép is. A kínálati oldalon megjelenő szolgáltatások tehát megfelelnek a vendégek elvárásainak, amelyet jelenlegi vizsgálati eredményeink is alátámasztanak.

A fitness-teremben a szállodák 97,5%-a nem alkalmaz sportszakembert, tehát a különböző típusú gépeket a vendégek önállóan használhatják. A korábbi rendelet értelmében kötelező volt a wellness szállodáknak testnevelő vagy edzői végzettséggel rendelkező sportszakembert alkalmazni (Müller-Könyves 2006; Müller és társai, 2008). Tekintettel arra, hogy az új rendszer nem írja elő kötelezően a sportszakember foglalkoztatását, ezért a szállodák egyrészt költségcsökkentés miatt nem alkalmaznak szakembert, másrészt pedig azért, mert úgy tűnik, hogy a vendégek nem igénylik a sportszakember jelenlétét (Lenténé és társai, 2018).

A kínálati oldalon megjelenő szabadidős sporttevékenységek biztosításánál fontos szempont hogy szórakoztató, élmény centrikus legyen és figyelembe vegye a különböző célcsoportok elvárásait, azaz széles mozgásrepertoár legyen kialakítva. Ezt vizsgáltuk egy korábbi, a régió megyéiben található szállodák szabadidősport kínálatának felmérése során. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a régió szállodái biztosítanak-e a szállodán belül szabadidős sportolási lehetőséget, keleti vagy aerobic jellegű mozgásprogramot a vendégek számára. Az eredmények azt mutatták, hogy a szállodák 65%-ban nincs lehetősége a vendégeknek ilyen típusú mozgásprogramokon részt venni, mindössze a szállodák 35%-a nyújt ilyen jellegű szabadidős sportszolgáltatásokat. Az eredmények alapján meg-

állapítható, hogy a kínálati elemekben megjelenő szabadidősportok között a legnépszerűbbek a jóga, aerobic, kerékpár túra és a vízi tréning voltak (Lenténé és társai, 2018).

A vendégek igényeivel egybecseng az az eredmény, hogy a dinamikusabb, aerobic jellegű mozgások jellemzően nem szerepelnek a kínálati elemek között, ehelyett a természetben űzhető life-time jellegű ciklikus sportok és az élményt nyújtó szabadidős programok a népszerűek (Müller-Rácz 2011; Müller és társai, 2011; Dobay-Bendíková 2014; Müller 2015; Müller és társai, 2019).

Megvitatás

Kutatásunk eredménye azt igazolta, hogy a vendégek 23,4%-át befolyásolják a szálláshely választásban a szálloda kínálatában megjelenő rekreációs lehetőségek, 19,1%-át pedig a sportolási lehetőségek. A megkérdezettek 62,4%-nak fontos, hogy az üdülés ideje alatt is legyen lehetőségük szabadidős tevékenységre, és ezt 70,2%-uk igénybe is veszi az üdülés alatt. Népszerűnek bizonyultak a zenés-táncos mozgásformák, természetben űzhető sportok (kerékpár, túra), és a fitnesztermi kínálati elemek. A nők és férfiak preferenciarendszere eltért, szignifikáns eltérést tudtunk kimutatni: amíg a nők inkább a jógát, a kondicionáló termi futópadot, addig a férfiak a szabadsúlyok használatát részesítették inkább előnyben. A gyalogtúra és a kerékpár túra azok a rekreációs tevékenységek, amelyek vonzóak a vendégek számára.

-

Korlátozások

A vizsgálat során valamennyi, az Észak-alföldi régióban található 3 csillagos, vagy a fölötti besorolással rendelkező szállodába kiküldtük a kérdőíveket ($n=50$), azonban csak 39 szálloda küldte vissza a kitöltött kérdőíveket, ami 78%-os válaszadási hajlandóságot mutatott, így a minta nem reprezentatív.

Konklúzió

Kutatásunk során arra vállalkoztunk, hogy összehasonlítsuk az Észak-alföldi régió szállodáinak ($n=39$) szabadidős sportkínálatát és a szállodába érkező vendégek ($n=141$) szabadidős sport és fitnesz kínálat iránti keresletét.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az Észak-alföldi régióban található szállodákba el látogató vendégek olyan komplex szolgáltatásokat igényelnek, amelyek hozzájárulnak a szabadidő kulturált, élményekben gazdag eltöltéséhez. A vendégek számára fontos, hogy az üdülés ideje alatt legyen lehetőségük valamilyen rekreációs tevékenységre, az általuk választott szállodában legyenek igénybe vehető sporteszközök, ezért a szállodák ehhez igazodva törekednek a szolgáltatási paletta színesítésére és bővítésére, különösen a természetben zajló life-time jellegű ciklikus sportok, az élményt nyújtó sport és szabadidős programok megjelenítésével.

A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.2.-16-2017-00003 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

IRODALOM

- Banhidi, M., & Leber, R. (2011). *Sport-turizmus-környezet osztrák-magyar kontextusban*. Sport-tourism-environment in Hungarian-Austrian context.) Edtwin, Wien/Győr.
- Biró, M., & Müller, A. (2017). Aktív pihenés, rekreáció = Active relaxation, recreation. In Dobos, A., Mika, J. (szerk.) *Természeti és kultúrtörténeti értékek Eger térségében* = Natural and cultural heritage in the Eger Region. Eger, Magyarország: Líceum Kiadó, 128-130.
- Boda, E., Bácsné, B.É., & Müller, A. (2018). Motiváció vizsgálata a kalandpark-látogatók körében.

- International Journal of Engineering and Management Sciences / Műszaki és menedzsment tudományi közlemények* 3: 3. 106-126.
- Boda, E., Bácsné, B.É., Szabados, Gy., & Müller, A., (2018). A hazai kalandparkok helye a sport-szolgáltatások piacán, egyetemi hallgatók körében végzett kutatás tükrében. *Studia Mundi - Economica* 5: 3. 34-45.
- Boda, E., Honfi, L., Bíró, M., Révész, L., & Müller, A. (2015): A szabadidő eltöltésének és a rekreációs tevékenységek vizsgálata egri lakosok körében. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: sectio sport.* 42. 49-62.
- Bodolai, M., Lívják, E., Boda, E., & Bíró, M., (2016). A jóga hatása a szervezetre, szerepe a stresszkezelésben. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: sectio sport* 43. 51-67.
- Borbély, A., & Müller, A. (2015). *Sport és turizmus*. Debrecen, Magyarország: Campus Kiadó.
- Csirmaz, É., & Pető, K., (2015). International Trends in Recreational and Wellness Tourism. *Procedia economics and finance* 32. 755-762.
- Darabos, É., & Nagy, T.O. (2018). Turisztikai célú támogatások szerepe az Észak - Alföldi Régió fejlődésében. *International Journal of Engineering and Management Sciences / Műszaki és menedzsment tudományi közlemények* 3: 4. 365-376.
- Dávid, L. (2002). *Aktív turizmus*. Debreceni Egyetem, Lifelong Learning Központ, Debrecen.
- Dobay, B., & Bendikóvá, E. (2014). *Športové a rekreačné aktivity v životnom štýle dospelých*. Exercitatio Corporis–Motus–Salus, 6 (2) 19-31.
- Fenyves, V., Orbán I., Könyves, E., Nagy, A., & Sándor, F. (2014): Economical aspects of thermal and medical tourism. *Abstract - Applied Studies in Agribusiness and Commerce* 8 : 4. 77-84.
- Fenyves, V., Szabados, Gy., & Bács, Z. (2019). The Study of motivational factors among participants in a particular sports festival. *Sea: Practical Application of Science* 7 : 1. 17-22.
- Gibson, H. J. (2003). Sport tourism: an introduction to the special issue. *Journal of Sport Management*, 17(3), 205-213.
- Gódegy, N., Bíró, M., Lenténé, P. A., Lente, L., & Müller, A. (2018). A fogyasztói szokások és trendek változásának vizsgálata a fitness területén. In Balogh, L. (szerk.) *Fókuszban az egészség*. Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, 9-18.
- Herpainé, L. J., Bácsné, B. É., Nagy, Zs., & Müller, A. (2018). Tantervi lehetőségek a tájékozódás és a turisztika oktatásában. *Képzés és gyakorlat: training and practice* 16: 1. 73-82.
- Hidvégi, P., Bíró, M., Lenténé, P. A., Pucsok, J. M., Tatár, A., & Bárdos, K. (2019). Wellness szolgáltatást igénybevevők felmérése az Észak-alföldi régióban. In Balogh, L. (szerk.) *Sokoldalú sporttudomány*. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen. 1-8.
- Hunyadi, Z. (2005). *Kulturálódási és szabadidő eltöltési szokások, életmód csoportok*. Találkozások a kultúrával 7.
- Juhász, I., Kopkáné, P. J., Kiszela, K., Bíró, M., Müller, A., & Révész, L. (2015). Időskorúak rekreációs fizikai aktivitásának hatása a kardiorespiratorikus rendszerre. *Magyar Sporttudományi Szemle* 16: 63. 4-8.
- Kerényi, E., Müller, A., Szabó, R., & Mosonyi, A. (2009). Analysis of Agárd, Komárom and Papa's Thermal and Experiences bath according the guest's satisfaction. In Kerényi, E. (szerk.) *Egészségügyi marketing és telekommunikáció*. Mátraháza. 56-67.
- Kovács, K. (2011). A gyermekek szabadidős tevékenységének alakulása a lakóhely függvényében. *Iskolakultúra*, 11(2-3), 59-67.
- Kovács, K. (2015). Pedagógusjelöltek szabadidő-eltöltési szokásai és egészségi állapota. *Szakmai szocializáció*, 189.
- Laoues-, Cz. N., Dobay, B., & Müller, A. (2019a). Examination of the leisure time-related consumption habits of young people with disabilities with

- special emphasis on sports. *Selye E-Studies* 10: 2. 34-45.,.
- Laoues-Cz., N., Bácsné, B. É., Szerdahelyi, Z., & Müller, A. (2019b). Sportmotivációs tényezők vizsgálata a 8-18 éves fogyatékossgal élő korosztály körében. *Acta Carolus Robertus* 9: 1 pp. 121-132.
- Lengyel, A. (2015). Extending tourism's role in the tourism - meditation - creativity - innovation - sustainability trajectory. In Dunay, Anna (szerk.) *Proceedings of the 5th International Conference on Management 2015. Management, Leadership and Strategy for SMEs' Competitiveness*. Gödöllő, Magyarország: Szent István Egyetemi Kiadó. 543-548.
- Lengyel, A. (2016). Tourism, meditation, sustainability. *Abstract - applied studies in agribusiness and commerce* 10: 1. 81-92.
- Lenténé, P. A., Biró, M., Dobay, B., & Pucsok, J. M. (2018): A szabadidő sportolás kínálati elemeinek és szolgáltatásainak vizsgálata Magyarország Észak-alföldi régiójának szállodáiban. *Selye E-Studies* 9:1 pp.13-21., 9 p.
- Lenténé, P.A., Biró, M., Hidvégi, P., Molnár, A., Lente, L., & Pucsok, J. M. (2019c). Analysis of the North Great Plain Region's Accommodation Supply with Special Focus on Sport and Wellness Elements. *Geosport for Society* 10: 1. 15-24. Paper: /gss.1002-046, 10 p.
- Lenténé, P.A., Hidvégi, P., Tatár, A., Biró, M., & Pucsok, J. M. (2019a). A fürdős és medencés szolgáltatások megjelenése az Észak-alföldi régió szállodáiban In Balogh, L. (szerk.) *Sokoldalú sporttudomány*. Debrecen, Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, 54-62., 9 .
- Lenténé, P.A., Hidvégi, P., Tatár, A., Pucsok, J.M., & Biró, M. (2018). Recreational potential of the northern great plain region in Hungary. In Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) *Sport science in motion: proceedings from the scientific conference*. Športová veda v pohybe: recenzovaný zborník vedeckých a odborných prác z konferencie. Mozsásban a sporttudomány: válogatott tanulmányok a konferenciáról. Komárno, Szlovákia: Univerzita J. Selyeho, 218-226.
- Lenténé, P.A., Tatár, A., Lente, L., Pucsok, J.M., Biró, M., & Hidvégi, P. (2019b). A sport és wellness elemek megjelenése az Észak-alföldi régió három-, négy- és ötcsillagos szállodáinak kínálatában. In Bácsné, B. É., Müller, A. (szerk.) "Mozgással az egészségért" A fizikai aktivitás jelentősége a jövő munkavállalóinak egészségmegőrzésében: Nemzetközi Konferencia és Workshop: Válogatott tanulmánykötet. Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem, 204-215.
- Lövei-Kalmár K. (2017): A fürdők jelentősége az Észak-alföldi régió egészségturizmusának fejlesztésében. *Köztes Európa*. (9) 1-2. 205-213.
- Mező, F., Mező, K., & Mező, K. Sz. (2019). Filmklubok szerepe a mesterséges intelligenciával kapcsolatos attitűdök formálásában. *Mesterséges Intelligencia* 1: 1. 67-94.
- Míchalkó, G. (2003). Az aktív turizmus elméleti kérdései. Dávid, L. (szerk.): *Aktív turizmus*. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Míchalkó, G., Rátz, T., Irimias, A. & Pagini, A. (2011). Az egészségturizmus és az életminőség magyarországi kapcsolatának vonatkozásai, pp. 27-43. In *Egészségturizmus és életminőség Magyarországon: Fejezetek az egészség, az utazás és a jól(l)ét magyarországi összefüggéseiről*. (Szerk. Michalkó G. – Rátz T.). MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- Mosonyi, A., Lengyel, A., & Müller, A. (2013). Branding potential of spas in the Northern Plain and the Mid-Transdanubian Regions. *Abstract - Applied Studies in Agribusiness and Commerce*. 7: 4-5 97-101.
- Murányi, I. (2010). Egyetemisták szabadidős tevékenysége és mentális státusa. *Educatio*, 19(2), 203-213.
- Müller, A. (2015). Fitness Alapismeretek. 8-28p.p. In. Fitness-wellness és táplálkozás terápia elmélete és gyakorlata (szerk. Melczér C.) Pécs, Link: http://www.etk.pte.hu/files/tiny_mce/File/okta

- tas/OktatasiAnyagok/!Palyazati/sport/FitnessWellness_eK2.pdf
- Müller, A., Széles-Kovács, Gy., Seres, J., & Kristoné Bakos, M. (2011). Főiskolai hallgatók rekreációs tevékenységei. *Rekreacio*. EU 1:(4.) 31-34.
- Müller, A., & Bácsné, B.É. (2018). Az egészséges életmód és a sport kapcsolata. Létavértes, Létavértes SC '97 Egyesület, 96.
- Müller, A., Barcsák, B., & Boda, E. (2016). Health tourism the cavebath of Miskolctapolca. Gy., Juhász, E., Korcsmáros, E., Huszárík (ed.) Korszerű szemlélet a tudományban és az oktatásban. Gazdaságtudományi szekció. 233-245.
- Müller, A., Bíró, M., Bodolai, M., Hidvégi, P., Váczi, P., Dávid, L., & Szántó, Á. (2017). A 2016-os fitnesztrendek helye és szerepe a rekreációban. *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 44. 91-102.
- Müller, A., Kerényi, E., & Könyves, E. (2011). Effect of climate therapy and rehabilitation in Mátra Medical Institute Applied Studies in Agribusiness and Commerce. *Apstract - Applied Studies in Agribusiness and Commerce* 5: 3-4. 39-42.
- Müller, A., & Könyves, E. (2006). A testnevelő tanárok kapcsolódási pontjai az egészségturizmushoz. *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei*. XXXIII. Kötet. 119-132.
- Müller, A. és társai (2008). Új utakon a testnevelő tanárképzés Egerben - A sportszakos hallgatók utazási szokásainak, és a sítáborozás kínálati elemeivel való elégedettségének vizsgálata. *Economica*. (1.) 85-95.
- Müller, A., Könyves, E., Honfi, L., & Szabó, R. (2009). A hazai barlangok ismertsége és szerepe a turizmusban. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 35. 37-50.
- Müller, A., Lengyel, A., Koroknay, Zs., & Molnár, A. (2019). Népszerű fitness mozgásformák. In Bácsné, B.É., Müller, A. (szerk.) "Mozgással az egészségért" A fizikai aktivitás jelentősége a jövő munkavállalóinak egészségmegőrzésében: Nemzetközi Konferencia és Workshop: Válogott tanulmánykötet. Debrecen, Debreceni Egyetem. 106-112.
- Müller, A., & Rácz, I. (2011). *Aerobic és Fitness irányzatok*. Budapest, Pécs Dialóg Campus Kiadó. 277.
- Müller, A., & Szabó, R. (2009). Analysis of Agárd, Komárom and Papa's Thermal bath, According the Guest's satisfaction. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport*. 36. 89-101.
- Smith, M. & Puczkó, L. (2010). *Egészségturizmus: gyógyászat, wellness, holisztika*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Sőrés, A., Pető, K., & Csipkés, M. (2012). Examining life quality in Hajdúszoboszló Tourist Area, with a special focus on health conditions. *Agrárinformatika / Journal of Agricultural Informatics* 3: 1. 1-9.

MÓDSZERTANI TANULMÁNYOK

AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA AZ IPOO-MODELL ASPEKTUSÁBÓL EGY SZAKGIMNÁZIUMBAN

Szerzők:

Gógh Előd
Eszterházy Károly Egyetem (Magyarország)

Kővári Attila (PhD)
Dunaújvárosi Egyetem (Magyarország)

Első szerző e-mail címe:
goghtu@gmail.com

Lektorok:

Katona József (PhD)
Dunaújvárosi Egyetem (Magyarország)

Ujbányi Tibor
Dunaújvárosi Egyetem (Magyarország)

Gógh Előd és Kővári Attila (2019): Az élethosszig tartó tanulást befolyásoló tényezők vizsgálata az IPOO-modell aspektusából egy szakgimnáziumban. *Különleges Bánásmód*, 5. (4). 57–68.
DOI [10.18458/KB.2019.4.57](https://doi.org/10.18458/KB.2019.4.57)

Absztrakt

Az élethosszon át tartó tanulással kapcsolatosan alkotott helyes nézetek kialakítása nem csak minden tanár, pedagógus, oktató egyik célja kell hogy legyen, hanem nemzeti és nemzetközi stratégiák is rögzítik (Keretstratégia, 2014). A tapasztalatok azt mutatják, hogy a képzésekben részt vevő tanulók egy része, nem minden tekintetben látja ennek fontosságát. Egy, az élethosszig tartó tanulás egyes tényezőit tanulói szempontból elemző kutatás vizsgálta és értékelte az eltérő korcsoportokba tartozó tanulók erről alkotott véleményeit (Gógh, 2018). A vizsgálat egyik fő célja az volt, hogy feltérképezze, mik azok a tényezők, amikkel a diákok szembesülnek az élethosszig tartó tanulás vonatkozásában, mik azok a momentumok, amelyek leginkább elveszik a kedvüket a tanulástól és melyek, amik leginkább motiválhatják őket. Az IPOO tanulási modell szemszögéből nézve a kapott válaszok és levonható konzekvenciák is más, egyértelműbb megvilágításba kerülhetnek ezért érdemes megvizsgálni azokat ebből a megközelítésből. A vizsgálat eredményei egy kérdőívesvizsgálatból adódnak ($n=378$), amely az adatfelvételben részt vett intézmény, a BGÉSZC Kossuth Lajos Két Tanítási Nyelvű Műszaki Szakgimnáziuma, esetében reprezentatívnak mondható. A diákok őszinte válaszain azért érdemes elgondolkodni, mert az intézményi szinten és általánosságban is olyan konzekvenciákat tartalmazhatnak, amelyekkel a tanulási motivációk és a tanulási hajlandóság izopozitív irányba befolyásolható, amely az élethosszig tartó tanulás szempontjából alapvető.

Kulcsszavak: életem át tartó tanulás, tanulási motivációk, szakképzés, IPOO-modell

Diszciplína: pedagógia

Abstract

Developing good views on lifelong learning should not only be one of the goals of all teachers, but also national and international strategies. Experiences, how that some of the students participating in the training do not see the importance of this in all respects. A study analyzing individual factors of lifelong learning from the student's point of view examined and evaluated the opinions of students of different age

groups (Gógh, 2018). One of the main goals of the study was to explore the factors that students face with regard to lifelong learning, those factors that are most likely to lose their pleasures from learning and which can motivate them. From the point of view of the IPOO learning model, the resulting responses and deductible consequences may also be more clearly illuminated, so it is worth examining them from this approach. The results of the study are from a questionnaire based study ($n = 378$), which is representative of the institute participating in the survey, the BGéSZC Kossuth Lajos Bilingual Vocational Secondary School of Technology. It is worth thinking about the honest responses of students because they can include consequences on the institutional level and in general, with which learning motivations and willingness to learn can also be influenced in a positive direction that is essential for lifelong learning.

Keywords: lifelong learning, learning motivations, vocational training, IPOO model

Disciplines: pedagogy

Az élethosszig tartó tanulás, mint fogalom a kifejezésből adódóan a tanulási folyamatok szinte minden formáját lefedi életkortól függetlenül. A kutatás témájaként elsősorban ennek a folyamatnak a középfokú szakmai képzéseket nyújtó szegmensére fókuszálunk. A középfokú oktatásban ugyanakkor nem csak a középiskolások, hanem felnőttek is részt vesznek így az egész életen át tartó tanulás középfokú szinten is folytatható életkortól függetlenül.

Az élethosszig tartó tanulás meglehetősen releváns prioritású napjainkban nemzetközi szinten is. Magyarország az Európai Unió tagjaként megalkotta az erre vonatkozó keretstratégiát, amely aktuálisan a 2014-2020-as időszakra vonatkozó helyzetet és teendőket öleli fel. A stratégia szerint az egész életen át tartó tanuláshoz szükségesek bizonyos alapkészségek és kulcskompetenciák úgy, mint írás, olvasás, számolás, kommunikáció (IKT, idegennyelv-tudás) döntésképeség, munkaszervezetben való részvétel képessége, önálló tanulási képesség, egészségtudatosság, stb., illetve az alapkészségeket kiegészítő azon kompetenciák összessége (Keretstratégia, 2014). Ezek teszik az egyént képessé arra, hogy új tudásra tegyen szert, illetve hogy tudását az új követelményekhez hozzáigazítsa.

Jelenleg a regisztrált felnőttkori tanulásban résztvevők hagyományosan és töretlenül elsősorban a szakmai irányultságú képzésekben bővítik is-

mereteiket. A képzések irányultságát tekintve elsősorban a szakmai képzés, szakképesítésre irányuló továbbképzés dominánál, ezt követik az OKJ-s képzések, majd a nyelvi képzések, illetve az általános célú felnőttképzések (Keretstratégia, 2014).

Ennek megfelelően a szakképzés is átalakításra került, mivel a szakképzési rendszer kibocsátása egyre távolabb került a munkaerőpiac valós igényeitől. A megoldást egy koherens, átfogó, új szakképzési törvény jelenti (2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről).

Az európai uniós célokkal összhangban a szakképzés megújításának célja, hogy erősítse a gazdaság szerepét, ezáltal javítva a szakképzésből kilépők elhelyezkedési esélyeit és a munkaerő versenyképességének javítását.

A képzés tartalmi fejlesztése magában foglalja a tananyagok, a vizsgarendszer fejlesztését, az Országos Képzési Jegyzék felülvizsgálatát, és az új szakképzési kerettantervek kidolgozását. A szakiskolai képzés tartalmának megújításával párhuzamosan kerül bevezetésre és elterjesztésre a duális képzés kiterjesztése. Azaz Magyarországon is jelentős erőfeszítések történtek már az élethosszig tartó tanulás előmozdításának érdekében. Az idézett keretstratégia időtartama lassan a végéhez ér és valóban tapasztalható számos olyan változás, amely elősegíti a minden életszakaszban és mindenki számára elérhető tanulást.

Az említett szakképzési törvényben foglaltak alapján Magyarországon az első és második szakképesítés megszerzését az állami ingyenesen biztosítja a szakképző iskolai tanulók számára. Természetesen már csak ez jelentős lökést adhat a szakképzésbe bevonhatók körét illetően. Ennek megfelelően az ilyen képzést nyújtó intézményekben az esti rendszerű képzésekben is jelentős számú tanuló számára válik lehetővé a tanulás, olyan szakma megszerzése, amelyet a későbbiekben hasznosítani szeretnének ezek a diákok, általában felnőttek.

Az intézményrendszer is átalakításra került és a korábbi szakközépiskolák szakgimnáziumokká váltak, valamint a szakképzés és a gazdaság kapcsolatát is mutatja, hogy a szakképzési intézmények (szakközépiskolák, szakgimnáziumok) a Nemzetgazdasági Minisztérium alá kerültek (majd 2018-tól az Innovációs és Technológiai Minisztérium alá) és a korábbi KLIK-eket ezen intézmények esetében szakképzési centrumok váltották fel, hatékonyabb működéssel és a szakképzésre jobban fókuszálva (Palotás, 2016).

Ezzel párhuzamosan komoly változást jelent a szakmai érettségi vizsgák újbóli bevezetése (NSZFI, 2018). A 2017-ben indult új rendszer legfontosabb ismérve, hogy akik sikeresen teljesítik a vizsgakövetelményeket, szakmát is szereznek, hiszen érettségi bizonyítványukba záradék kerül, amely tanúsítja szakképzettségüket, továbbá meghatározott munkakör betöltésére jogosítja fel a végzett diákokat. A szakmai érettségi nagy előnye, hogy a szakmai érettségi megszerzése egyúttal többletpontot jelenthet számukra a felsőoktatásba történő jelentkezés esetén. Ugyanakkor az ágazati képzést folytatva a korábban általában a régi szakközépiskolai képzésre épülő két éves OKJ-s képzések 1 év alatt is elérhetővé válnak. A szakmai kerettantervek rögzítik ennek feltételeit, tehát az ágazatban maradván a szakgimnáziumok 4+1 évessé válnak ebben az esetben (HVG Eduline, 2017). A korábban az 1/13. tanév tantárgyait ugyanis teljes egészében lefedik az ágazati szakmai érettségi vizsga követelményeit jelentő tantárgyak (HVG Eduline, 2017).

A felnőttek számára az említetteken kívül az elmúlt években lehetőség volt a kis- és középvállalkozások ügyvezetője I-II. képzések három szakmai – nyelvi, informatikai, vezetői ismeretek – tartalmakkal.

Ezek a képzések rendkívül népszerűek voltak a felnőttek körében elsősorban a nyelvi képzési lehetőség szempontjából.

Részben ezeket helyettesítik az ingyenes nyelvi képzések, amelyek egy európai uniós projekt keretében, „Idegen nyelvi készségek fejlesztése” címmel ingyenes angol és német nyelvi tanfolyamokat jelentenek és a középfokú végzettséggel rendelkezőket célozzák meg (BGSZC, 2017).

Mindezen változások tudatában értelmesnek tűnik mérni ezek hatását a tanulók, képzésben résztvevők körében a szakgimnáziumokban.

Az IPOO-modell

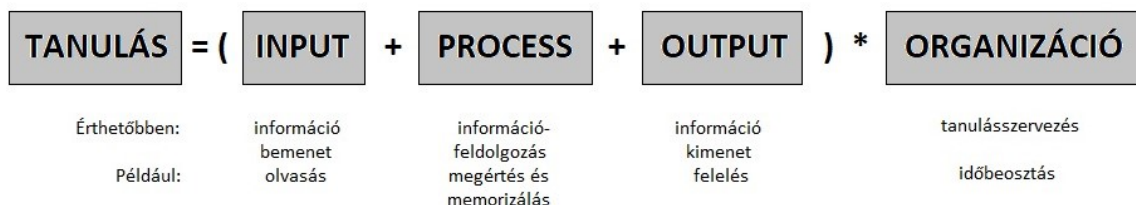
Az IPOO-modellszerint amennyiben a tanulás az információkkal való műveletek egyfajta folyamatának tekinthető, úgy az információkezelés egyes fő fázisai (1. ábra, Mező, 2005):

- információgyűjtés (input)
- információfeldolgozás (process)
- információalkalmazás, felhasználás (output) és
- az előzőek hatásfokát meghatározó tanulásszervezés (organizáció)

Az 1. ábrán látható modellben a tanulásszervezés szorzi viszonyban áll a másik három tényező összegével. Ennek az a magyarázata, hogy ha megfelelő is a tanulásszervezés, de nem megfelelően bányunk az információkkal, akkor az eredményesség alacsony (Mező, 2011). Ennek a fordítottja is igaz, a szervezetlen tanulás nem vezet igazi eredményre.

Mindegyik összetevőt az ismeretek, képességek, motívumok és módszerek befolyásolják, ezek kapcsolata az aktuális tanulási helyzettel összefüggésben van a tanulás sikerességével. A modell ezeknek az összefüggésnek a leírását foglalja magában.

1. ábra. Az IPOO-modell információfeldolgozási folyamata. (Forrás: Mező, 2011.)

Az IPOO-modell és az élethosszig tartó tanulás kapcsolata

Az élethosszig tartó tanulás fogalmának és az IPOO-modell kapcsolatának vizsgálatakor érdemes az előbbi esetében tanulási folyamatként szemlélni azt.

Az *információgyűjtési szakasz*hoz egyrészt hozzátartoznak azok a tényezők, amik általában és összességében a tanulóhoz tartoznak, ugyanakkor tágabb értelemben az is, hogy a képzésben részt vevő tanulóknak, valamint a potenciálisan tanulási folyamatban, oktatásban részt vevőknek van-e fogalmuk arról, hogy az élethosszig tartó tanulásnak mi a haszna, hogyan segíti későbbi boldogulásukat. Tudatában vannak-e annak, hogy napjainkban munkák, munkatípusok szűnnek meg és keletkeznek újak, akár strukturális munkaerőhiányt teremtve. Ezek eredménye az átképzés vagy új szakmák elsajátítását vonhatja maga után. Szűkebb értelemben a munkaerőpiacon való helytállás is megköveteli a naprakész ismereteket, sőt a munkáltató kötelessége a dolgozóinak szakmai ismeretekkel való bővítése és esetleges továbbképzéseken való részvételük biztosítása. A másik oldalon a munkavállalónak pedig ez ezeken való részvétel és megfelelő szinten helytállás. Az élethosszig tartó tanulóval összefüggésben az olyan tényezőket sorolhatjuk ehhez a fázishoz, amik bemenetként már jelen vannak a tanulók esetében és kiindulási alapot nyújtanak (vagy pozitív vagy negatív irányban) a tanulási folyamathoz.

Az *információfeldolgozási szakasz*hoz tartozik tágabb értelemben az összes olyan tevékenység, amely az

élethosszig tartó tanulást eredményezheti. Azaz az élethosszig tartó tanulásról kapott információkkal vagy ha ezek nincsenek jelen, akkor a tanulóknál bizonyos motivációs tényezők eredményeképpen juthatnak el az élethosszig tartó tanulás megvalósulásáig. A tanulásit segítő vagy gátló tényezők esetében azokat lehet ennél a fázisnál megemlíteni, amik a tanulási folyamathoz kapcsolódóan vannak hatással az élethosszig tartó tanulásra.

Az *információalkalmazás, felhasználás szakasz*ában mérhetjük azt le, hogy az élethosszig tartó tanulás jelen van-e vagy sem. Nyilvánvalóan a fogalomból adódóan erre csak árnyalt választ kaphatunk. Érdemesebb inkább olyan motivációs és tanulási tényezőket ide sorolnunk, amelyek végső kimenete az élethosszig tartó tanulás segítése és erősítése.

A *tanulásszervezési szakasz*hoz az összes olyan tényező tartozhat, amely oktatáspolitikai szempontból hatást gyakorol az egész életen át tartó tanulásra és amelyekre a bevezetőben részletesen kitértünk. Illetve azok, amik az iskolai tevékenységhez, a tanárok munkájához kapcsolódó tényezők.

Egy élethosszig tartó tanulóval összefüggő vizsgálat az IPOO-modell tükrében

Egy, az élethosszig tartó tanulást többféle szempontból megközelítő kérdéssorral a diákok tanulási motivációs tényezőire irányult a kérdések egy csoportja. A motivációs tényezőkön belül a legfőbb szempont annak a feltérképezése volt, hogy kiindulási alapként mik azok a tényezők, amik jelen

vannak a diákok esetében, mint a tanulási kedvet meghatározó, segítő és gátló aspektusok. Mindezt az IPOO tanulási modellre vetítve a kapott tényezők a modell mely fázisaiban jelennek meg és hogyan hathatnak a további tanulási modell elemekre.

Összességében a kapott tanulási tényező IPOO modell-szakaszhoz rendelése után az élethosszig tartó tanulást egy más megközelítésből láthatjuk, amely jobban segítheti az egyes tényezők rendszerben való szemléletét és az élethosszig tartó tanulás vonatkozásában is segítheti ezek fejlesztését.

A két tanulási tényezőkre pro és kontra irányban ható halmazok alapján a cél, ha kell a segítő motivációs elemek további erősítése és erre irányuló pedagógiai lépések kidolgozása, valamint a demotivációs elemek redukálása, hátterük vizsgálata és a szükséges intézkedésekre irányuló stratégiák kidolgozásának segítése.

A fenti motivációs és demotivációs elemek azonosítása és megfelelő irányba történő irányítása nyújthat alapot az élethosszig tartó tanulás alapjainak megvalósításához.

A vizsgált minta

A vizsgálat egy kérdéssor segítségével történt, elsősorban (egy csoport kivételével) a BGÉSZC Kossuth Lajos Két Tanítási Nyelvű Műszaki Szakgimnáziumának diákjainak véleményét rögzítette. Ennél fogva országosan és intézménytípusra vonatkozóan sem nyújt reprezentatív alapot, intézményi szinten viszont igen. Hang-súlyozandó ugyanakkor, hogy a válaszok kizárólag a diákok véleményét tükrözik, a kitöltés és a válaszok pedagógusok és oktatói szakemberek véleményét nélkülözik. Az eredmények tekintetében kizárólag a diákok tanulási tényezőire irányult a vizsgálat.

Mivel a BGÉSZC Kossuth Lajos Két Tanítási Nyelvű Műszaki Szakgimnáziumában mint középfokú képző intézményben is többféle képzés zajlik egyszerre, legtriviálisabb bontásban is az érettségi előtti szakgimnáziumi osztályokat és az érettségit követő OKJ-s szakmákat említve, nyilvánvaló, hogy a válaszadókat nem lehet egységesen kezelni. Ezért az intézmény tanulóit hét különböző csoportot alkotva különítettük el (1. táblázat).

1. táblázat. Vizsgált minta megoszlása. (Forrás: Szerzők).

Csoportnév	Kitöltésszámok	Lehetséges kitöltők	Kitöltési arány
9-11. évfolyamon tanulók	155	380	41%
12. évfolyamos, érettségiző tanulók	66	90	73%
13. évfolyam szakképzősök	37	50	74%
Esti rendszerben 13. évfolyamon tanulók	28	42	67%
Végzős (estis és nappalis) szakképzős tanulók	65	72	90%
KKV-s képzésben résztvevők	13	17	76%
Pénzügyi-számviteli ügyintéző tanfolyamon tanulók (nem BGÉSZC)	14	22	64%
ÖSSZESEN	378	673	56%

A csoportalkotás elsősorban a képzési folyamat szakaszai alapján történt, ami természetesen majdnem teljes életkori szakaszokat is jelent egyben. Tehát kiindulási hipotézisként azt feltételeztük, hogy az életkor alapján is más-más tényezők befolyásolják a tanulási kedvet. Ezt a kezdeti feltevést az eredmények is igazolták.

A kérdőív elemei és kiértékelése

A legjelentősebb segítő és gátló tanulási tényezőkre irányuló kérdések tekintetében a válaszok nem irányítottan történtek, hanem a nyitott kérdésre szövegesen, mindenfajta megkötés nélkül válaszolhattak a kitöltők.

A konkrét kérdések az alábbiak voltak:

- Írja le egy mondatban, hogy mi lenne az, ami teljesen biztosan motiválná a tanulásra, tehát mindenképpen tanulna:
- Írja le mi az ok vagy okok, amik elveszik a kedvét a tanulástól:

Azaz a legjelentősebb, a diákokat leginkább motiváló és demotiváló tanulási tényezőkre irányultak a kérdések.

A kiértékelés a válaszok elemzésére irányult elsősorban arra, hogy az IPOO-modell egyes szakaszaiban mely tanulást befolyásoló tényezőt azonosíthatjuk. A szöveges válaszokat eredményező kérdések feldolgozása az adatok kvalitatív mivolta miatt előzetes feldolgozást igényelt. A különböző válaszok egyenkénti tanulmányozása alapján kategóriákba sorolhatók, mely a kiértékelés során összegzésre, csoportosításra került.

Eredmények

Az „Írja le egy mondatban, hogy mi lenne az, ami teljesen biztosan motiválná a tanulásra, tehát mindenképpen tanulna?” kérdés válaszaiból az alábbi főbb kategóriák voltak meghatározhatók (rövid magyarázattal):

- külföldi karrier: a tanulás célja elsősorban a külföldi munkavégzésre irányul hosszú távon, jelenleg a nyelvtanulás is erős motivációt jelent

- újabb képzettség szerzése: a cél az, hogy az illető válaszadó több szakmai képzettséggel rendelkezzen, amelyekkel nagyobb valószínűséggel helyezkedhet el a munkaerőpiacon hosszútávon. Illetve a különböző képzettségekkel erősebb ösztudással bírhat, ami az egyenként vett szakmákban is kamatoztatható, nem csak külön-külön.
- életcél(ok) megvalósítása: olyan tanulási háttérrel jelent, ahol a tanuló már régóta készül a szakmai karrierre és az abban való elhelyezkedésre. Ugyanakkor olyan későbbi a szakmához részben kapcsolódó célokat is jelent, amelyek csak részben kapcsolódnak a szakmához.
- ösztöndíj: a képzési folyamat alatti pénzügyi forrást jelenti
- nagyobb fizetés elérése: hosszútávú célként a szakmai elhelyezkedésből adódó és megszerzhető, a többi szakmához képest magasabb fizetésre irányul
- szakmai érdeklődés: tisztán a szakma iránti vonzódásból adódó motiváció, hasonló az „életcél(ok) megvalósításához”, azonban szűkebb értelemben értendő
- hasznos tudás megszerzése: a diákok esetében gyakran megkérdőjeleződik bizonyos tantárgyak, tudásrészek későbbi hasznosíthatósága. Ez a válasz kategória arra irányul, hogy valóban hasznosítható, a tanuló számára a képzési folyamatban átláthatóan „értelmes” tudást preferálják a diákok.
- tanulásért magáért: az élethosszig tartó tanulásnak megfelelő, az egyéb motivációs tényezőktől csak kevésbé összefüggő olyan cél, amely elsősorban az információszerzésre irányul.
 - korrekt osztályozás: a tanulók gyakran panaszkodnak arra, hogy a nem konzekvens vagy nem a tudást tükröző alkalmazott mérésértékelési rendszerek eredményeképpen kapott rossz osztályzatok erősen motivációvesztő hatásúak.

A kapott válaszok annak megfelelőek, hogy ha az előbbi nem áll fenn, akkor a diákok sokkal

- motiváltabban tanulnának (mert jobban és kiszámíthatóbban látják annak eredményét).
- továbbtanulás: valamilyen továbbtanulás célmiatti tanulási motivációt takar
 - jó osztályzatok szerzése: azt jelenti, hogy a tanulók tudása, ha alkalmanként akár kissé felül is van értékelve, ez olyan folyamatokat eredményez, amik után szívesebben tanulják az adott tantárgyakat.
 - siker/karrier érzése: a dicséret, a megérdemelt tanulási munka eredményének érzését jelenti, de ennél sokkal többet is. hosszútávon a karriercélok elérését. Részben hasonlít a „jó osztályzatok” és az „életcél(ok) elérése” kategóriákhoz, azonban deklaráltan ezeket a válaszokat mutatva önálló kategóriaként.
 - biztos megélhetés: olyan célt jelent, amelynek a végső eredménye a biztos és kiszámítható anyagi megélhetés. Magába foglalja azt is, hogy várhatóan nem kell teljesen átképeznie és új szakmát tanulnia a későbbiekben a válaszadónak.
 - oktatásból eredő hibákon változtatás: azokat a válaszokat foglalja magába, amelyek az iskola-rendszerből adódó problémákat jelentik, mint pl. a túlzott lexikális tudásra építő módszerek vagy a képzés szerkezetéből a diákokon lecsapódó negatív tapasztalatok. Semmiképpen sem intézményi szintű problémákról van szó. Az ezeken történő változtatások a diákok nagyobb motiváltságát eredményeznék, ezt fejezték ki a diákok ebbe a kategóriába sorolható válaszaikkal.
 - egyéb: olyan a fenti tényezőkhöz nem sorolható válaszok tartoznak ide, amelyek vagy egyediek, vagy a feltett kérdés félreértéséből adódóan válaszként nem értelmezhetők.

A másik, a tanulási demotivációt okozó tényezők feltérképezésére irányuló, „Írja le mi az ok vagy okok, amik elveszik a kedvét a tanulástól:” kérdésre adott válaszok feldolgozása az előzőekben leírtakkal azonos. A kapott tényezők, rövid magyarázatukkal az alábbi főbb kategóriákba sorolhatók:

- időhiány: a tanulásra fordítható idő a kiváltó oka a meghiúsulásnak
- családi ok: olyan háttérok, ami elsősorban felnőtt tanulók esetében a gyerekneveléssel vagy valamilyen más családi és magánéleti vonatkozással függ össze
- már elegendő a tudás: a válaszadó a már meglévő képzettségeit elegendőnek tartja ahhoz, hogy a munka világában már a tisztán szakmai előrehaladásával boldoguljon és nem érzi szükségét további, képzési rendszerben megvalósuló tudásszerzésnek
- tanulás utálata: valamilyen más okból a tanulási motiváció olyan alacsony, ami szinte teljes egészében a kedvét szegi
- minél előbbi pénzkeresés inkább: az adott képzés elvégzésére összpontosít a válaszadó és arra, hogy ezt azonnal hasznosíthassa elsősorban anyagi szempontok miatt
- túl sok tananyag: összefügg a szakgimnáziumi képzések sokszor heti 40 tanórás túlerheltségével is. A diákok sokszor érzik úgy, hogy a tananyag olyan sok és/vagy annyi tantárgyból kell egyszerre helytállniuk, hogy felaprózódik a tanulásba fektetett idejük és a motivációjuk jelentősen csökken.
- nincs anyagi vonzata: arra irányul a kategória, hogy a megszerzett tudás várhatóan, a diákok mérlegelése szerint anyagi szempontból nem kifizetődő. Azaz hiába tanulnak adott tantárgyakat, szereznek tudást, a tanulásba befektetett energia anyagi haszonnal nem fog járni.
- pénzügyi nehézségek: egyrészt azt takarja, hogy ha fizetni kell a képzésért, akkor a tanuló nem tudja előteremteni hozzá az anyagi forrást. Másrészt, ha a már megszerzett tudással elhelyezkedne, akkor lenne anyagi forrás, viszont lehet, hogy emiatt a tanulásra fordítható idő lenne az akadályozó tényező.
- oktatási rendszer hibái miatt: az olyan, nem intézményi szintű problémákat jelenti, amik az oktatás rendszeréhez, a képzési rendszerhez alapvetően kapcsolódnak. Ide értendő azok a

múltbéli negatív tapasztalatok, amik a jelentős motivációvesztést okozták.

- lustaság: a tanulást akadályozó, tanulók által egyértelműen válaszként szereplő ok
- hasznosíthatatlan a megszerzendő tudás: a diákok esetében gyakran megkérdőjeleződik bizonyos tantárgyak, tudásrészek későbbi hasznosíthatósága. Ez a válasz kategória arra irányul, hogy valóban hasznosítható, a tanuló számára a képzési folyamatban átláthatóan „értelmes” tudást preferálják a diákok, nem szívesen vesznek részt olyan tanulási képzési folyamatban, amelynek nem látják az értelmét, vagy nem tudják más tudásterületekhez kapcsolni.
- rossz jegy miatti motivációvesztés: a tanulók gyakran panaszkodnak arra, hogy a nem konzekvens vagy nem a tudást tükröző alkalmazott mérés-értékelési rendszerek eredményeképpen kapott rossz osztályzatok erősen motivációvesztő hatásúak.
- egészségi állapot: olyan külső hatás, amely a tanulással nem összeegyeztethető okként áll fenn
- munkahely miatt: elsősorban a felnőtt diákok esetében a munkahelyi kötöttségek sokszor nem engedik meg a képzésekben való részvételt.
- egyéb: olyan a fenti tényezőkbe nem sorolható válaszok tartoznak ide, amelyek vagy egyediek, vagy a feltett kérdés félreértéséből adódóan válaszként nem értelmezhetők.

A kapott válaszok értelmezésekor fontos megemlíteni, hogy ezek lehetséges akadályozó vagy segítő tényezőket jelentenek. Azaz képzésben részt vevők véleményét tükrözik és olyan válaszok ezek, amik szerintük akadályozzák, vagy segítik a tanulásukat. Más szavakkal: pl. nem akut tanulási problémát, hanem lehetséges tényezőket említene.

A segítő tényezők csoportosítása az IPOO-modell szakaszai alapján

1. információgyűjtés (input) – bemenetként jellemzők

2. információfeldolgozás (process) – a tanulási folyamatra hatással vannak és végigkísérik azt
 - szakmai érdeklődés
 - hasznos tudás megszerzése
 - tanulásért magáért
 - továbbtanulás
 - jó osztályzatok szerzése
3. információalkalmazás, felhasználás (output) – főként motivációs célok és a tanulási folyamat eredményét jelentő tényezők
 - külföldi karrier
 - újabb képzettség szerzése
 - nagyobb fizetés elérése
 - siker/karrier érzése
 - biztos megélhetés
4. az előzőek hatásfokát meghatározó tanulás-szervezés (organizáció)
 - korrekt osztályozás
 - oktatásból eredő hibákon változtatás

Észrevehető, hogy a segítő tényezők között az input rész üresen maradt. Ez nem azért van, mert nincsenek ilyen tényezők, hanem a kutatás jellegéből adódóan nyilvánvalóan a válaszok nem a meglévő, bázisként értelmezhető tényezőket eredményezik. Ugyanakkor az 1. és 2. szakaszhoz rendelt tényezők összemosódhatnak és adott esetben az 1.-es szakaszban is azonosíthatók.

A gátló tényezők csoportosítása az IPOO-modell szakaszai alapján

1. információgyűjtés (input) – problémaként már kezdetben jellemzők lehetnek
 - időhiány
 - családi ok
 - már elegendő a tudás
 - tanulás utálata
 - minél előbbi pénzkeresés inkább
 - pénzügyi nehézségek
 - lustaság
 - egészségi állapot

- munkahely miatt
- 2. információfeldolgozás (process) – a tanulási folyamatra hatással vannak és végigkísérik azt
- 3. információalkalmazás, felhasználás (output) – főként motivációvesztő tényezők és a tanulási folyamat negatív eredményét jelentő tényezők
 - nincs anyagi vonzata
 - hasznosíthatatlan a megszerzendő tudás
- 4. az előzőek hatásfokát meghatározó tanulás-szervezés (organizáció)
 - túl sok tananyag
 - oktatási rendszer hibái miatt
 - rossz jegy miatti motivációvesztés

Következtetések

A kapott tényezők a csoportosítások után összességében értelmezhetők szakaszokként a gátló és segítő tényezőkkel együttesen. Ismét megemlítendő, hogy a leírás konkrét statisztikai adatok nélkül történik, mert az IPOO-modell szerinti szemlélet a hangsúlyozandó és nem a konkrét statisztikai elemzés eredményei.

Információgyűjtés (input) – bemenetként jellemzőek

A szakgimnáziumi végzős tanulók válaszában harmada az időhiányt, másik harmada a pénzügyi nehézségeket említi, mint akadályozó tényezőt. Ez utóbbi nem feltétlenül aktuális állapotot, hanem azt, hogy ennek fennállása esetén nem tudnák folytatni az ismeretszerzésüket további képzésekkel. Harmadikként 17%-kal megjelenik a családi ok, mint lehetséges problémalehetőség. A többi válassz kategória szinte elenyésző mértékű a legjelentősebbekhez képest.

Az esti rendszerű képzésben részt vevők csoportja kissé eltér a nappali képzésben tanulóktól. Az időhiány a legjelentősebb akadály, viszont második legrelevánsabb kategóriaként szerepel a családi ok. Ez abból adódhat, hogy a 13-os esti képzésben részt vevők jellemzően idősebbek, mint a nappali

képzésben részt vevők, akik általában az érettségi vizsgát követően kezdik meg az OKJ-s szakmai képzéseket. Azaz az idősebbek esetében a családi okok egyre inkább előtérbe kerülnek. A munkahely miatti nehézségeket és a pénzügyi nehézségeket azonos relevanciával válaszolták ezek a tanulók. Mindkettő abból adódik, hogy szinte mindegyikük munkahellyel rendelkezik már, nem engedhetik meg azt, hogy munkahely (mint anyagi forrás) nélkül vegyenek részt a tanulási folyamatban és igyekeznek helyt állni a munkájukban, hogy ne veszítsék el ezen pénzügyi forrásukat.

Információfeldolgozás (process) – a tanulási folyamatra hatással vannak és végigkísérik azt

A diákokkal történő konzultációk és fókusz-csoportos interjúk alkalmával is, de még a tanórai azonnali visszajelzések során is gyakran előfordul a „Miért kell ezt nekem megtanulni?” kérdés. Sokszor tanárként valóban nehéz erre valós indokot találni, legtöbbször ugyanis a gondolkodásmód kialakításához is szükséges olyan tudásrészek elsajátítása, ami aktuálisan lehet, hogy lexikai jellegű, de hosszútávon kifizetődő. Arra viszont mindenképpen érdemes a pedagógusoknak figyelmet fordítaniuk, hogy lehetőség szerint a tananyagrészeket egy közös nagy képbe helyezték és rámutassanak annak hasznosíthatóságára, legyen az elméleti vagy akár gyakorlati vonatkozású.

Ide tartozik az is, hogy az ismeretszerzés folyamata is változik a modern technológiák fejlődésével. Régebben elsősorban a könyvtárak jelentették az univerzális tudásbázist, ma már az interneten szinte minden információ elérhető. A tanulók mérésénél, értékelésénél az elkerülhető, lexikális tudást mérés helyett a diákok információkeresési, információszerzési kompetenciájának fejlesztésével hatékonyabb, hasznosabb eredményeket elérni a tanulók képzése során. Az így megszerzett, nem tisztán lexikális tudás vélhetően hosszabb távon hasznosítható a diákok részéről, mint amit már szinte a dolgozatírás idejéig tanulnak meg.

A 13. évfolyamos OKJ nappali rendszerű képzésben tanulók a legjellemzőbb válaszai alapján meglehetősen egyedi jellemzőket képviselnek. A

nagyobb fizetés, mint legrelevánsabb válasz mellett az újabb képzettség és a szakmai érdeklődés is megjelenik.

Ez utóbbi kettő örvendetes módon a tanulással, szakmai ismeretszerzéssel függ össze, sőt az újabb képzettség szerzése válasz ennél a csoportnál a legnagyobb arányú az összes csoportot tekintve.

A 13. évfolyamos esti rendszerű képzésben tanulók csoportjában a szakmai érdeklődés a legjelentősebb arányú válasz. Ez a többi helyen álló válaszeredményekkel együttesen is értelmezhető úgy, hogy a zömében a csoport tagjai nem azonnal az érettségi vizsga után, hanem későbbi életkorban kezdi el az esti rendszerű OKJ-s képzéseket. Az itt tanuló diákok jóval motiváltabbak a nappali rendszerű képzésben részt vevő diákoknál, tanulási eredményeik is általánosan ezt tükrözik. Jellemzően olyanok jelentkeznek erre a képzésre, akik munka mellett egy újabb, hasznos szakmát szeretnének tanulni és egy tudatos döntés alapján, céljaik valamifajta megfogalmazása után választják meg mit is szeretnének tanulni. Mindegyik tényező ezt tükrözi és ez a tudatosság fedezhető fel mindegyikben. Azaz szakmai érdeklődés alapján kiválasztott képzéssel nagyobb fizetést szeretnének elérni egy biztos megélhetés reményében. Hasznos tudást szeretnének elsajátítani, azért is választják ki tudatosan, mit fognak tanulni, felismerik, hogy fontos a tanulás és már egy szemléletváltás után „nem utálják az iskolát”, hanem felfedezték, hogy ezáltal tudják megvalósítani az életcéljaikat.

Információalkalmazás, felhasználás (output) – főként motivációs célok és a tanulási folyamat eredményét jelentő tényezők

A 9-11. évfolyamosok esetében az ösztöndíj, mint motivációs tényező lenne ennél a tanulócsoportnál a legnagyobb erejű. Fontos megemlíteni, hogy ilyen irányú válaszok a többi csoportnál vagy elenyésző mértékben (13. évfolyam OKJ, nappali rendszerű képzés) vagy egyáltalán nem érkezett. Az ösztöndíj nyilvánvalóan egy olyan kézzelfogható, a tanulmányi sikereket tovább erősítő mozgatórugó lehet ebben a korosztályban, amire érdemes támaszkodni a szakgimnáziumi tanulók esetében.

A 12. évfolyamos, azaz az érettségizők évfolyamának csoportjában a legfontosabb három tényező a biztos megélhetés, a siker/karrier érzése és a nagyobb fizetés elérése. Mindhárom hosszú távú cél és összefüggésben áll a sikerrel és az ezzel járó nagyobb fizetéssel és az így biztosítható megélhetéssel.

Úgy tűnik, a szakgimnáziumi évek befejezésével ráébrednek a tanulók arra, hogy közeleg számukra az az időszak, amikor egyre inkább a saját lábukon kell állniuk és magukra számíthatnak.

A szakmai vizsga előtt állók (a felmérés közvetlenül a megmérettetés előtt történt) csoportjában négy jelentős válaszeredmény mondható relevánsnak. Ezek közül a nagyobb fizetés elérése, mint cél az összes válasz negyedét teszi ki, ezt követik a szakmai érdeklődés és a tanulásért magért válaszok azonos százalékos megoszlással. Kis eltéréssel a biztos megélhetés követi mindezt.

Mind a négy jelentős válaszkategória az előző csoporthoz képest inkább a hosszútávú tervezésre irányul. Nagyobb fizetést szeretnének elérni a diákok, szakmai érdeklődésből is fakadóan szívesen tanulnak és a biztos megélhetés is a szemük előtt lebeg.

Az előzőek hatásfokát meghatározó tanulászervezés (organizáció)

Az oktatási rendszer negatív tulajdonságainak megfelelő válaszok is jelentős részt képviselnek. Ezek a hibák részben összefüggenek az előző bekezdésben leírtakkal. De ide tartozik a túlzott, sokszor heti 40 óránál több tanóra, illetve az oktatási rendszer olyan elemei, amiken némely esetben apróbb változások is nagyobb tanulási motivációt eredményeznének. Összességben az elmúlt évek változásai, amik pl. a szakgimnáziumi képzésben történtek jelentősen pozitív irányba mozdították a szakképzést, az említettek problémák inkább finomhangolást jelentenek. A diákokkal egyébként azt is célszerű lenne megértetni, hogy bizonyos, az oktatási rendszer őket is érintő elemei miért történnek.

A szakgimnáziumi, nem végzős évfolyamú tanulók a hasznosíthatatlan tudást látják a legje-

lentősebb gátló tényezőként a tanulási folyamatokban. Ez a válaszok harmadát jelenti és semelyik másik mintavételi csoportban sem ilyen jelentős ez a tényező, sőt szinte elenyésző relevanciájú.

Úgy gondoljuk, hogy ez a tényező az, amin a lehetőség szerint az oktatási rendszernek a pedagógusokkal együttműködésben munkálkodniuk kell. Azaz felkelteni a diákok érdeklődését a tananyag iránt, rámutatni a hasznosíthatóságukra és a hozzájuk tartozó összefüggésekre, ugyanakkor elképzelhető, hogy bizonyos tananyagrészek újragondolásával, elhagyásával (ha lehetséges) komoly változásokat lehetne elérni.

A második helyen a túl sok tananyagra panaszkodnak a mintavételi csoporthoz tartozók, ami összefügghet az előzőekben leírtakkal. Mindezt az oktatási rendszer hibái opció követi.

Összességében elmondható, hogy a három legjelentősebb válasz eredményei alapján a diákoknak alapvetően az oktatással és rendszerével, a tananyagok minőségével és mennyiségével összefüggő okokat jelölik meg demotivációs tényezőkként.

Összefoglalás

Az élethosszig tartó tanulás segítése közös célunk, sokfajta szemlélettel közelíthetjük meg. Sok esetben egy-egy újfajta megvilágítás jelentheti a kulcsot a nagyobb előrehaladás lépcsőjéhez. Az élethosszig tartó tanulást, mint tanulási folyamatot az IPOO-modell alapján elemezve és a tanulással összefüggő tényezőket ezek alapján csoportosítva is érdemes szemlélnünk a leszűrhető kapcsolódásokat és ok-okozati összefüggéseket.

Mindent összevetve elmondható, hogy a diákok legjelentősebb tanulást segítő motivációi olyan hosszú távú tényezők, amik a boldogulásukkal, a későbbi megélhetésükkel kapcsolatosak. Egy későbbi biztos megélhetés reményében fektetik a képzésekbe az tanulási energiájukat. Nagyrészt felismerik azt, hogy a tanulással a későbbi jövőjük alapjait fektetik le.

Az egész életen át tartó tanulással összefüggésbe hozható, ezt segítő elemek elsősorban az érettségi vizsgát követő életkorban jelennek meg. Ezért cé-

lszerű lenne általánosan a szakgimnáziumi évfolyamokban is elősegíteni a tanulással összefüggő tényezőket.

Mindez a szakmai érdeklődés fejlesztésével együttesen is történhet. Tehát olyan a tanulás hatékonyságát, értelmét és ismeretszerzési, információkeresési tényezők és kompetenciák szintjét felmérő és fejlesztő tevékenységet bevezetni a középfokú oktatás mindennapjaiba, amivel a tanulási hajlandóság növelhető.

A szakgimnáziumi évfolyamokon tanulók általános problémája a túlzott leterheltség a tanórák heti száma és a tananyagok mennyisége miatt. Az oktatási rendszer alapvetően jó úton jár a közelmúltban lefektetett változásokkal (pl. szakmai érettségi vizsga bevezetése, második szakma ingyenessége, a szakmai kerettantervek átalakítása), melynek hatásai a közeljövőben már biztosan érezhetőek lesznek. Mégis érdemes lehet olyan finomhangulásuk, amelynek céljai a lexikális tudás érvényesülésének visszaszorítása, a tananyagok és tantárgyak összefüggéseire és hasznosíthatóságának kiemelésére törekednének.

A tanulás modern IKT alapú támogatása további motivációs tényezőket adhat (Molnár, 2014) (Molnár, 2016).

Az érettségi vizsga előtti évfolyamokon egy ösztöndíjrendszer kiépítése jelentős motiváció-növekedéssel járna az érintett diákok esetében.

Az OKJ-s képzések esetében jellemzően a tanulókat még inkább a szakmai elhelyezkedés és az ezzel összefüggő anyagi források előteremtésének lehetősége motiválja. Egyre inkább előkerül a családfenntartással összefüggő tényező.

Ők már egy újabb képzési szakasz megkezdésével olyan hasznosítható ismereteket szeretnének szerezni, ami a szakmai érdeklődésüket is kielégíti. Szeretnének akár külföldön is boldogulni és a szakmai tudás megszerzése után a nyelvtanulás az elsődleges ismeretszerzési cél, ami hajtja őket.

A gátló tényezők esetében az időhiány a leggyakoribb elem. Természetesen ez jó kibúvó és más tényezők is meglapulhatnak ezen belül, valamint lehetséges, hogy egy általános tanulói időmenedzsment fejlesztéssel és hatékony időbeosztással

több tevékenység, akár a tanulás is sokak esetében helyet kaphatna a napirendekben.

A szakgimnáziumi tanulók esetében a már említett fejlesztendő területek, mint a hasznosíthatatlan tudásszerzés, a túl sok tananyag és az oktatással összefüggő problémák jelentik az akadályokat. Az ezeken történő változtatásokkal tehát kevesebbeknek menne el a kedve már ebben az időszakban a tanulástól, az akadályokból nem lehetetlen előnyöket és segítő tényezőket kovácsolni. Ezt az is mutatja, hogy a diákok a segítő tényezőkként a gátló tényezők ellenkezőjét jelölték meg (pl. ha változtatni lehetne, akkor az segítené őket).

Az érettségi vizsgát követő képzések esetében egyre inkább a családfenntartással, a munkahellyel és a pénzügyi nehézségekkel összefüggő elemek jelentik a tanulás akadályait. Ezek az oktatással más nézőpontból függenek össze, így ezeket más szempontból célszerű elemezni.

Köszönetnyilvánítás

EFOP-3.6.1-16-2016-00003 K+F+I folyamatok hosszú távú megerősítése a Dunaiújvárosi Egyetemen projekt által finanszírozott kutatás.

Irodalom

2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről (2011), 87.TV (letöltés: 2018.11.22.)
 Budapesti Gépészeti Szakképzési Centrum (2017): Ingyenes 120 órás angol és német nyelvtanfolyamok, <https://whhttps://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a11001ww.gszc.hu/vekop851info> (utolsó letöltés: 2018.11.22.)
 Gógh Előd (2018): *A legjelentősebb motiváló tanulási tényezők vizsgálata az élethosszig tartó tanulás szempontjából*, III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia, Nagyvárad, Románia megjelenés alatt.
 György Molnár, Zoltán Szűts (2014): *Advanced mobile communication and media devices and applications in the base of higher education*, IEEE 12th International

Symposium on Intelligent Systems and Informatics, Subotica, Szerbia, 169-174.

György Molnár (2016): *The Impact of Modern ICT-based Teaching and Learning Methods in Social Media and Networked Environment*, 11th International Scientific Conference on Distance Learning in Applied Informatics, Štúrovo, Szlovákia. 341-350.

HVG Eduline (2017): De mi az a szakgimnázium? Kinek való, és kinek nem?, http://eduline.hu/kozoktatasi/2017/12/7/De_mi_az_a_szakgimnazium_3OMRT8(letöltés: 2018.11.22.)

HVG Eduline (2017): Szakgimnáziumok átalakítás után: kinek való ez az iskolatípus, és kinek nem?, http://eduline.hu/kozoktatasi/2017/12/23/szakgimnaziumok_B5UJQC (letöltés: 2018.11.22.)

Magyarország Kormánya (2014): Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra, <http://www.kormany.hu/download/7/fe/20000/Eg%C3%A9sz%20%C3%A9leten%20%C3%A1t%20tart%C3%B3%20tanul%C3%A1s.pdf>(letöltés: 2018.11.22.)

Mező Ferenc (2011): *Tanulás: diagnosztika és fejlesztés az IPOO-modell alapján*. K+F Stúdió Kft., Debrecen.

Mező, F. és Mező, K. (2005): *Tanulási stratégiák fejlesztése az IPOO-modell alapján*. Debrecen: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület.

Molnár György (2014): Az újmédia digitális, időszerű, tartalmi kérdései, *Oktatás-Informatika*, VI. 2, 29-39.

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (2018): Az ágazati szakmai érettségi vizsgáról 2018-ban, https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=912:szakmai-erettsegi-2018&catid=9&Itemid=166(letöltés: 2018.11.22.)

Palotás József (2016): Az átalakított szakképzési rendszer jellemzői, működése, http://www.bkmkik.hu/attachments/article/2022/Palot%C3%A1s%20J%C3%B3zsef_2016_11_16.pdf(letöltés: 2018.11.22.)

RECENZIÓK

RECENZIO
RADVÁNYI KATALIN „A LEGBELSŐ KÖR: A CSALÁD” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

A recenzió szerzője:

Horváth Brigitta
(Magyarország)

A szerző e-mail címe:
hbrigitta89@gmail.com

Horváth Brigitta (2019): Recenzió – Radványi Katalin „A legbelső kör: a család” című könyvéről. *Különleges Bánásmód*, 5. (4). 71–78. DOI [10.18458/KB.2019.4.71](https://doi.org/10.18458/KB.2019.4.71)

A recenzió alapjául szolgáló mű bibliográfiája:

Radványi Katalin (2013): *Legbelső kör: A család (Eltérő fejlődésű vagy krónikus beteg gyermek a családban)*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Kulcsszavak: gyógypedagógia, család

Diszciplínák: pszichológia, pedagógia, gyógypedagógia

A gyógypedagógiai nevelés során a legtöbb esetben felmerül az egyik legfontosabb kérdéskör: a sérült gyermekhez és a családjához való viszonyulás és szakszerű segítség. Mivel a család a szocializáció elsődleges – és így a legjelentősebb – közege, a közvetlen rokonokkal és a tágabb környezettel való megfelelő kapcsolattartás elengedhetetlen, hiszen a fejlesztés is csak abban az esetben lehet hosszútávon eredményes, ha a családtagok és a pedagógusok, nevelők közötti kapcsolat megfelelő, a kapcsolattartás folyamatos. Ez a szempont az egyetemeken is oktatott egyik legjelentősebb dimenzió egy gyógypedagógus számára a

munkája során, ám a „másik oldalról” sok esetben kevés szó esik. Nevezetesen arról, hogy a nukleáris család hogyan éli meg a fogyatékos gyermekkel való együttélést, hogyan tudnak a családtagok egymáshoz viszonyulni, egyáltalán elfogadni gyermekük állapotát? Megértik-e a szülők, hogy a gyermek „tanítójuk” lehet az életben, túl mernek-e tekinteni, a mindennapi nehézségeken felül tudnak-e emelkedni a gyermek gondozói? Fenn tudják-e tartani a családi harmóniát, egyensúlyt, van-e külső segítségük és időt tudnak-e szakítani saját rekreációjukra és mentálhigiénés jólétükre? A fogyatékos vagy krónikus beteg gyermek

„más”, törvényszerűen „kilóg a sorból”, ezáltal a család is nemegyszer magára vonja a kívülállók figyelmét. Ez eleinte okozhat a szülők számára kellemetlen szituációkat, ám az empátia, a tolerancia, az altruizmus készségének elsajátításával ezeken túl lehet, és túl is kell tekinteni.

Sok esetben meg kell tanulni a családnak elfogadni a szakszerű és a mindennapi segítséget ahhoz, hogy a családi élet viszonylagos egyensúlya ne boruljon fel olyannyira, hogy ez a család széteséséhez vezessen. Az édesapa sajnos nem egy esetben elhagyja a családot, ha fogyatékos, beteg gyermek születik a családba, és ez a szituáció a felelősségvállalást teljes egészében az édesanyára hárítja.

Hazánkban probléma az, hogy nincsen kiépített megsegítő, mentálhigiénés hálózat a családtagok számára, illetve formálisabb közösségek, ahol a hasonló helyzetben élő családok fórumokat tudnának létrehozni. Ezek nagyban hozzájárulhatnak a feszültségek levezetéséhez és a mindenkori problémás kérdések megválaszolásához. Szakemberi (mediátori) segítséggel már sok civil kezdeményezés született, de társadalombiztosítási alapon a megfelelő, szakszerű, megfelelő időben történő pszichés megsegítés még várat magára. Szociális szempontból tehát beszélni kell az ilyen helyzetben lévő családokról, ők társadalmunk szerves részei, az ő problémáik túlmutat saját életükön, hiszen a szociális és az egészségügyi szférán túl az egész pedagógus társadalom is találkozik a kérdéskörrel.

Radányi Katalin könyvében írja, hogy az utóbbi években szerencsére már több olyan kiadvány is megjelent, melyek „foglalkoznak az eltérő fejlődésű vagy krónikusan beteg gyermeket nevelő családokra jellemző problémákkal” (Radányi, 2013, 7.).

Az érintett családoknak számít más emberek jelenléte, a felelősség megosztása. Szenzitív kérdés, hogy a külvilág mennyire reagál érzékenyen a bajba jutott emberekre, van-e valódi segítség vagy a negatív reakciók vannak-e túlsúlyban. Kétségtelen, hogy a család a társadalmi részvételre történő felkészítés legfontosabb közege. A társadalom és a szakemberek feladata, hogy a társadalmi érzékenységet és a segítségnyújtás mértékét növelje. 2011-ben kiadták a *Ritka rendelleneségekre diagnosztikájának protokollját*,

melynek jelentős hiánypótló szerepe van Magyarországon.

A megfelelő környezeti feltételek közé sorolhatók a jól működő személyek, főleg a családon belül az anya, és a gyermek vele való kapcsolata kiemelendő. Azonban az édesanyára hatással van a tágabb környezet. Így az utóbbi évtizedekben az anya szerepének hangsúlyozása mellett fontossá vált a családtagok, a családi dinamika vizsgálata is.

„A jól működő családnak a pszichés megbetegedések szempontjából preventív szerepe van.” (Radányi, 2013, 10.) Mindennek az alapja a társas támogatás. Mivel az eltérő fejlődésű gyermek születése a családban akcidentális, hirtelen történő krízist okoz, nincsenek társadalmilag hagyományozódó megküzdési technikák, módok. A csökkent mentális vagy fizikai funkciók közé soroljuk például az asztmát, a diabéteszt, az epilepsziát, az idegrendszeri károsodást, az értelmi fogyatékoságot, a mozgássérülést. Ilyen betegségek esetében zavar állhat be a szülő és a gyermek kapcsolatában, mely további nehézséget jelenthet a szocializációban. (11.) A szülőknél ott él a vesztség, a gyász érzése, melyet a várt, de meg nem született gyermek hiánya okoz. Rendkívül fontos lenne az azonnal megkezdődő pszichés támogatás folyamata. A szülőknél lejátszódó gyászfolyamat lehet az első pszichológiai tanácsadás témája, hiszen a szülők „búcsút” kell, hogy vegyenek attól a gyermektől, akit korábban elképzelték. A folyamat fázisai általánosan leírhatók, az egyéni feldolgozás üteme azonban egyéni. Az anyák emocionális reakciója tovább tart, mint az apáké, mely további családi problémákhoz vezethet oly módon, hogy a feleség érzelmi támaszt keres férjében, aki viszont sok esetben ezt nem tudja a várt mértékben megadni, melynek következtében ő inkább szakmai munkája felé orientálódik. (Radányi, 2013, 115.)

A fogyatékos gyermek születése kiemelt hatással van a családi működésre. Az épen fejlődő gyermekhez képest a fogyatékos gyermek jelentős megterhelést okozhat a családi dinamika valamennyi résztvevője számára, illetve mindez visszahat a gyermek fejlődésére is a tranzakcionális elmélet értelmében. (49-50.) A fogyatékoság tényével való szembesülés krízishelyzetet okoz a családban. A gyermek elfoga-

dására vagy elutasítására hatással van a környezet hozzáállása, a fogyatékossgal kapcsolatos attitűd, és ezek a krízis mélységét, tartósságát, feloldhatóságát nagymértékben befolyásolhatják. Számos beszámoló alapján elmondható, hogy eltérő fejlődésű gyermek érkezése a család fejlődését késlelteti, lefékezi a családi életritmust. A hagyományos „családi életciklussal” szemben (illetve mellett) McKeith (1973) fő válságidőszakokat jelöl meg. Az első akkor jelentkezik, mikor kiderül a gyermek fogyatékossga, a második, amikor a gyermek speciális szolgáltatásokat kap, a harmadik az az időszak, mikor a gyermek elhagyja otthonát és az iskolát, „leválik” a szülőkről és megjelennek önállósulási igényei. Felfedezhetők a családi instabilitás jelei, illetve egyes felmerülő problémák csökkentik a családi összetartozást (Farber, 1975). Alábbiak közé tartozik, hogy a gyermek csak csökkent képességgel tud kölcsönös tevékenységekben részt venni, mely redukálja a kommunikációt és a családtagok kompetenciaérzését. A gyermeknek nagyobb a függőségi igénye, mely önmagában is megterhelő a család számára, hiszen ez a többi közös tevékenységtől vonja el az energiát. A társadalmi érintkezések is csökkenhetnek. A családtagoknak el kell viselniük törekvéseik szimbolikus halálát, illetve a megváltozott igények másfajta viselkedést követelnek a családtagoktól (Radványi, 2013, 52.)

A szülők, a család által megélt gyászfolyamat –, melyet a gyermek fogyatékossgának tudomásul vétele magával hoz – fázisokból, szintekből áll. A releváns tanulmányok felsorolják a stádiumok jellemzőit és a pszichológiai hozzáállás lehetőségeit. A folyamat sikerességét mutatja az a kimenet, mely a helyzet tudatos elfogadását jelenti (Radványi, 2013, 72.).

A gyermek szocializációját és fejlődését már a megszületéstől kezdve befolyásolják bizonyos tényezők, úgy mint a gyermek fizikai mássága, a születés körüli problémák. A diagnózis közlése nyomán sokkos állapotba kerülhetnek a szülők. A normál gyász időtartamát általában egy évnek tekinthetjük, a patológiás gyászreakció-típusok egyik formája a kései gyászreakció. Amennyiben rögtön születés után kiderül a fogyatékossga, az anyának a terhesség alatt már kialakulhatott a kötődése a gyermekhez, az apának kevésbé. Mivel a gyászreakció nem halálesettel

párosul, nincs látható veszteség, „nem illik” sírni. Nincsenek társadalmilag kialakult rítusok erre a fajta gyászfolyamatra. Sok esetben hiányzik a szociális dimenzió, a közösség támogatása, a társadalmi intézményformák. Mivel a feldolgozás során a gyermek jelen van, foglalkozni kell vele, a szülők saját mentálhigiénés problémáira kevesebb idő, energia jut. (Radványi, 2013, 69-70.)

Az eltérő fejlődésű gyermekekkel foglalkozó vizsgálatok sokáig nagyrészt csak a gyermekre, illetve az anya–gyermek kapcsolatra koncentráltak, és csak az 1970-es évektől kezdődően fordult az érdeklődés a család működésében részt vevő személyek és hatásrendszerek vizsgálata felé. Gallagher és Bristol (1989;1992) erre hívják fel a figyelmet, leírva a családi kapcsolatrendszerek dinamikus jellemzőit.

A közhiedelem szerint nagy valószínűsége van annak, hogy a szülők elválnak, ha fogyatékos gyermekük születik. Ezzel szemben a vizsgálatok alapján az feltételezhető, hogy valójában csak abban az esetben következik be válás, ha a szülők kapcsolata egyébként is labilis volt. Jó párokapsolatnál a gyermekkel kapcsolatos problémák inkább az összefogást, összetartozást erősítik meg. Az apáknak a fogyatékos gyermekük nevelésében betöltött szerepével az 1970-es évekig szintén alig foglalkoztak a kutatások. Az anyáknak nagyobb szerepet tulajdonítanak a gyermeknevelésben.

Ma már az apaság jelentősége egyre világosabb, maguk az apák is részt kívánnak venni a sérült gyermek nevelésében. A hagyományosan működő családban a gyerekkel játszótársi szerepet töltenek be, a gyermek eltérő fejlődése esetén azonban ez a folyamat kevésbé sikeres, mivel nem tudják, mikor, mit és hogyan játszhatnak gyermekükkel, szerepükben elbizonytalanodnak (Radványi, 2013, 62-63.).

Azokban a családokban, ahol fogyatékos kisgyermek van, a megnövekedett terheket általában aránytalanul az anyák viselik. Azok az apák, akiknek fogyatékos gyermekük van, általában nem segítenek többet a gondozásban, mint más apák (Radványi, 2013, 55.).

Az 1970-es évektől kezdődően a kisgyermek fejlődését befolyásoló tényezőket az úgynevezett „tranzakcionális modell” keretében értelmezzük, melynek kiindulópontja, hogy a gyermek a születéstől

fogva hat a környezetére (Dallos–Procter, 1989 In Mérei F., 1990. 7-50.). A szülőket a folyamatba be kell vonni, de a felelősséget nem szabad rájuk hárítani. Fontos, hogy a szülő kompetens szülőként élhesse meg ezt az időszakot (Radványi, 2013,56.). Fogyatékossgal élő gyermekek esetében a szülő oldaláról a pszichés terhek miatt sérülhet az érzékenység a gyermek felé, elfogadása sem annyira nyilvánvaló. A családban a társas támogatás különböző formáinak is különös hangsúlya van sérült gyereket nevelő szülőknél.

A fogyatékos gyermek korai viselkedéses megnyilvánulásokban olyan eltéréseket mutat, melyek nem könnyítik meg az anya/gondozó helyzetét. Ezek lehetnek a szemkontaktus, a szociális mosoly, szociális érdeklődés és a pozitív érzelmek kifejezésének atipikussága vagy hiánya, gyengébb válaszkészség a szülői kezdeményezésekre (Zwaigenbaum et al. 2005) és az esetleges nehéz temperamentum. A gyermek jelentős fizikai és kognitív sérüléseivel a korai kötődés személyiségfejlődést befolyásoló tényezői torzulhatnak (Kulcsár, 1996; Radványi, 1999). Az „eltérő fejlődés”, „fogyatékossg” vagy „krónikus betegség” esetén nem beszélhetünk egységes jellemzőkről. Bár sérült gyerekek és anyáik között nagyobb a problémák előfordulásának kockázata, de önmagában az értelmi fogyatékossg vagy autizmus ténye nem indokol rossz minőségű anya–gyermek kapcsolatot vagy bármiféle negatív következményt. A kutatások alapján a gyermeknél észlelt dominancia sem értelmileg akadályozott, sem autista gyermekeknél nem befolyásolta az anyai kontrollálás, túlvédés mértékét. Sokszor előfordul, hogy a szülő rejtett büntudata, ambivalens érzelmei vagy bizonytalansága miatt nem állít korlátokat, szabályokat a különleges igényű gyermek elé (Radványi, 2013, 62.).

Amennyiben krónikus beteg vagy fogyatékos gyermek van a családban, néhányan a testvéreket fokozottan sebezhetőnek vélik (Gallagher–Bristol, 1989 In Wang, M. C.–Reynolds, M. C.–Walberg, H. J; Fisman et al., 2000), de nem tartják igazoltnak azt a feltevést, amely szerint a fogyatékos gyermek testvéreit elkerülhetetlenül negatív hatások érnék (Wolf et al. 1998; Stoneman, 2005; Shuntermann, 2009). Értelmi fogyatékos gyermekek testvérei köré-

ben nagyobb arányban tapasztalták a segítő viselkedést, különösen jellemző volt ez a lányok esetében és a fiatalabb értelmi fogyatékos testvérrel való kapcsolatban. A segítség nem pusztán fizikai tevékenységekben, hanem érzelmi támogatásban is megnyilvánult (Hannah–Midlarsky, 2005).

Ma már bio-pszicho-szociális megközelítésben vizsgáljuk az egyént, és megfogalmazhatjuk, hogy a környezet nem statikus, hanem dinamikus, állandóan változó (Radványi, 2013, 12.).

Elméleti szempontból több megközelítés is releváns. Kiemelendő az öröklés–környezet vita, illetve a modern elméletek. Utóbbiak nem egyszerűsítették le a kérdéskört genetikai vagy környezeti tényezőkre. Az interakciós modell megállapítása szerint a fejlődő egyén aktuális állapota mindig az előző állapot és az aktuális környezeti hatások interakciójának eredménye.

A tranzakcionális modell úgy vélekedik, hogy a fejlődő egyént a környezete, így a saját fejlődési feltételeinek aktív szervezőjeként kell tekinteni. A gyermek környezetének vizsgálatánál elég gyorsan használni kezdtek a szocioökonómiai változókat.

A környezet szerepe kiemelendő a gyermek fejlődésének tekintetében. Kimutatott tény, hogy amelyik gyermekkel megfelelőképpen foglalkoznak, nőhet az intelligenciaszintje és az önellátásának mértéke. A gondozás minőségének már a legkorábbi időszakban is jelentősége van, előrehaladottabb kognitív-nyelvi funkcionálást eredményez (Radványi, 2013, 21.).

Figyelni kell azonban arra is, hogy a gyermek túlzottan középpontba helyezése is problémákhoz vezethet a viselkedésben. Az 1960-as évek longitudinális vizsgálatai rámutattak, hogy a fejlődés egyéni mintázatai a gyerek és környezet között specifikus tranzakciókat hoznak létre.

A testi tünetek észrevehetősége jobb gyermeki adaptációval jár együtt. Ez azért lehetséges, mert a nehézségek egy szemtanú számára magától értetődőek, nem szükséges indokolni, magyarázni a helyzetet.

A társadalmi-gazdasági helyzet nem áll közvetlen kapcsolatban az adaptáció szintjével sem a gyermeknél, sem a szülőknél, illetve a család méretének, a

családi állapotnak, a nemi és az etnikai hovatartozásnak sincs jelentősége.

A családi változók, úgy mint a nyílt kommunikáció, a konfliktus hiánya, a családi kohézió, a jobb érzelmi kifejezőkészség, a családi stabilitás előre jelzik a képességet, hogy megbirkózzanak a betegséggel, fogyatékossgal (Radványi, 2013, 56.).

„A gyermekek intelligenciája már 2-3 éves korban pozitívan korrelál a szülők szocioökonómiai státuszával, vagyis minél magasabb a szülők iskolai végzettsége, beosztása, jövedelme, annál intelligensebb a gyermek.” (Radványi, 2013, 22.). Kimutatható, hogy a rugalmasan strukturált családi környezet jobban kedvez a gyermek fejlődésének, mint a merev vagy az alig szabályozott. Mivel a fizikai valóságot a szülők közvetítik, nagyon fontos részükről a stimuláció mennyisége, típusa és ideje. Az otthoni környezet szervezettsége is kardinális szereppel bír. A gyermek kognitív és motivációs fejlődésére hatással vannak a megfelelő játékok, azok komplexitása és választékossága. (Radványi, 2013, 25.) A bio-pszichoszociális megközelítés vizsgálja a személy biológiai jellemzőit, illetve a személy és a környezetében élők pszichológiai állapotát, a körülvevő csoportok egymásra hatásait. Bizonyos problémák abból eredhetnek, hogy az átlagostól eltérő fejlődésű gyermekekkel kapcsolatban a szülők nem rendelkeznek nevelési mintákkal, melynek következtében az anya-gyermek kapcsolat torzulhat, ha az anya/szülők nem kapnak mentálhigiénés támogatást. (Radványi, 2013, 26.) D. O. Hebb hangsúlyozza, hogy lényeges az első két életévben a szenzoros és motoros agyi területek kapcsolata, illetve hogy a korai időszakban mentális elmaradáshoz vezethetnek az extrém deprivációs helyzetek (Radványi, 2013, 27.).

A fejlődő gyermekek számára fontos a források rendelkezésre állása, ám eltérő fejlődés esetén nem elég az átlagos fejlődéshez szükséges optimális feltételek biztosítása, hanem az egyéni kompetenciáknak megfelelő változásokat kell betervezni. A human-ökológiai modell szerint a gyermek és a családja egy nagyobb rendszer része, ahol valamennyi tényező és rendszer között kapcsolódás lép fel. Kirk és munkatársai a rendszerelméletet eltérő fejlődésű gyermekek esetén is elemezték. Javaslatuk szerint már 5 éves kor

előtt meg kell tanítani a szülőket arra, hogyan bánjanak eltérő fejlődésű gyermekükkel, ebben az időszakban ugyanis ők az ideális tanítók a gyermek számára. A családtagok támogatása tehát éppolyan erőteljes beavatkozás, mintha a gyermekre fókuszálnánk. A család három területen hat az egyéni képességekre: a családi, az iskolai és a társadalmi szinteken. Ha a család nem alkalmaz hatékony instrukciókat, a gyermek jártasságai nem erősödnek. Ha azonban támogató aktivitás nyilvánul meg, az kiegyensúlyozó faktor lehet (Radványi, 2013, 35-38.).

A könyv számba veszi és rámutat országok szerinti tanulmányok eredményeire. Németországban a szubjektív megterheltség méréséről kaphatunk információkat, Hollandiában a súlyosan értelmi fogyatékos és halmozottan sérült gyermekek gondozására fordított időről és energiáról. A magyarországi esettanulmány az első időszak történéseit mutatja be a szülők szemszögéből. Az amerikai egyesült államokbeli kutatás ráfókuszál az értelmi fogyatékos apák és anyák hozzájárulására a családi funkcionálás szintjéhez. Egy másik egyesült államokbeli tanulmány pedig a Down-szindrómás gyermekekre és szüleikre koncentrál, nevezetesen a szülői stresszre és a gyermeknevelésre.

Hill és Rogers alkották meg a „családi életciklus modellt”, melynek lényege, hogy a családi kisközösség bizonyos fordulópontokhoz jut az életben, mely során a család és az együttműködési készség fejlődni tud, az életciklusok közötti átmenet alkalmazkodást igényel. Ennek hiányában normatív krízis alakul ki. A paranormatív vagy akcidentális krízisek ettől függetlenül, hirtelen következhetnek be. (Radványi, 2013, 39.) Komlósi (1992) 9 pontban foglalta össze a betegséggel együtt járó legfőbb stresszforrásokat: a családi kapcsolatok megterhelődése; a családi aktivitás és célok módosulása; a megnövekedett feladatok és az időbeli megkötöttségek terhei; növekvő anyagi terhek; a lakáskörülmények módosításának igénye; társas izoláltság; az orvosi kezeléssel kapcsolatos gondok; iskoláztatási nehézségek; szomorúság. Bowes és Hayes (1999. 37-38.) kutatásai arra az eredményre jutottak, hogy a felső szocioökonómiai státuszú, teljesítményorientált családok „tragikus krízisen” esnek át, amikor gyermekük fogyatékossga egyértelművé

válik. A fogyatékos gyermekek családja az állami támogatások ellenére is anyagi problémákkal szembeüthetnek, illetve fokozottabb szociális izolációról is beszámolnak a felmérések (Radványi, 2013, 42.).

A rizikó- és védőfaktorok szerepe kiemelendő a tekintetben, hogy széles körű vizsgálat alá estek a gyermekek elhanyagolásának, bántalmazásának hátterében húzódó tényezők.

A rizikótényezőket csoportosítva általában az egyéni belül jelentkező, a családi, iskolai, illetve a tágabb közösségben vagy a társadalomban rejlő rizikófaktorok különböztethetők meg. A reziliencia fogalma alatt az a folyamat értendő, mely során a kedvezőtlen környezet ellenére kedvező fejlődési kimenetel mutatkozik. A reziliencia multidimenzionális, beszélhetünk például tanulmányi, érzelmi, viselkedési rezilienciáról. Több rizikófaktor együttes jelenléte esetén a hatások nem egyszerűen összeadódnak, hanem hatványozottan jelentkezhetnek (Radványi, 2013, 44-45.).

Az utóbbi évtizedek kutatásai arra irányultak, hogy a környezet számára is lehetővé tegyék az elfogadást, fókuszban az egészségügyi szolgáltatásokkal, ahonnan a legtöbb információ és segítség érkezik. Sajnálatos módon az érintett szülők hiányolják a diagnózis közléséhez tartozó jogukat. A magyar kutatások mindössze 10%-ban mutattak ki empatikus diagnózisközlést. (Radványi, 2013, 83.)

Ez utóbbihoz kapcsolódóan említhetők a diagnózis közléséhez kötődő modellek (Krause, 2005. In Stahl, B-Irblich, D.), melyeket egyébként az onkológiai kezelésekből vettek át. A formális modell lényege, hogy az orvos és a páciens közötti kölcsönös függőség van a középpontban. A diagnosztika számára az okoz nehézséget, hogy őszintén kell közölnie az eredményeket, ám eközben tapintatosnak is kell lennie a szülőkkel szemben. A hír hallatán természetesen ambivalens érzelmek mutatkoznak meg, hiszen egyrészt ki kell derülnie a pontos diagnózisnak, másrészt félelem van a szülőkben a betegséggel kapcsolatban, mely a fogyatékos tényének háritását eredményezheti. (Radványi, 2013, 105-106.) Egyik ezzel foglalkozó modell a szociolingvisztikai modell, mely azon a tényen alapul, hogy a diagnózis közlésekor a nem egyértelmű fogalomhasználat félreérthető

lehet. A Roberts és munkatársai által leírt páciens-orvos interakcióban a leglényegesebb elemek közé tartozik az empátia, a távolság, az elméleti szervezés. Gallagher és munkatársai más dimenziókat hangsúlyoznak ki: a rokonszenvet, a jóindulatot, a közelséget, a bizalmat, a nyugalmat, a formáságot és a dominanciát. (Radványi, 2013, 110-111.) A kliensközpontú modell a segítő és a páciens közötti kommunikációt emeli ki. A hierarchikus modellel ellentétben nagy jelentőséget kap az empátia és a nyíltság, magában foglalja a zavartalan és a páciens számára érthető diagnózisközlési lehetőséget. A nemzetközi szakirodalomban is különböző javaslatokat találunk, ám összefoglalóan a két leghangsúlyosabb elem a diagnózisközlésnél az, hogy kompetens személy közölje a betegség tényét, illetve mindkét szülő legyen jelen (Radványi, 2013, 115-116.).

A diagnózisközlés miatt kialakult érzelmi állapotok és a gyermek-szülő kapcsolati nehézségek oldását véli Sarimski a diagnózisközlést követő pszichológiai tanácsadás legfontosabb dimenziójának. A pszichés megsegítés célja a szülői kompetenciák megerősítése, mely közvetve a gyermek fejlesztésére is hatással van, amelynek hiányában egyébként később másodlagos sérülések, elmaradások és szociális nehézségek léphetnek fel (Radványi, 2013, 113.). Sarimski (2003) javaslatokat fogalmaz meg a szülők pszichés támogatásának elősegítése céljából.

A család támogatása a későbbiekben, a családterápia és a családközpontú rendszer tervezése, megvalósítása több szinten történik. A támogatás formái között kell említeni az egészségügyi, a szociális és az oktatásügyi megsegítést. Hazánkban problémákat vethet fel, hogy hiányzik a követéses segítség, olyan szakember hálózat megléte, akik a szociális szférához tartoznának, ismerve az oktatásügyet és az egészségügyi ellátást is. A bölcsődei, óvodai dolgozóknak is alapvető ismeretekkel kellene rendelkezniük az eltérő fejlődés eseteiről és a szülőkkel való együttműködés lehetőségeiről. (Radványi, 2013, 129.) A tradicionális megközelítés helyett érdemesebb a családközpontút alkalmazni, a családtagokat bevonva a megfigyelési, értékelési munkacsoportokba. Lényeges szempont, hogy a család felismerje érdekeltségeit, prioritásait, eszközeit. Az utóbbi évtize-

dekben a kutatások háttérben a család kiscsoportként történő elemzése áll, és célként a krízisek negatív következményeinek csökkentése nevezhető meg.

A téma minden területén kiemelendő a folyamatos szupervízió fontossága, melynek megvalósulása sok esetben akadályozott. Végül, de nem utolsósorban említésre méltó a segítő szakemberek saját pszichés jóllétének fenntartása, a segítőik mentálhigiénés gondozása. (Radványi, 2013, 131.)

Radványi Katalin könyve rávilágít a fogyatékos gyermekek és családjaik életében jelen lévő érzelmi és materiális problémaforrásokra, hangsúlyt fektetve a szülők lelki megterheltségére és a lehetséges enyhítő faktorokra. Az írásban vizsgált pszichológiai és pedagógiai elméletek csoportosítása, kifejtése segít megfelelő keretbe rendezni a gyermekek és családjaik mindennapi életére ható tényezőket. A könyv megérteti a szülők reakciói mögött húzódó lelki okokat, ezzel elősegítve a pedagógusok munkáját és a családdal való hatékony interakciókat és kommunikációt.

Noha kiváló művet olvashatunk a szerzőtől, megemlítendő az a tény, hogy az egyes témák nem minden esetben vannak koherensen keretbe rendezve a könyvben, és néhol egyes témakörök közbeékelése kissé zavaró lehet az olvasó számára.

A pedagógusok manapság megnövekedett gyógypedagógia iránti érdeklődése aktuálissá teszi a művet, érthető nyelve miatt is elengedhetetlen kézikönyv lehet a felkészült, tudásukat bővíteni kívánó nevelők számára. Az érintett családoknak szintén fontos tudni a releváns szakirodalmakról, a legújabb kutatásokról, hiszen ezek segítségével enyhíthető gyászfolyamatuk, érthetővé válhat számukra, hogy az érzelmeik normálisnak tekinthetők, és a családi dinamikájukban való változás is természetes velejárója a fogyatékos, beteg gyermek nevelésének.

Szakmai szempontból megszívlelendő az ajánlott multidiszciplináris szakemberképzésre való fókuszálás hazánkban, illetve a családcentrikus, empatikus elvek mentén a diagnoszták esetleges továbbképzése, a pedagógusok gyógypedagógiai szemléletű szakmai oktatása. A könyv ajánlható minden érdeklődő és leendő vagy már gyakorló gyógypedagógus számára is,

hiszen szakmailag, tartalmában megfelelőképpen felépített írást olvashatunk Radványi Katalin tollából.

Irodalom

- Bowes J. M., Hayes, A. (1999): *Children, Families, and Communities. Contexts and Consequences – Section B: Characteristics of children: effects of disability, ethnicity and gender*. University Park Press, Oxford.
- Dallos R., Procter H. (1989): A családi folyamatok interakcionális szemlélete. In Bíró S.–Komlósi P. (szerk.): *Családterápiás olvasókönyv, I. kötet*, Mérei Ferenc Mentálhigiénés Szolgálat, Budapest.
- Farber, B. (1975): Family adaptation to severely mentally retarded children. In Begab, M. J., Richardson, S. A.: *The mentally retarded and society: a social science perspective*. University Park Press, Baltimore.
- Fisman, S., Wolf, L., Ellison, D., Freeman, T. (2000): A longitudinal study of siblings of children with chronic disabilities. *Canadian Journal of Psychiatry*, 45(4), 369–375.
- Gallagher, J. J., Bristol, M. (1989): Families of young handicapped children. In Wang, M. C.–Reynolds, M. C., Walberg, H. J.: *Handbook of Special Education*, 3. Pergamon Press. 295–317.
- Gallagher, J. J., Bristol, M. (1992): Families of young handicapped children. In *Handbook of Special Education*, 3. 295–317.
- Gallagher, T. J., Hartung, P. J., Gregory, S. W. (2001): Assessment of a measure of relational communication for doctor-patient interactions. *Patient Education and Counseling*, 45, 211–218.
- Hannah, M. E., Midlarsky, E. (2005): Helping by Siblings of Children with Mental Retardation. *American Journal on Mental Retardation*, 110(2), 87–99.
- Hebb, D. O. (1949): *The organization of behavior*. Wiley, New York. Hebb, D. O. (1994): *A pszichológia alapkérdései*. Gondolat–Trivium, Budapest.
- Kirk, S. A., Gallagher, J. J., Anastasiow, N. J. (1997): *Educating Exceptional Children* (8th ed.). Houghton Mifflin Company, Boston.
- Komlósi P. (1989): A család támogató és károsító hatásai a családtagok lelki egészségére. In Gerevich

- J. (szerk.): *Közösségi mentálhigiéné*. Gondolat, Budapest. 21–55.
- Krause, M. P. (2005): Psychologische Aspekte der Diagnosemitteilung. In Stahl, B.–Irblich, D. (Hrsg.): *Diagnostik bei Menschen mit geistiger Behinderung. Ein interdisziplinäres Handbuch*. Hogrefe, Göttingen. 136–156.
- Kulcsár Zs. (1996.): *Korai személyiségfejlődés és énfunkciók*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- McKeith, R. (1973): *The feelings and behavior of parents of handicapped children*. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 15, 524–527
- Radványi K. (1999): „Ki vagyok én?” *Szempontok értelmileg akadályozott gyermekek önismeretének fejlesztéséhez*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest.
- Sarimski, K. (2003): *Entwicklungspsychologie genetischer Syndrome*. Hogrefe. Schuntermann, P. (2009): Growing up with a developmentally challenged brother or sister: a model for engaging siblings based on mentalizing. *Harvard Review of Psychiatry*, 17, 5, 297–314.
- Stoneman, Z. (2005): Siblings of Children with Disabilities: Research Themes. *Mental Retardation*, 43, 5, 339–350
- Wolf, L.–Fisman, S.–Ellison, D.–Freeman, T. (1998): Effect of sibling perception of differential parental treatment in sibling dyads with one disabled child. *Journal American Academy of Child and Adolescents Psychiatry*, 37, 12, 1317–1325.
- Zwaigenbaum, L.–Bryson, S.–Rogers, T.–Roberts, W.–Brian, J.–Szatmári, P. (2005): Behavioral manifestations of autism in the first year of life. *International Journal of Developmental Neuroscience*, 23, 2–3, 143–152.

REZILIENS ÉLETÚTTAL AZ EGYETEMEN
RECENZIO - CEGLÉDI TÍMEA (2018) „UGRÓDESZKÁN” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

A recenzió szerzője:

Kozma Kitti
Debreceni Egyetem (Magyarország)

A szerző e-mail címe:
kozmakitti99@gmail.com

Kozma Kitti (2019): Reziliens életúttal az egyetemen. Recenzió - Ceglédi Tímea (2018) „Ugródeszkán” című könyvéről. *Különleges Bánásmód*, 5. (4). 79–80. DOI [10.18458/KB.2019.4.79](https://doi.org/10.18458/KB.2019.4.79)

A recenzió alapjául szolgáló mű bibliográfiája:

Ceglédi Tímea (2018). Ugródeszkán. Reziliencia és társadalmi egyenlőtlenségek a felsőoktatásban. CHERD-Hungary. Debrecen. ISBN 978-615-80077-7-1

Kulcsszavak: reziliencia, hátrányos helyzet, akadályok, felsőoktatás

Diszciplína: neveléstudomány

Ceglédi Tímea 2018-ban doktorált a Debreceni Egyetem Humántudományok Doktori Iskolájában. A PhD fokozatát a neveléstudományok területén szerezte, jelenleg a Debreceni Egyetem oktatója.

Ceglédi Tímea írása az Ugródeszkán. Reziliencia és társadalmi egyenlőtlenségek a felsőoktatásban. A kutatásban olyan főiskolai és egyetemi hallgatók vettek részt, akik hátrányos helyzetük ellenére is kimagasló eredményekkel jutottak be az általuk választott felsőoktatási intézményekbe.

A reziliencia szó általános jelentése: rugalmas ellenállási képesség. Jókai Anna szerint: „Ahonnan jöttünk, az nem rajtunk múlott, ahol megrekedtünk, azt mi formáltuk, ahová hívnak, arra nekünk kell rátalálni.” Ez az idézet tökéletesen illeszkedik ehhez a témához. A kutatásban arról is szó esik, hogy ezek a hallgatók hogyan birkóznak meg a felsőoktatási rendszer adta nehézségekkel. Továbbá

az is vitatott téma, hogy továbbra is sikeresek lesznek vagy a felsőoktatás már túl nagy teher a számukra? Amire a könyv végére érünk, az összes kérdésre választ kapunk.

A szerző a könyvében három egyetem hallgatóit vizsgálja: Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Egyetem (a vizsgálat idején még főiskola) és Debreceni Református Hittudományi Egyetem. A Reziliencia és egyenlőtlenségek részben először jelenik meg a reziliencia mint fogalom. A fejezetben a szerző áttekinti a hazai és nemzetközi szakirodalmakat, majd ismerteti a korábbi kutatások eredményeit. Betekintést nyerhetünk a hallgatók életébe és szembesülhetünk mindennapos problémáikkal. A következő fejezet az Egyenlőtlenségek a bejutásban. Expanszió és hátrányos helyzet. Itt szóba kerülnek a társadalmi egyenlőtlenségek és számos hipotézis is megjelenik: modernizációs és életciklus-

hipotézis, szelekciós hatás, vertikális kirekesztődés, horizontális differenciálódás, továbbá felgyülemlett egyenlőtlenség és differenciált szelekció. A következő fejezetekben a szerző saját empirikus elemzéseit mutatja be.

A kutatás bemutatása című részben Ceglédi Tímea ismerteti a hipotéziseit, a mintavételi eljárás menetét és helyét, valamint kontrollcsoportokat is felállít. A vizsgálatban a már korábban említett három felsőoktatási intézmény vett részt. Csoportokba szervezi a hallgatókat. Vannak nyertesek, közömbös-tékozlók, sodródók és reziliensigéretesek. A felsőoktatásig vezető út. A bekerülés rezilienciája című fejezetben a szerző összehasonlítja a reziliensigéreteseket és kontrollcsoportjait.

Megvizsgálja, hogy a hallgatók zöme milyen típusú középiskolákból érkezett és bemutatja a középiskolai árnyékoktatást is. A továbbtanulásban a család is elengedhetetlen szerepet tölt be. Megjelennek az általános értelmiségi jegyek és a családon belüli olvasási szokásokat is vizsgálja. Megemlíti a saját hozományt is, ami alatt a hallgatók különböző témákban való jártasságát érti. Atipikus jegyek is előkerülnek, mint az általános szülői törődés vagy a társas közeg szerepe. Meghatározó szerepet töltenek be a család és a barátok a reziliensigéretesek életében.

A bejutás egyenlőtlenségeit illetően a horizontális differenciálódás is felbukkan. Lényeges különbség, hogy a nyertesek főként egyetemi szakokat választanak, addig a reziliensigéretesek csak főiskolai képzésben vesznek részt, mivel nem mernek kockáztatni, vagy nincs meg a megfelelő támogató közeg. Ezzel ellentétben a továbbtanulási motivációkban már nem mutatható ki jelentős különbség a két csoport között.

A hallgatóévek egyenlőtlenségeiről is részletes elemzést kapunk. Megismerhetjük a tanulmányi bevonódás és a vizsgasikerek közötti kohéziót. Olvashatunk az oktatói-és kortárskapcsolatokról. A legtöbb reziliensigéretes kimagasló tanulmányi bevonódással rendelkezik, amely a rendszeres óralátogatásnak és a tanulásra szánt időnek köszönhető. A reziliensigéretesek a sikeres karrier érdekében alakítanak ki kapcsolatokat az ok-

tatókkal. Ezzel ellentétben kortárskapcsolataikra nem fókuszálnak megfelelő mértékben, nehezebben fogadják el a segítséget a társaiktól, céljaikat egyedül szeretnék elérni.

A kilépés egyenlőtlenségei című fejezetben a hallgatói munkavállalásról tájékozódhatunk. A reziliensigéretesek többsége dolgozik az egyetemi tanulmányai mellett, bár a legtöbb esetben ezek a munkák nem kapcsolódnak szervesen a tanulmányaikhoz. Viszont különböző készségeket sajátíthatnak el, szert tehetnek a felelős értelmiségi szerepre, vagy akár önkéntes munkát is végezhetnek. A fizetett munkavállalás során a hallgatók alapvető kompetenciákat sajátítanak el, mint a céltudatosság és a kitartás. A kutatásból kiderül, hogy a vizsgált csoportok közül a reziliensigéretesek a legeltökéltebbek a tanulmányaik befejezését illetően. Magas arányban tervezik egy újabb diploma megszerzését vagy a részvételt valamilyen mesterképzésben.

Ceglédi Tímea foglalkozik a nyelvvizsgák és a tehetség gondozás arányával, valamint az akadémiai és szakértelmiségi eredményességgel is. Régebbi kutatások rámutattak az extrakurrikuláris tevékenységek meghatározó szerepére is. A vizsgált csoportokban megfigyelhető a nyertesek felülreprezentáltsága a tudományos dolgozatok készítésében, például TDK-dolgozat vagy kutatásban való részvétel. A reziliensigéretesek inkább a jelenre összpontosítanak, ezért ők inkább jövedelemmel járó tevékenységet választanak.

Ceglédi Tímea a hallgatók négy, egymástól különböző csoportját mutatja be. Kutatása során alaposan megismerhetjük ezen csoportok attitűdjeit és szokásait. A könyv segítségével szolgál az egész társadalom számára, hogy felismerjék ezen hallgatókat és segítséget tudjanak nyújtani a számukra. Továbbá hallgatóként mi is megtanuljuk értékelni az élet adta lehetőségeket és talán ezentúl még nagyobb szerepet fogunk vállalni az egyetemi tanulmányainkat illetően, hiszen minden alkalmat érdemes megragadni, ami megadatik a számunkra.

MŰHELYBEMUTATÓK

„HÖLGYEK A TUDOMÁNYBAN” MŰHELY

A műhelybemutató szerzője:

Mező Katalin (PhD)

Szerző e-mail címe:

kata.mezo1@gmail.com

„Hölgyek a tudományban” címmel indított tehetséggondozó programot a K+F Stúdió Kft a 2019/2020. tanévben. A program a Nemzeti Tehetség Program által kiírt „A nemek egyenlő esélyű részvételének biztosítását célzó, speciális hazai tehetséggondozó programok támogatása” pályázat kiírás támogatásával valósul meg (azonosító: NTP-NEER-19-0016).

A projekt célrendszere:

Misszió: középiskolás lányok orientálása a tudomány és technika téren megvalósuló karrier felé.

Direkt cél: komplex, gazdagító jellegű tehetséggondozó program, és pályaaorientációs jellegű programsorozat megvalósítása

Indirekt cél: a) jövőorientáció, mely során a köznevelésben tanuló lányokkal közösen találjuk meg, hogy melyik tudományág az, amelyik leginkább érdekli és amiben szívesen alkotna a későbbiekben; b) saját élmény biztosítása kutatói, technikai téren.

E célok elérése egyrészt egy 40 órás tehetséggondozó program, másrészt egy országos programsorozat révén történik.

Tehetséggondozó program

A pályázat keretében megvalósuló innovatív, komplex tehetséggondozó program középiskolás lányok számára nyújt szemléletformáló, pályaaorientációs jellegű tehetségszolgálatot, gazdagító programot. A program során a résztvevők többek között kutatónőkkel találkozhatnak, mentori támogatást kapnak, kutatóhelyeket és cégeket látogatnak meg, pályaaorientációs tanácsadásban és egyéni karrierterv készítésben részesülnek. A program végén lektorált,

ISBN számmal rendelkező papírformátumú könyvben jelentjük meg a diákok produktumait.

A 40 órás komplex tehetséggondozó programban résztvevő diáklányok szemléletformálásának eszközei:

- tudomány terén sikeres nők példaképként állítása számukra;
- saját élmény szerzése (sikerélmény biztosítása) tudományos kutatás terén;
- a tudományos publikáció készítésének tevékeny megismerése, s (talán) első publikációhoz juttatás;
- konferencia előadás terén gyakorlat szerzést biztosít a program, ami hatással lehet a pályaaorientációs, karrier elképzelésekre is;
- annak az élménynek a biztosítása révén, hogy a programsorozat során ők lesznek kortársaik példaképei és a tudományos téren eredményeket elérő nő szerepében próbálhatják ki magukat;
- tudományos/műszaki téren sikeres nőkkel történő személyes találkozások, s közös munka révén is azonosulhatnak e szereppel;

A programsorozat hallgatói is szembesülnek a tudománnyal foglalkozó nő szereplehetőségével.

A programsorozatba bevont kutatónők attitűdje, felelősségvállalása is formálódhat.

A programba beválogatott célcsoport jellemzői: 14-20 éves középiskolás lányok, akik a matematika, természettudomány és műszaki tudomány iránt érdeklődnek.

Országos programsorozat

Ezzel párhuzamosan valósul meg a „Hölgyek a tudományban” című országos szintű, ösztönző hatást és szemléletformálást célzó programsorozat.

Az 5 helyszínen megvalósuló programsorozat aktív tervezői, szervezői és megvalósítói a komplex programban résztvevő lányok (akik így maguk is példaképpé válhatnak). A programsorozat egyes állomásain (a helyi igényeknek megfelelően) olyan tréningek, workshopok szervezése történik, amelyek elősegítik a fiatal női tehetségek érvényesülését a tudományos területeken, s elősegítik e területeken a női szerepvállalás elfogadását és a férfiakkal egyenlő mértékű megítélését, pozitív példaképek proaktív népszerűsítését.

A programsorozattal elérni kívánt tanulók jellemzői: 150 fő 14-20 éves diák (nők és férfiak vegyesen, mivel a férfiak szemléletformálására is szükség van ahhoz, hogy elfogadják, s bátorítsák a tudományos/műszaki karriert választó nőket), akik érdeklődnek a tudományok iránt.

A programsorozatba bevont iskolák: hátrányos helyzetű települések középfokú köznevelési intézményei, melyek kiválasztásába a komplex tehetséggondozó programban résztvevő diáklányokat is bevonjuk (ez is az egyik feladatuk lesz).

Várható eredmények

- A program várható eredményeként a résztvevők:
- 1) átlagosnál több tapasztalattal rendelkeznek a kutatóvá válással, tudományos/technikai karrierrel kapcsolatban
 - 2) min. 1 konferencián tarthatnak szekcióelőadást
 - 3) min. 1 publikációjukat jelentetjük könyvben
 - 4) tudományos/technikai, korcsoportbeli, nemi szempontból homogén közösségbe szerveződhetnek, s egymást erősíthetik hosszabb távon is
 - 5) kortársaknak tartanak foglalkozásokat (példaképpé válhatnak maguk+az előadói szerepet gyakorolják)

Köszönetnyilvánítás

Az Innovációs Stúdium megvalósítása a Nemzeti Tehetség Program támogatásával valósul meg (azonosító: NTP-NEER-19-0016). A támogatást ezúton is köszönjük!

INNOVÁCIÓS STÚDIUM

A műhelybemutató szerzője:

Mező Ferenc (PhD)

Szerző e-mail címe:

ferenc.mezo1@gmail.com

A K+F Stúdió Kft. „Innovációs Stúdió” címmel valósít meg tehetséggondozó programot a 2019/2020 tanévben. A program célja a résztvevők felkészítése az innovatív tevékenységre. Az Innovációs Stúdió egyrészt innovációval kapcsolatos saját élményt igyekszik biztosítani a bevont 14-35 éves korú fiatalok számára, másrészt (kiegészítő tevékenységként) tréning, kiállítás, workshop formájában programot, valamint ISBN számmal rendelkező, lektorált e-kiadványon keresztül nyilvánosságot biztosít számukra. A kiállítás révén a bevont fiatalokon túl másokat is meg tud szólítani a program. Ezen kívül határon túli magyar trénerekkel és bevont fiatalokkal is kapcsolatot biztosít a stúdió a résztvevőknek. A program egyben mentori támogatást is biztosít.

Az Innovációs Stúdió várható rövid távú eredményei:

a) Tudás: a résztvevők ismereteket, tapasztalatokat szereznek az innovatív tevékenységgel kapcsolatban.

b) Portfólió: a résztvevők portfóliót állítanak össze egy általuk kiválasztott innovációval kapcsolatban.

c) Publikáció: ISBN számmal ellátott internetes gyűjteménykötetben jelentetjük meg az elkészült portfóliókat (ezzel publikációs lehetőséghez is juttatjuk a fiatalokat).

d) Filmek: a fiatalok alkotásai.

e) Határon túli magyar fiatalokkal való szakmai kapcsolatteremtés.

Az Innovációs Stúdió hasznosulása: a) Tudás alkalmazás: a résztvevők a jövőben nem fiktív innovációk esetében is alkalmazhatják megszerzett

ismereteiket, jártasságukat; b) Disszemináció: a résztvevők műveiből szerkesztett kötet, filmek népszerűsítése példát állíthat más fiatalok, mentorok számára hasonló tevékenységhez.

Komplex tehetséggondozó program

A program komplex tehetséggondozást igyekszik biztosítani. Ennek keretében a bevont fiatalok...

...ön-menedzselő készségeik fejlesztése érdekében: a) önismereti tréningen vesznek részt, mely az önmenedzselési jellemzőkre fókuszál; b) az önismereti tréning eredményeként egyéni (ön)fejlesztési javaslatokat fogalmazunk meg a résztvevők számára; c) a tudományos/üzleti életben hasznosítható kreatív kapcsolatalakítási stratégiákkal ismerkednek meg tréning formában a résztvevők.

...innovációs készségeinek formálása érdekében:
 a) az innovációhoz elengedhetetlen kreativitást segítő módszereket sajátítanak el; b) megismerkednek az innováció alapfogalmaival, folyamataival; c) esetsimertetésekén keresztül önálló kutatási projektjük keretében dolgoznak fel megtörtént innovációs eseteket; d) szimulált innovációs folyamat keretében lépésről-lépésre átéljük az innovációs folyamatot.

...vezetői készségeinek alakítása érdekében: a) vezetői készségek fejlesztését célzó tréningen vesznek részt; b) mikroprojektek megvalósítása keretében valamennyi résztvevő vezetői szerepben is kipróbálhatja önmagát.

...önmenedzseléséhez szükséges kreativitásra, kockázatvállalásra, innovációs, szervezői készségekre vonatkozó tréninget és mentori támogatást biztosítunk a résztvevőknek.

...szituációs játékok formájában próbálhatják ki magukat az innovációval járó sikerek és kudarcok feldolgozása során alkalmazható viselkedések terén.

Az Innovációs Stúdióban a résztvevők interperszonális (kapcsolatalakítási, kommunikációs, konfliktuskezelési) készségeinek gyakorlását lehetővé tevő egyéni, páros, kiscsoportos feladatok megoldására is sor kerül. A tehetséges fiatalok közötti kapcsolatépítést segítő tevékenységek érdekében a résztvevők többek között kreatív kapcsolatalakítási stratégiákat gyakorolnak, üzleti/tudományos kapcsolatalakítási feladatokat hajtanak végre, egymással személyesen találkozhatnak a program során megvalósuló és a határon túli tehetségek számára is nyitott tréningek, vándorkiállítás, konferenciák, kísérő programok alkalmával. Ezen kívül közösen, kiscsoportokban, párokban innovációs tevékenységgel kapcsolatos mikro-projektekét valósítanak meg, illetve az info-kommunikációs technológia alkalmazása révén számítógép, és smart eszközök segítségével kommunikálhatnak egymással közös mikroprojektek megvalósítása során. A kapcsolatépítés során (főként az info-kommunikációs eszközökön, videóüzeneteken keresztül) a hazai tehetségek kortárs mentorként önkéntes munkában támogathatják, informálhatják határon túli társaikat és a jelen projekten túlmutató közös célok kitűzésére motiváljuk egymást.

A kutatás-fejlesztési és innovációs (KFI) rendszer és annak pályázati vonatkozásai keretében az Innovációs Stúdió kitér az alapfogalmak tisztázására, a hazai KFI stratégia áttekintésére, valamint a KFI vonatkozású pályázati lehetőségek bemutatására. Ennek a programelemnek a célja, hogy a résztvevők a program hatására értsék és adekvátan használják a KFI alapfogalmakat; átlássák a kutatás-fejlesztési és innovációs rendszer struktúráját és működésének sajátosságait; megismerjék a KFI-hez kapcsolódó pályázatokat közlő online felületeket; képesek legyenek eligazodni a pályázati kiírásokban és vonatkozó dokumentációban; döntéselőkészítő stratégiával rendelkezzenek a pályázatok megkezdésével kapcsolatban; kreatív ötleteket generáló stratégiákkal rendelkezzenek a pályázati témák kitalálása érdekében; rálátásuk legyen egy pályázat teljes élettartamára (kiírói szándék megjelenésétől és a kiírásról, illetve közzétételén át, a pályázatfigyelésen és a pályázatkészítésen, értékelésen és megvalósításon keresztül a pályázatok lezárásáig, illetve a fenn tartási időszakbeli tevékenységekig).

Kiegészítő tevékenységek

Az Innovációs Stúdió kísérő rendezvényeként workshop, kiállítás, külföldi szakértők által tartott tréning és a résztvevők számára nyilvánosság biztosítása történik meg.

Az „Innováció és vállalkozás létrehozása, fejlesztése” című workshop célja, hogy a műhelymunka keretében megtörténjen az egyéni és társas vállalkozások létrehozásának, működtetésének egyéni és kiscsoportos modellezésére kerül sor. Az innovációk szervezeti hátterét biztosító vállalkozásokról szóló ismeret ugyanis praktikus tudást jelenthet a fiatal innovátorok számára.

A „Te is lehetsz innovátor!” című vándorkiállítás célja, hogy a résztvevő fiatalok bevonásával összeállított poszter jellegű, illetve digitális kiállítási anyag révén megtörténhessen a 14-35 éves korosztály figyelmének felkeltése és ösztönzése az innováció iránt. A kiállítás magyarországi és határon túli magyar helyszíneken lesz megtekinthető. A kiállítások interaktivitását tableteken keresztül is biztosítani szeretnénk.

A kiállítással egyrészt a bevont fiatalok számára nyilvánosságot biztosítunk, másrészt a kommunikációs készségeiket (poszter/aplikáció tervezés, szóbeli prezentáció előadása, vita) kívánjuk éles helyzetben próbára tenni, harmadrészt prezentációs teljesítményhez juttatjuk általa a résztvevőket. Akár az is előfordulhat, hogy szakmai érdeklődőkre, befektetőkre találunk a bevont fiatalok. Természetesen határon túli magyar fiatalokkal való kapcsolat-teremtés is célja a kiállításoknak.

A külföldi szakértők által tartott „Innovatio” tréning célja: az innovációkkal kapcsolatos különböző szemléletmódok tudatosítása és értékelése résztvevő központú módszerekkel, nemzetközi perspektívában. A tréningen IKT eszközök (például: tabletek) segítségével megoldható feladatot is kapnak a résztvevők.

Az „Innovációs Stúdium 2020” című e-kiadvány megjelentetésének célja, hogy ISBN számmal rendelkező, szakmailag lektorált internetes tanulmánykötet révén valósuljon meg a nyilvánosság biztosítása a fiatalok és innovatív kezdeményezései számá-

ra a további szakmai karrier, illetve termék-/szolgáltatásfejlesztés érdekében

A nyilvánosság biztosítását célozza a pályázatba bevont fiatalok által készített kisfilmek közzététele is a pályázó honlapján (www.kpluszf.com), illetve youtube platformon.

Köszönetnyilvánítás

Az Innovációs Stúdium megvalósítása a Nemzeti Tehetség Program támogatásával valósul meg (azonosító: NTP-PKTF-19-0002). A támogatást ezúton is köszönjük!

